

Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
Ústav informačních studií a knihovnictví

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Zuzana Bořková

30 let českého knihovnictví na stránkách časopisu Čtenář (1960 – 1989)

**Thirty years of Czech librarianship on pages of the “Čtenář“ journal
(1960 – 1989)**

Praha 2012

Vedoucí práce: PhDr. Milena Černá

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Milena Černá

Oponent diplomové práce:

Datum obhajoby:

Hodnocení:

[zadání DP]

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, 30. 7. 2012

.....

Identifikační záznam

BOŘKOVÁ, Zuzana. *30 let českého knihovnictví na stránkách časopisu Čtenář (1960 – 1989) [Thirty years of Czech librarianship on pages of the “Čtenář“ journal (1960 – 1989)]*. Praha, 2012, 103 s., 14 s. příl. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav informačních studií a knihovnictví. Vedoucí diplomové práce PhDr. Milena Černá.

Abstrakt

Cílem diplomové práce je formální a obsahový rozbor časopisu Čtenář v letech 1960 - 1989. V práci jsou použity metody obsahové analýzy, syntézy, indukce a dedukce.

Úvodní kapitola popisuje obecné informace týkající se celostátního knihovnického periodika, které vychází více než 60 let. Následuje kapitola, která se věnuje historii českého knihovnictví během analyzovaného období.

Třetí kapitola představuje rozbor formální struktury časopisu Čtenář. Zaměřuje se nejen na jeho grafickou úpravu, ale zvláště na složení redakční rady a autory přispívající do časopisu.

Jádrem práce je obsahová analýza časopisu Čtenář, která je soustředěna do 4. a 5. kapitoly. Součástí práce je rovněž statistické zpracování obsahu článků v časopisu. Práce podává přehled o tématech řešených v celostátním knihovnickém časopisu během třiceti let. Součástí práce je abecední jmenný rejstřík všech autorů, kteří do časopisu přispívali.

Výsledkem práce je zhodnocení jedné etapy vývoje českého knihovnictví, jež odrážel na svých stránkách knihovnický časopis Čtenář.

Klíčová slova

časopis Čtenář - knihovnictví – veřejné knihovny – odborné knihovny – školní knihovny

Abstract

The aim of this thesis is a formal and content analysis of the journal Čtenář in 1960 - 1989. The work used the method of content analysis, synthesis, induction and deduction.

The introductory chapter describes the general information relating to the national library journal, which is based on more than 60 years. The following chapter is dedicated to the history of Czech Librarianship during the analyzed period.

The third chapter presents an analysis of the formal structure of the journal Čtenář. It focuses not only on the graphic design of the journal, but especially on the composition of the editorial board and the authors contributing to the journal.

The core work is a content analysis of the journal Čtenář, which is located on the 4th and 5th chapter. The work presents an overview of topics dealt with in the journal over thirty years. Part of the work is an alphabetical name index of all the authors who contributed to the journal.

Result of this work is to evaluate one period of development the Czech librarianship, as it was reported in the national library journal.

Keywords

journal Čtenář - librarianship – public libraries – trade libraries – school libraries

OBSAH

Seznam použitých zkratk	9
Seznam tabulek a grafů	10
Předmluva	11
1 Úvod	13
2 Situace československého knihovnictví se zaměřením na periodika vydávaná v oboru	14
2.1 Knihovnictví v letech 1960 – 1989 v ČSR	14
2.2 Legislativa	17
2.2.1 Zákon o jednotné soustavě knihoven	17
2.2.2 Zákony o periodickém tisku	20
2.3 Přehled knihovnických periodik vydávaných v letech 1960 – 1989	21
v ČSR	21
2.3.1 Periodika vydávaná Státní knihovnou ČSR a ÚVTEI	22
2.3.2 Periodika vydávaná vědeckými, případně krajskými knihovnami	22
2.3.3 Periodika vydávaná okresními knihovnami	23
2.3.4 Periodika zaměřená na literaturu	24
3 Vývoj časopisu Čtenář (grafická úprava, redakce, vnitřní uspořádání, přispěvovatelé)	25
3.1 Vznik časopisu Čtenář	25
3.2 Vývoj časopisu Čtenář během let 1960 - 1989	26
3.2.1 Technické údaje	26
3.2.2 Grafická úprava	27
3.3. Redakční rada	29
3.3.1 Vedoucí pozice	29
3.3.2 Redakční rada	29
3.4 Přispěvovatelé	31
4 Obsahová analýza časopisu Čtenář	34
4.1 Obecná struktura časopisu Čtenář	34
4.2 Hodnocení Zákona o JSK na stránkách časopisu Čtenář	36
4.3 Sítě knihoven	38

4.3.1 Veřejné (lidové) knihovny	38
4.3.2 Střediskové knihovny.....	56
4.3.3 Odborové knihovny	58
4.3.4 Hudební knihovny	60
4.3.5 Školní knihovny.....	62
4.3.6 Ostatní sítě knihoven	65
4.4 Dílčí tematické okruhy řešené v časopise Čtenář.....	66
4.4.1 Knihovní fond.....	66
4.4.2 Technické ústředí knihoven (TÚK)	68
4.4.3 Knihovníci a knihovnické vzdělání	70
4.4.4 Automatizace JSK	75
4.4.5 Literatura, spisovatelé, výtvarní umělci	77
4.5 Pravidelné rubriky časopisu Čtenář.....	78
4.5.1 Pravidelné rubriky opakující se	78
4.5.2 Pravidelné rubriky v rámci jednoho ročníku	83
4.6 Přílohy časopisu Čtenář	87
5 Statistické zpracování obsahu časopisu Čtenář.....	91
5.1 Statistické zpracování obsahu článků podle jednotlivých ročníků	91
5.2 Souhrnné zhodnocení statistiky	95
Závěr	97
Seznam použité literatury	99
PŘÍLOHY.....	i
Abecední jmenný rejstřík – 60. léta.....	i
Abecední jmenný rejstřík – 70. léta.....	vi
Abecední jmenný rejstřík – 80. léta.....	x

Seznam použitých zkratek

BSP	Brigáda socialistické práce
BVLK	Soutěž Budujeme vzornou lidovou knihovnu
ČSM	Československý svaz mládeže
ČSR	Česká socialistická republika
ČSSR	Československá socialistická republika
JSK	Jednotná soustava knihoven
JZD	Jednotné zemědělské družstvo
KLK	Krajská lidová knihovna
KSČ	Komunistická strana Československa
KSSS	Komunistická strana Sovětského svazu
MK	Ministerstvo kultury
MLK	Místní lidová knihovna
MŠ	Ministerstvo školství
MVS	Meziknihovní výpůjční služba
OLK	Okresní lidová knihovna
ONV	Okresní národní výbor
OOR	Okresní odborová rada
OPS	Okresní pedagogické středisko
OSN	Organizace spojených národů
ROH	Revoluční odborové hnutí
SK	Státní knihovna
SKIP	Svaz knihovníků a informačních pracovníků
SSM	Svaz socialistické mládeže
SSR	Slovenská socialistická republika
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
TÚK	Technické ústředí knihoven
ÚKR	Ústřední knihovnická rada
ÚV KSČ	Ústřední výbor Komunistické strany Československa
ÚVTEI	Ústředí vědeckých, technických a ekonom. informací
VLK	Titul Vzorná lidová knihovna
VTEI	Vědecké, technické a ekonomické informace

Seznam tabulek a grafů

Tabulka 1 – Statistika 1960 - 1969

Tabulka 2 – Statistika 1970 - 1979

Tabulka 3 – Statistika 1980 - 1989

Graf 1 – Souhrnná statistika

Předmluva

Cílem diplomové práce, jak napovídá její název, je rozbor obsahové a formální struktury časopisu Čtenář v letech 1960 – 1989. Daného období jsem se držela ve všech kapitolách. Jako hlavní zdroje pro zpracování diplomové práce jsem použila jednotlivé ročníky časopisu Čtenář. Prostřednictvím metod analýzy, syntézy, srovnání, indukce a dedukce jsem vypracovala obsah diplomové práce.

V průběhu práce jsem narazila na řadu problémů. Z velkého množství prostudovaného materiálu jsem musela vzhledem k rozsahu práce vybrat pouze nejdůležitější informace. Některé problémy, zejména ve 4. kapitole, jsem nemohla rozpracovat tak detailně, jak jsem si představovala. Nejtěžší pro mě však bylo vžít se do knihovnictví v období socialismu, které jsem nezažila.

V úvodní kapitole diplomové práce popisuji obecné informace k časopisu Čtenář jako celku. Druhá kapitola představuje uvedení do situace českého knihovnictví v období let 1960 – 1989. Stručně jsem nastínila vývoj knihovnictví v souvislosti s vývojem Československého socialistického státu. V souladu s tématem diplomové práce jsem se soustředila převážně na knihovnictví na území ČSR, jelikož i časopis Čtenář se věnoval prioritně českému knihovnictví. Knihovnictví na území SSR zachycuji jen velmi okrajově, spíše jen jako doplnění v rámci spolupráce s knihovnictvím českým. Dále jsem se pokusila zhodnotit Zákon o jednotné soustavě knihoven s odkazem na prováděcí předpisy k němu vydané. Zákonem o periodickém tisku jsem se snažila uvést legislativní rámec, kterým se vydávání časopisu řídilo. Nakonec jsem zařadila podkapitolu se seznamem periodik z oblasti knihovnictví a informační vědy, která vycházela v rámci analyzovaného období.

Ve třetí kapitole se věnuji rozboru časopisu Čtenář po jeho grafické a technické stránce. Popisuji zde vývoj grafické úpravy časopisu, složení redakční rady, včetně autorů, kteří do časopisu přispívali.

Stěžejní úsek práce představuje 4. kapitola, která je vypracována na základě obsahové analýzy časopisu Čtenář. Zabývala jsem se zvláště sítěmi veřejných, odborových a školních knihoven, pro něž byl časopis nejpřínosnější.

Oproti původnímu zadání diplomové práce, jsem vyčlenila statistické údaje získané na základě obsahové analýzy do 5. kapitoly. Hlavním důvodem byl příliš velký rozsah 4. kapitoly.

Rozsah práce je 103 stran a 14 stran příloh. K diplomové práci přikládám abecední jmenný rejstřík, který jsem zpracovala na základě analýzy daných ročníků časopisu Čtenář.

Při citování informačních zdrojů jsem vycházela z mezinárodních norem ISO 690 a ISO 690-2. V textu používám citování pomocí prvního údaje záznamu a data vydání, stanoveného normou ČSN ISO 690 a doporučeného mezinárodní normou ČSN ISO 7144:1986.

Na tomto místě bych chtěla poděkovat paní PhDr. Mileně Černé za cenné rady a připomínky při zpracování diplomové práce.

1 Úvod

Časopis Čtenář je knihovnickým periodikem s celostátní působností, jež má dlouholetou tradici - více než 60 let. Začal vycházet v období socialismu, jeho vydávání pokračovalo i po revoluci. Jako všechna periodika, je jeho obsah ovlivněn dobou, ve které vycházel.

Časopis se zaměřil především na veřejné knihovny, odborové knihovny, školní knihovny a knihovny vojenské osvětové. Zveřejněné články měly pomoci knihovníkům rozvíjet jejich činnost na profesionální úrovni. Postupem času se na jeho stránkách začala řešit stále odbornější témata. Svými odbornými přílohami mohl nahrazovat i v některých oblastech knihovnické příručky.

Po celé analyzované období je obsahová struktura časopisu Čtenář bez výrazných změn. Jednotlivá čísla mají zhruba stejnou osnovu: hlavní články, tj. články s odbornou knihovnickou tematikou, články o literatuře a spisovatelích, pravidelné rubriky a ostatní články. Postupem času se přestávají psát politické úvodníky, které pokračovaly z 50. let, což souviselo s uvolněním politické situace v 2. polovině 60. let. Témata řešená v časopise reagovala na aktuální problémy v oblasti knihovnictví.

Obecně lze konstatovat, že na stránkách časopisu nalezneme odborné články zaměřené na knihovnictví jako vědu, články odrážející zkušenosti jednotlivých knihoven a články vysvětlující a doplňující zákony a vyhlášky týkající se knihoven. Velké procento článků je věnováno také literatuře, spisovatelům a výtvarnému umění. Časopis v daném období nebyl pouze odborným knihovnickým periodikem, ale zároveň i periodikem kulturně politickým. Zejména v prvních analyzovaných letech se setkáme s řadou článků z oblasti politiky a kultury.

Redakce časopisu Čtenář spolupracovala s redakcemi knihovnických časopisů ostatních socialistických zemí. Impuls vzešel právě od české redakce. První porada šéfredaktorů knihovnických časopisů socialistických zemí se konala v roce 1958 v Praze.

2 Situace československého knihovnictví se zaměřením na periodika vydávaná v oboru

2.1 Knihovnictví v letech 1960 – 1989 v ČSR

Jelikož časopis Čtenář odrážel společenské, politické, ale i kulturní podmínky života našeho státu, zmíním zde některé důležité skutečnosti, které ovlivnily vývoj našeho knihovnictví v letech 1960 – 1989. Tyto problémy se zásadním způsobem odrazily i v tematice článků časopisu, které podrobněji analyzuji ve 4. kapitole.

V souvislosti s převzetím moci Komunistickou stranou Československa (dále KSČ) v roce 1948 se knihovny proměnily ve stranicky angažované, ideologické instituce, které napomáhaly utvářet socialistické vědomí společnosti. Knihovny patřily k nejpočetnějším kulturním institucím dané doby na území ČSSR. Vliv politické moci na knihovny se projevil v personálním obsazení, ve složení knihovního fondu, ale hlavně v jejich činnosti. Knihovny spadaly do resortu Ministerstva kultury ČSR, které se samostatně vyčlenilo v roce 1969. Původně se jednalo o Ministerstvo školství a kultury (1956 - 1967), poté se na dva roky přejmenovalo na Ministerstvo kultury a informací (1967 - 1968).

Československé knihovnictví se orientovalo na sovětské knihovnictví, přijalo tzv. leninské principy: stranickost, dostupnost knihoven širokým masám, těsné spojení s pracujícími, jednota řízení a organizace.

Jedním z nejvýznamnějších počínů dané doby bylo vydání Zákona o jednotné soustavě knihoven v roce 1959. Poprvé v historii se knihovnický zákon věnoval všem typům knihoven. Budovaly se sítě knihoven: lidové knihovny, vědecké knihovny, odborové knihovny, školní knihovny aj., které spolu měly spolupracovat. Podrobněji popisují zákon v následující podkapitole. Jako poradní orgán Ministerstva kultury ČSR fungovala od roku 1955 Ústřední knihovnická rada. Jejím hlavním cílem bylo řešit zásadní otázky knihovnictví a koordinační činnosti všech druhů knihoven JSK. Ústřední knihovnická rada fungovala jako prostředník mezi knihovnami a Ministerstvem kultury ČSR. Po vydání zákona musely knihovny vytvořit nový organizační řád, který měl vycházet z potřeb socialistické společnosti.

Na počátku 60. let se knihovny potýkaly s řadou problémů, např. nevhodné prostory, nedostatečné technické vybavení, nekvalifikovaní knihovníci, nedostatek financí. Vyřešení problémů slibovalo vybudování střediskového systému. Jako první se začal

budovat od roku 1964 v knihovnách Severomoravského kraje. Postupem času ho zaváděly knihovny ostatních krajů, které čerpaly ze zkušeností knihoven Severomoravského kraje. Na Slovensku se s budováním střediskového systému začalo až o tři roky později. Střediskový systém se rozvíjel nerovnoměrně v rámci celého území Československa, v některých krajích nebyl ještě v 80. letech zcela dobudován. Velký vliv na jeho budování měla spolupráce knihoven s národními výbory. Díky střediskovému systému došlo k profesionalizaci menších knihoven a zároveň se zefektivnila jejich činnost.

V roce 1968 nastoupil tzv. socialismus s lidskou tváří. Nastalo období Pražského jara, ve kterém občané projeví nespokojenost s vedením KSČ v naději na demokracii. V dubnu roku 1968 došlo k přijetí Akčního programu strany – reformy a liberalizace, snaha o svobodu, uvolnění v kultuře, vědě a médiích. K značné liberalizaci docházelo v oblasti vědy a kultury, což se projevilo i v knihovnictví a zároveň na stránkách časopisu Čtenář. V této době vznikl knihovnický spolek Svaz českých knihovníků a informačních pracovníků. Knihovny se snažily odpoutat od leninských principů výstavby knihovnictví a zprostit se vlivu Sovětského svazu a oslabit tak ideové a kulturně politické působení knihoven. V 70. letech se na tyto počiny snesla vlna kritiky a roky 1968 – 1969 byly nazývány jako krizová léta v knihovnictví.

1. ledna 1969 došlo k federalizaci Československé socialistické republiky, při čemž vznikly dva suverénní národní státy Česká socialistická republika (ČSR) a Slovenská socialistická republika (SSR). Od té doby se jednotná soustava knihoven skládá ze dvou soustav, které se sice vyvíjely samostatně, ale úzce spolupracovaly. Vzhledem k rozsahu práce se zaměřím převážně na knihovnictví v ČSR.

Po nástupu nového stranického a státního vedení v roce 1969 a zvláště po historickém XIV. sjezdu KSČ (1971) byly v knihovnictví obnoveny leninské principy kulturní politiky socialistického státu. Pro knihovny to znamenalo zvýšit ideové a kulturně politické působení soustavy knihoven, zvýšit orientaci knihovnictví na spolupráci se SSSR a socialistickými státy a využívání jejich zkušeností v knihovnictví. Byla obnovena Ústřední knihovnická rada ČSR, která v roce 1968 přerušila svoji činnost. Krajské a okresní národní výbory obnovily činnost krajských a okresních knihovnických komisí jako poradních orgánů příslušných národních výborů pro rozvoj a řízení knihoven v kraji/okrese.

Od roku 1972 byla ve všech krajských, okresních a některých městských knihovnách zakládána oddělení politické literatury. Legislativní rámec pro budování těchto oddělení zajišťovaly Zásady budování a činnosti oddělení politické literatury krajských a okresních případně městských knihoven v ČSR, které vydalo Ministerstvo kultury ČSR v roce 1976.

Dlouhodobým programovým dokumentem, aplikujícím leninské principy a sovětské zkušenosti na současné úkoly knihoven a rozvoj knihovnictví v ČSR, se staly Zásady rozvoje jednotné soustavy knihoven ČSR z roku 1974, schválené Ministerstvem kultury ČSR a vládou ČSR. Do jednotné soustavy knihoven pronikala racionalizační opatření. Vytvářel se regionální systém knihovnických služeb - od krajských center po okresní centra, až střediskové systémy. Velké krajské knihovny byly začleňovány do státních vědeckých knihoven a staly se z nich ústřední knihovny krajů. Důvodem bylo odstranění dvojakosti v rámci kraje. Vědecké knihovny tak spadaly do knihoven veřejných. K úplné přestavbě mělo dojít do konce roku 1980.

Racionalizace na úrovni okresu probíhala od roku 1977 v rámci experimentu v okrese Bruntál a Nový Jičín. Po kladném vyhodnocení experimentu se od roku 1979 celookresní centralizovaný systém knihoven zaváděl na území celého státu. Centralizace vedla k zefektivnění činnosti knihoven.

V 80. letech, kdy se v knihovnách v západních zemích řešily praktické otázky automatizace jejich činností, v ČSSR se tato problematika začala řešit na teoretické úrovni. V souvislosti se státním zřízením a orientací na socialistické země v ČSSR chybělo kvalitní technické zabezpečení. Knihovny neměly dostatek devizových prostředků, aby techniku nakoupily ze západních zemí. Od roku 1985 se Státní knihovna ČSR zabývala výzkumným úkolem P-13334-807 Automatizace bibliograficko-knihovnických procesů v JSK. Na řešení výše zmíněného úkolu se podílely i státní vědecké knihovny v Plzni, Olomouci a Ostravě.

V roce 1989 přišla revoluce, která přinesla veliké změny v politice, společnosti a zároveň otevřela dveře vývoji nových technologií do všech oblastí, tedy i do knihoven.

Je víc než příznačné uzavřít tuto kapitolu citátem M. Velinského:

Každá epocha lidských dějin klade na knihovnictví odlišné požadavky a vytváří pro jeho působení jiné možnosti. V průběhu dějin lidské společnosti se tak mění kritéria knihovnictví i podmínky pro rozvoj jeho práce (1982, s. 17 v příloze).

2.2 *Legislativa*

2.2.1 **Zákon o jednotné soustavě knihoven**

Vzhledem k zachování souvislostí v celé diplomové práci považuji za nutnost vložit kapitolu, ve které zhodnotím Zákon o jednotné soustavě knihoven, protože tvořil legislativní podklad pro činnost všech knihoven v ČSSR.

Po 2. světové válce docházelo k přestavbě celé československé společnosti. Změny se promítly i do oblasti knihovnictví. Knihovníci vyjádřili nutnost novelizovat *Zákon o veřejných knihovnách obecních z roku 1919*, který nevyhovoval aktuálním podmínkám. Práce na návrhu nového knihovnického zákona započaly v roce 1946 pod vedením Jaroslava Lipovského, ty však v 50. letech na určitou dobu ustrnuly. V roce 1958 pracovní skupina pod vedením Františka Novotného započala intenzivní práce na návrzích nového knihovnického zákona. Od prvního návrhu bylo zřejmé, že nový knihovnický zákon, na rozdíl od předchozího zákona, měl zahrnovat všechny typy knihoven, které by tvořily jednotnou soustavu, v rámci níž by docházelo ke koordinaci a ke spolupráci. Zároveň se v něm měla ukotvit politická podmíněnost knihoven. Z předchozího zákona si ponechal myšlenku budovat lidové knihovny v každé obci. Nakonec byl schválený v pořadí osmý návrh, který výše zmíněné skutečnosti respektoval.

1. srpna 1959 nabyl účinnosti *Zákon ze dne 9. července 1959 o jednotné soustavě knihoven* (dále jen Zákon o JSK), který nahradil *Zákon č. 430/1919 Sb., o veřejných knihovnách obecních*. Zákon o JSK je rozvržen do 14 paragrafů. Hned v úvodním paragrafu vidíme snahu Komunistické strany Československa prosadit svoji moc do všech vědních a kulturních oblastí, tedy i do knihovnictví. Hovoří se v něm o poslání knihoven jako o důležitém masovém činiteli socialistické výchovy. Kromě základních funkcí knihoven pomáhat lidem ve zvyšování kulturní a odborné úrovně, pomoci při rozvoji vědy a techniky, se v zákoně hovoří o přispívání knihoven k rozvoji politických a hospodářských úkolů a pomoci při rozvíjení iniciativy lidu v boji za vítězství socialismu.

Zákon je založen na vybudování organizovaných sítí knihoven příslušného druhu (lidové knihovny, školní knihovny, vědecké knihovny, knihovny Revolučního odborového hnutí, technické knihovny, knihovny akademií věd, zdravotnické knihovny, knihovny ozbrojených sil aj.). Na rozdíl od předchozího knihovního zákona byl tento zákon zaměřen na všechny druhy knihoven, tedy i na knihovny vědecké.

Základem jednotné soustavy knihoven jsou knihovny lidové (místní, okresní, krajské). Tyto knihovny byly zřizovány v každé obci příslušným národním výborem. Snahu zřizovat knihovny v každé obci převzal zákon z prvního knihovnického zákona.

Ústřední knihovnu celé soustavy představuje Státní knihovna Československé socialistické republiky, která plní funkci ústřední univerzální vědecké knihovny. Trvale uchovává bohemiku a sloveniku, koordinuje bibliografickou činnost, zajišťuje výzkumy v oblasti knihovnictví, poskytuje metodickou pomoc knihovnám jednotné soustavy.

Podle zákona Ministerstvo školství a kultury zřizuje jako poradní, iniciativní a koordinační orgán pro zásadní otázky knihoven Ústřední knihovnickou radu, na Slovensku obdobně Slovenskou knihovnickou radu. Poradní a iniciativní orgány na úrovni krajských a okresních národních výborů jsou potom krajské a okresní knihovnické komise. Členství v Ústřední knihovnické radě a v krajských a okresních knihovnických komisích je čestné.

Knihovník musí mít potřebnou politickou i odbornou kvalifikaci. Zde vidíme další vliv tehdejší politické moci na činnost knihoven. Knihovníkovi nestačí pouze odborná kvalifikace pro výkon jeho práce, ale i politická.

Knihovny mohou být zřizovány ústředními úřady, národními výbory a jinými státními orgány, orgány společenských organizací sdružených v Národní frontě, jednotnými zemědělskými družstvy, hospodářskými a rozpočtovými organizacemi, vědeckými a kulturními organizacemi. Orgány zřizující knihovny by měly zajistit umístění knihoven v budovách přiměřených rozsahu sbírek, úkolům a významu knihoven. Dále by jim měly poskytnout potřebné vybavení a prostředky na doplňování knihovnických sbírek, na provoz knihoven a jejich další rozvoj.

Myšlenky zákona jsou vyjádřeny příliš obecně, čímž se zákon výrazně odlišuje od prvního knihovnického zákona, který je místy až příliš konkrétní. Ministerstvo školství a kultury, později Ministerstvo kultury ČSR, mělo následně za úkol vydat podrobné předpisy k provedení tohoto zákona v dohodě s příslušnými úřady a orgány. Trvalo však čtyři roky, než byla vydaná první vyhláška. Většina důležitých prováděcích předpisů a novelizace v souvislosti se změnami v knihovnictví byla vydána s časovým zpožděním, což samozřejmě brzdilo vývoj knihoven.

Mezi největší klady Zákona o JSK patřil fakt, že byl zaměřen na všechny druhy knihoven, tedy i knihovny vědecké a odborné. Snažil se zajistit vybudování jednotné sítě, v rámci níž by jednotlivé knihovny spolupracovaly. V zákoně byla ustanovena i MVS. Naopak velkou nevýhodou zákona je politická podmíněnost knihoven.

Zákonu o JSK se dále věnuji ve 4. kapitole v souvislosti s rozбором článků zveřejněných v časopise Čtenář.

Vyhlášky a směrnice k Zákonu o JSK

V následujícím úseku představím nejdůležitější vyhlášky a směrnice, které doplňovaly zákon o JSK. Záměrně jsem vybrala směrnice, kterým se časopis Čtenář věnoval nejvíce.

Mezi nejvýznamnější patřila Vyhláška o evidenci knihoven jednotné soustavy, o meziknihovní výpůjční službě a o přednostním právu knihoven při získávání literatury, časopisů a jiných sbírkových materiálů, která byla vydána Ministerstvem školství a kultury v roce 1963. Součástí vyhlášky byla příloha Vzor přehledu o knihovnách v okrese. Z vyhlášky mimo jiné vyplývala povinnost knihoven přihlásit se do 1. října 1963 do evidence u okresního národního výboru, v jehož obvodu působily. Tato povinnost se netýkala knihoven s fondem do 500 svazků. Od 1. ledna 1964 měly knihovny povinnost vést evidenci počtu knih, počtu čtenářů a počtu výpůjček. Druhá část vyhlášky byla zaměřena na meziknihovní výpůjční službu, kde byl definován postup žádání a poskytování této služby, která byla bezplatná.

Od 1. ledna 1966 nabyla účinnosti Vyhláška č. 110/1965 Sb., o evidenci zahraniční literatury, jejímž cílem bylo zajistit vytváření souborných katalogů zahraniční literatury.

Směrnice MK ČSR ze dne 8. 7. 1969 č. j. 10 284/1969 o evidenci a revizi knihovnických fondů v knihovnách jednotné soustavy stanovuje pravidla pro revizi a vyřazování knihovnického fondu.

V roce 1974 schválilo Ministerstvo kultury ČSR Zásady rozvoje JSK, které nařizovaly sloučení veřejných lidových knihoven se státními vědeckými knihovnamí a vytvoření krajského knihovnického systému.

Celostátní směrnice ministerstva kultury ČSR č. j. 16505/1976 Zásady budování a činnosti oddělení politické literatury krajských a okresních případně městských knihoven v ČSR zajišťuje legislativní rámec pro budování těchto oddělení.

Podle Zásad organizace sítě veřejných knihoven, které schválilo Ministerstvo kultury ČSR v roce 1979, tvořily síť veřejných knihoven tyto knihovny: ústřední knihovny krajů, okresní knihovny, městské knihovny, střediskové knihovny a místní lidové knihovny. Ústřední knihovny krajů tvořily státní vědecké knihovny po sloučení s knihovnamí krajskými.

2.2.2 Zákony o periodickém tisku

V souvislosti s tematikou diplomové práce jsem se rozhodla stručně zmínit hlavní myšlenky zákona o periodickém tisku, čímž bych chtěla upozornit na podmínky, kterými se vydávání časopisu Čtenář muselo řídit.

Vydávání periodického tisku bylo v ČSSR upraveno *Zákonem ze dne 25. října 1966 o periodickém tisku a o ostatních hromadných informačních prostředcích*, který nabyl účinnosti 1. ledna 1967. Zákon je rozčleněn do devíti částí a 30 paragrafů. V první části zákona se hovoří o poslání periodického tisku, který má mimo jiné prosazovat zájmy socialistické společnosti a pomáhat při vytváření socialistického veřejného mínění a zvyšování politické a kulturní úrovně občanů. Povinností tisku bylo podle tohoto zákona poskytovat přesné, pravdivé a všestranné informace ze všech oblastí v Československé socialistické republice, ale i ze zahraničí. Důležitou roli hrál § 17, ve kterém se hovoří o Ústřední publikační správě, která napomáhá ochraně zájmů socialistické společnosti. Jednalo se o cenzurní instituci.

O necelý rok a půl později dochází k úpravě tohoto zákona, jehož nejdůležitějším bodem je §17, který hovoří o nepřipustnosti cenzury. Jedná se o *Zákon ze dne 26. června 1968, kterým se mění zákon č. 81/1966 Sb. o periodickém tisku a o ostatních hromadných informačních prostředcích*. Touto novelou byla na určitou dobu cenzura zrušena.

Po okupaci v září 1968 Národní shromáždění schválilo *Zákon č. 127/1968 o některých přechodných opatření v oblasti tisku a dalších hromadných informačních prostředků*, ve kterém se hovoří o zřízení Úřadu pro tisk a informace, který převzal pravomoc Ministerstva kultury a informací ohledně tisku. Jeho úkolem bylo sledovat a řídit činnost médií. V lednu 1969 se Úřad pro tisk a informace přejmenoval na Český úřad pro tisk a informace. Podle *Zákona č. 180/1980/Sb. se zřídil Federální úřad pro tisk a informace*, na který přešly pravomoc Českého úřadu pro tisk a informace. Poštovní novinová služba byla nucena před distribucí dát ke kontrole všechny časopisy, mezi nimi i časopis Čtenář.

2.3 Přehled knihovnických periodik vydávaných v letech 1960 – 1989 v ČSR

Čtenář nebyl samozřejmě jediným časopisem z oblasti knihovnictví, který vycházel v daném období. Periodika se lišila svým obsahovým zaměřením a působností. Některá periodika se zaměřila více na praxi knihoven, jiná na teoretické problémy knihovnictví, některá se zase specializovala na knihovnickou techniku. Kromě celostátních časopisů vycházely časopisy s regionální nebo okresní působností.

Obdobou časopisu Čtenář se stal časopis Čitateľ, který vycházel od roku 1952 pro potřeby slovenského knihovnictví. V letech 1962 – 1964 vycházely oba časopisy experimentálně v simultánním vydání.

Následně představím knihovnická periodika, která vycházela v letech 1960 – 1989 na území ČSR. Vzhledem k rozsahu práce uvádím pouze výběr periodik, který jsem rozdělila do čtyř kategorií. První skupinu tvoří periodika vydávaná Státní knihovnou ČSR a ÚVTEI. Do druhé skupiny jsem zařadila regionální časopisy zaměřené na jednotnou soustavu knihoven, které vydávaly státní vědecké, případně krajské knihovny. Třetí skupinu tvoří periodika s okresní působností. Poslední skupina představuje periodika zabývající se literaturou, která knihovny využívaly např. při akvizici. Smyslem této kapitoly nebylo vypsát všechna periodika vycházející v dané době, ale zobrazit výběr jednotlivých druhů knihovnických časopisů, které vycházely současně s časopisem Čtenář.

Periodika jsem seřadila abecedně podle názvu. Z více názvů jsem zvolila ten, pod kterým časopis v daném období vycházel nejdéle, ostatní názvy jsem uvedla do poznámky. Vedle názvu v závorce uvádím léta, ve kterých časopis vycházel. Další informace jako je nakladatel, periodicita, případně změny názvu jsem uvedla heslovitě. Údaje o časopisech jsem převzala z databáze Souborného katalogu ČR – seriály a z Databáze knihovnické literatury Národní knihovny ČR.

2.3.1 Periodika vydávaná Státní knihovnou ČSR a ÚVTEI

Informace TUK /1972 – 1992/

- vydavatel Technické ústředí knihoven
- periodicita 4x ročně
- oblast: zařízení a vybavení knihoven

Metodický zpravodaj čs. soustavy VTEI /1973 – 1990/

- vydavatel ÚVTEI
- periodicita 4x ročně
- oblast: informatika, dokumenty informačního, normativního a metodického charakteru

Metodický zpravodaj : Státní knihovna ČSR /1958 – 1990/

- vydavatel Státní knihovna ČSR
- periodicita 4x ročně
- oblast: knihovnictví, ústřední metodické materiály a informace k aktuálním ideovým a odborným úkolům

Metodika a technika informací /1960 -1990/

- vydavatel ÚVTEI
- v letech 1971 – 1990 vycházel pod názvem *Československá informatika*
- periodicita 1x měsíčně
- oblast: informatika

2.3.2 Periodika vydávaná vědeckými, případně krajskými knihovnami

Jihočeské knihovny /1969 – 1989/

- vydavatel Krajská knihovna v Českých Budějovicích, od roku 1977 Státní vědecká knihovna v Českých Budějovicích
- změny názvu: 1969 – 1971 *Zpravodaj*, 1972 - 1976 *Knihovnicko-informační zpravodaj*, 1977 – 1978 *Metodický zpravodaj pro knihovny Jihočeského kraje*, od roku 1980 *Jihočeské knihovny*

Listy severočeských knihovníků /1964 – 1983/

- vydavatel Krajská knihovna M. Gorkého v Ústí nad Labem, později Státní vědecká knihovna M. Gorkého v Ústí nad Labem

- periodicitu nepravidelná
- v letech 1964 – 1969 *Knihovnické zprávy*
- 1980 - 1983 *Listy severočeských knihovníků a informačních pracovníků : bulletin pro metodické vedení knihoven jednotné soustavy a pracovišť VTEI pro výměnu zkušeností a rozšiřování poznatků v knihovnictví a informační práci a jejich specifickou problematiku v Severočeském kraji*

Z knihovnické praxe : zpravodaj knihoven severní Moravy /1956 - 1992 /

- vydavatel Státní vědecká knihovna v Olomouci
- periodicitu 4x ročně

Zpravodaj jednotné soustavy knihoven Východočeského kraje /1986 –1990 /

- vydavatel Státní vědecká knihovna Zdeňka Nejedlého v Hradci Králové
- periodicitu 4x ročně

Zpravodaj pro knihovny Středočeského kraje /1972 – 2000/

- vydavatel Státní vědecká knihovna v Kladně
- periodicitu 1x ročně

Zpravodaj Státní vědecké knihovny v Brně /1966 – 1975/

- vydavatel Státní vědecká knihovna v Brně
- periodicitu 4x ročně

Zpravodaj západočeských knihovníků /1961 – 1991/

- vydavatel Knihovna města Plzně, od roku 1977 Státní vědecká knihovna v Plzni
- nepravidelná periodicitu 3x – 6x ročně, od roku 1981 4x ročně

2.3.3 Periodika vydávaná okresními knihovnami

Naše knihovna : informátor pro pracovníky knihoven olomouckého okresu /1972 – 2002/

- vydavatel Okresní knihovna v Olomouci
- v roce 1988 změněn podněz na *Časopis pro pracovníky knihoven olomouckého okresu*
- periodicitu 4x ročně

Zpravodaj Okresní knihovny v Přerově /1969 – 1981/

- vydavatel Okresní knihovna v Přerově
- periodičita 4x ročně

2.3.4 Periodika zaměřená na literaturu

Literární měsíčník : časopis českých spisovatelů /1972 – 1990/

- vydavatel Čs. spisovatel
- od roku 1990 vycházel pod názvem *Literární revue : časopis českých spisovatelů*

Nové knihy : týdeník čtenářů, nakladatelů, knihkupců a knihovníků /1952 -2001/

- vydavatel Trilabit
- v letech 1952 – 1960 vycházel pod názvem *Knižní novinky*
- periodičita 1x týdně

Novinky knihovnické literatury /1958 – 1992/

- vydavatel Orbis, poté Státní knihovna ČSR, později Národní knihovna v Praze
- výtahy, případně překlady článků z odborného knihovnického tisku

Světová literatura : Revue zahraničních literatur /1956 – 1996/

- SNKHL, periodičita 6x ročně

Zlatý máj : časopis o dětské literatuře a umění /1957 – 1997/

- vydavatel Albatros
- periodičita 4x ročně

3 Vývoj časopisu *Čtenář* (grafická úprava, redakce, vnitřní uspořádání, přispěvatelé)

V této kapitole nejprve stručně představím počátky vzniku časopisu *Čtenář*. Podrobněji potom zhodnotím vývoj časopisu během analyzovaného období, tj. během let 1960 - 1989. Zaměřila jsem se na jeho grafickou úpravu, vnitřní uspořádání, složení redakční rady a přispěvovatele.

3.1 Vznik časopisu *Čtenář*

Časopis *Čtenář* vychází od roku 1949. Jeho počátky můžeme podle R. Málka sledovat v návaznosti na časopis *Knihy a čtenáři: čtrnáctideník Ústřední knihovny hlavního města Prahy*, který vycházel v letech 1937 – 1948 (1968, s. 10). V září roku 1948 se změnil název časopisu na *Čtenář*, podnázev zůstal stejný. Jak vyplývá z výše zmíněného podnázvu, časopis sloužil primárně pražským městským knihovnám.

V prvním čísle časopisu *Čtenář: měsíčník pro práci se čtenářem* se však uvádí i návaznost na časopis *Lidová knihovna: časopis pro obecní knihovny na venkově*, který vycházel v letech 1938 - 1948. Vysvětlení, proč je možné uvádět tento časopis jako předchůdce časopisu *Čtenář*, podávají ve svém článku L. Šimková a O. Vašková.

Nabízí se tedy vysvětlení, že snahou představitelů knihovnického oboru po roce 1948 bylo vydávat celostátní časopis, který by nahradil jednotlivá periodika a snáze dokázal ovlivňovat knihovníky především v lidových knihovnách, ale také postihoval a zaznamenával proměny knihovnické profese (Šimková, 2008, s. 359).

Časopis *Čtenář: měsíčník pro práci se čtenářem* vyšel poprvé jako dvojčíslo leden/únor v roce 1949. O jeho vydávání se rozhodlo na 1. sjezdu českých a slovenských knihovníků v Brně. Časopis převzal grafickou úpravu, včetně tiskařské firmy od pražského časopisu *Čtenář*. Z té doby pochází i fotografické přílohy, které v časopise vycházely po celé analyzované období. Oproti pražskému časopisu se změnil podnázev, změnila se také periodicita ze čtrnáctidenní na měsíční. Obsahové zaměření časopisu dostalo celostátní charakter.

A jak vznikl název časopisu *Čtenář*? Vysvětlení podává R. Málek ve svém článku *Z prehistorie časopisu Čtenář*.

František Křest'an pak vydával od roku 1930 ve své knihovně v Třebíči měsíčník Čtenář ... tedy již třetí stejný název časopisu ... Městská knihovna v Praze si název (se svolením majitele) vypůjčila roku 1948, když chtěla překřtít své Knihy a čtenáře (1968, s. 11).

3.2 Vývoj časopisu Čtenář během let 1960 - 1989

3.2.1 Technické údaje

V letech 1956 – 1960 vycházel časopis Čtenář s podnázvem *měsíčník pro práci vesnických knihoven*. V roce 1961 došlo ke změně podnázvu na *měsíčník pro práci knihoven*. O šest let později následovala další změna podnázvu na *měsíčník pro práci s knihou*, který přetrval do roku 1998.

Vydavatelem časopisu Čtenář v letech 1960 – 1966 bylo Ministerstvo školství a kultury. Během následujících dvou let se měnila struktura a název rezortu. V roce 1967 se vyčlenilo samostatné Ministerstvo kultury a informací, které se v roce 1969 přejmenovalo na Ministerstvo kultury ČSR. Vydavatelem Čtenáře bylo tedy do roku 1989 Ministerstvo kultury ČSR. V letech 1960 - 1977 vycházel časopis v nakladatelství Orbis, n. p. v Praze, jehož veškerou českou ediční činnost převzalo v roce 1978 nakladatelství a vydavatelství Panorama. Tiskařskou firmou se stal Knihtisk, n. p., od roku 1969 Státní tiskárna, n. p. Distribuci časopisu zajišťovala po celé analyzované období Poštovní novinová služba.

Časopis vycházel s měsíční periodicitou. V letech 1960 – 1962 byla stanovena cena jednoho čísla na 1,40 Kčs. V letech 1962 – 1964 vycházel časopis Čtenář simultánně ve slovenském vydání, zvýšil se počet stran a také jeho cena na 2,50 Kčs. Slovenské vydání vycházelo v Matici slovenské. Roční předplatné činilo 30 Kčs. Od 4. čísla XXI. ročníku se zvýšila cena jednoho čísla na 3,50 Kčs, roční předplatné na 42 Kčs. Od roku 1972 vycházelo každoročně dvojčíslo, zpočátku červenec/srpen, o tři roky později srpen/září, které stálo 7 Kčs. V roce 1986 bylo časopisu Čtenář přidělené ISSN 0011-2321.

Jednotlivé ročníky časopisu obsahovaly v průměru 420 stran bez příloh. S vývojem časopisu přibýval i počet stran v přílohách.

3.2.2 Grafická úprava

Po celé analyzované období je časopis tištěn černobíle. Výjimku tvoří obálky, které jsou tištěny na silnějším papíře barevně. Nepodařilo se mi zjistit, zdali má střídání barev jednotlivých čísel nějaký hlubší význam, nebo jsou-li barvy vybírány náhodně. Později jsou barevně zvýrazněny i citáty na rubu titulní strany a nadpisy na zadní straně obálky.

Během analyzovaného období došlo ke změně formátu. Zatímco první dva ročníky časopisu vycházely ve formátu 140 x 210 mm, ostatní ročníky ve formátu 160 x 232 mm.

Obálky

První strana obálky je zároveň titulním listem časopisu. Titulní strany XII. ročníku časopisu (1960) se oproti zbývajícím ročníkům graficky liší. Nachází se na nich kresby, reprodukce výtvarného díla nebo fotografie, které zaujmají celou stranu obálky. V následujícím roce se obrázek umístil do pravého horního rohu titulní strany, jeho formát se zmenšil na 111 x 140 mm. Nalevo od obrázku se nachází základní údaje o časopisu: název časopisu, rok, ročník, číslo a cena.

Během let 1962 - 1989 vycházely obálky časopisu ve stejné úpravě. Na titulní straně najdeme vpravo nahoře obrázek o velikosti 111 x 140 mm (fotografie nebo kresba). Rub titulního listu je graficky rozdělen podélně na dvě půlky. V levém horním rohu je otištěn úryvek z básně nebo citát, pod ním obsah čísla. Na pravé straně je zobrazena fotografie velikosti 75 x 230 mm. V roce 1988 došlo ke grafické úpravě rubu titulního listu. Fotografie je umístěna v horní polovině strany, zvětšil se její formát (110 x 130 mm), v dolní polovině strany se nachází ve dvou sloupcích obsah. Přestaly se otiskovat citáty.

Titulní listy

V období šedesátých a sedmdesátých let se na titulních listech objevují buď kresby významných výtvarných umělců, nebo fotografie (dobové, ale i umělecké). V tiráži jsou uvedena jména ilustrátorů a fotografů.

Použity byly kresby domácích výtvarných umělců, ale i zahraničních. Z domácích umělců to byli např. A. Bazovský, D. Berková, R. Dúbravec, L. Fulla, F. Hudeček, V. Hvizďák, J. Chochola, M. Jágr, L. Jiřincová (litografie), J. Kaplický, J. Kojan, B. Kopecký, J. Lada, K. Lhoták, V. Rada, F. Skála, Z. Sklenář, A. Strnadel, K. Svolinský, J. Šlitr, L. Šperl, J. Štýrský, M. Švábinský, V. Tesař, F. Tichý, A. Zábranský, J. Zrzavý.

Ze zahraničních autorů zmíním např. J. Alexy, H. Arp, G. Braque, J. I. Čarušin, V. van Gogh, M. Chagall, F. Léger, A. Longoni, J. Lurcat, W. Kandinsky, H. Masereel, H. Matisse, J. Miró, A. Modigliani, Henry Moore, P. Picasso, R. Portocarrero, G. Seurat, S. Steinberg, V. Vasarely.

V letech 1977 až 1989 se na titulní straně představují exlibris českých výtvarných umělců.

Zadní strany obálek

Po celé analyzované období se na třetí straně obálky objevily tematické řady článků v rámci celého ročníku.

1960 - 1961	fotografie interiérů vybraných lidových knihoven
1962 - 1966	texty o lidových knihovnách doprovázené fotografiemi
1967 - 1968	pohledy do světa
1968 - 1975	pohlednice z českých měst doprovázené fotografiemi
1976 - 1980	Malá galerie ilustrátorů, autorem textu Blanka Stehlíková
1981 - 1983	Galerie světových ilustrátorů, autorem textu Věra Laudová
1984 - 1986	Z výtvarných dějin knihy, autorem textu Věra Laudová
1987	Lidová ilustrační grafika, autorem textu Věra Laudová
1988	Vybrali jsme pro vás aneb kus historie českého knihovnictví na stránkách Čtenáře
1989	Kapitoly z historie novodobého exlibris, autorem textu František Nový

Na čtvrté straně obálky je zpravidla ve všech analyzovaných ročnících časopisu otištěna báseň doprovázená ilustracemi M. Jágra, výjimku tvoří XII. ročník, kde najdeme úryvky z kronik knihovníků. Převládají básně českých, slovenských a sovětských autorů.

Vnitřní úprava časopisu

Úvodní články a články zabývající se spisovateli a jejich díly jsou zpravidla tištěny na celou stranu časopisu. Ostatní články jsou tištěny ve dvou sloupcích. Rubriky obsahující kratičké texty, např. Dopisy čtenářů, Zprávy, informace, Pohledy do světa aj. jsou

tištěny ve třech sloupcích. Obsah čísla je proložen fotografiemi, případně kresbami. Pravidelné rubriky jsou graficky odlišené výrazným nadpisem.

Původně byla tiráž tištěna na poslední straně časopisu, od roku 1965 se přesunula na první stranu. Na této stránce je otištěn obsah čísla časopisu v ruštině a němčině, v roce 1969 přibyl obsah v angličtině.

3.3. Redakční rada

3.3.1 Vedoucí pozice

Téměř po celé analyzované období (do roku 1988) zaujímala pozici vedoucí redaktorky Jarmila Houšková. Poté působila jako členka redakční rady. V roce 1960 se stal redaktorem Karel Mlčoch, který v této funkci setrval až do 3. čísla roku 1972. Na jeho místo nastoupil Vladimír Voznička, k němuž se ve 3. čísle následujícího ročníku připojila Hana Jirkalová. Od roku 1985 zaujímal funkci zástupce Vladimír Voznička, k němuž se jako redaktorka připojila v říjnovém čísle v roce 1985 Dana Vošahlíková. Grafickou úpravu po celé analyzované období zajišťoval akademický malíř a ilustrátor Miloslav Jágr (výjimka 3. číslo v roce 1960 – Vít. Holeček). Technickou redaktorku Věru Suchánkovou vystřídal v roce 1985 Jiří Šiman, který na této pozici setrval do roku 1989.

V roce 1989 došlo ke změnám uspořádání v hlavním vedení časopisu. Vedoucím redaktorem se stal Vladimír Voznička. Jeho zástupkyně Dana Oujezdská setrvala pouze do květnového čísla. Od červnového čísla na pozici redaktorek nastoupily Václava Melčová a Věra Kuldásková. Byla vytvořena pozice sekretářky redakce, kterou zaujímala Ivana Klimtová.

3.3.2 Redakční rada

V 60. letech začínala redakční rada časopisu Čtenář s 5 členy, postupem času se jejich počet rozrůstal. V době, kdy časopis vycházel simultánně v českém a slovenském vydání, měla redakční rada nejvíce členů (v rozmezí 16 – 19, časté změny ve složení rady). Po rozdělení obou časopisů se do roku 1969 ustálila redakční rada na šestnácti členech. Výrazné změny nastaly v roce 1970, kdy museli někteří členové z politických důvodů radu opustit. V 80. letech se počet členů v redakční radě pohybuje mezi 9 – 14, během desetiletí nedochází k výrazným změnám.

Redakční rada - 60. léta

V roce 1960 pracovala redakční rada v tomto složení: A. Kalivodová, O. Kapsa, R. Málek, F. Novotný, D. Vančura. O rok později přistoupili F. Effenberger, M. Kalina a F. Ochman. Redakční radu opustila A. Kalivodová.

Ročníky XIV. (1962) až XVII. (1965) jsou zvláštní tím, že časopis Čtenář vycházel simultánně ve slovenském vydání, s čímž souvisely i časté změny v redakční radě. Vytvořila se nová pozice zástupce, jímž se stal Ondřej Kučera. Tuto pozici od 10. čísla XIV. ročníku převzal Štefan Ďurovčík, který byl dříve na pozici redaktora. Vedle Karla Mlčocha se stala v 5. čísle XIV. ročníku redaktorkou Želmíra Brozmannová-Rosinská. Redakční rada pracovala v tomto složení: I. Blühová, F. Effenberger, M. Kalina, O. Kapsa, R. Koch, J. Kvapil, B. Lucká, dr. R. Málek, P. Maruniak, J. Mičovský, F. Novotný, F. Ochman, J. Paška, J. Repčák, B. Trnka a D. Vančura. Ve 4. čísle XIV. ročníku (1962) nastoupili do redakční rady dr. J. Gönci a J. Husár, v 5. čísle potom P. Bargel. Od 5. čísla XV. ročníku (1963) pracuje v redakční radě i Jarmila Burgetová. Na omezené období od ledna do dubna nastoupil V. Černý. Redakční radu opustila B. Lucká.

V 7. čísle XVI. ročníku (1964) nastoupila na pozici redaktorky O. Národová. Do redakční rady nově přistoupili V. Kalinová a J. Vondra.

V XVIII. ročníku (1966), kdy časopis vycházel opět pouze v české podobě, opustili redakční radu někteří slovenští pracovníci, kteří přešli do redakce slovenského časopisu Čitateľ. Ustálilo se složení redakční rady, které zůstalo do roku 1969 bez větších změn. Mezi členy redakční rady patřili: Helena Bolková, Jarmila Burgetová, Jiří Cejpek, Ivo Domanský, František Effenberger, Miroslav Kalina, Julie Křivinková, Ondřej Kučera, Ladislav Kurka, Josef Kvapil, Evžen Lukeš, dr. Rudolf Málek, František Novotný, Bohuslav Trnka, Dalibor Vančura, Josef Vondra. V roce 1967 redakci opustil M. Kalina a nastoupila Milena Nepovímová.

Redakční rada - 70. léta

Pravděpodobně z politických důvodů opustili redakční radu v roce 1970 J. Burgetová, J. Cejpek, L. Kurka, R. Málek, D. Vančura a J. Vondra. Členy se znovu stávají M. Nepovímová a A. Opluštil, nově přichází R. Trejbalová.

Redakční radu v roce 1973 tvořila H. Bolková, Ž. Brozmannová, I. Domanský, F. Effenberger, J. Křivinková, J. Kvapil, M. Nepovímová, F. Novotný, A. Opluštil a B. Trnka. Toto složení zůstává neměnné do roku 1979.

Redakční rada - 80. léta

Složení redakční rady v roce 1980: H. Bolková, Ž. Brozmannová, M. Kosová, dr. Blahoslav Kovář, dr. Miroslav Mráz, M. Nádvorník, dr. Milena Nepovímová, dr. František Novotný, A. Opluštil, R. Polendová, A. Poslední, dr. Jaroslav Suchý, dr. Mirko Velinský, L. Zoubek. O rok později přistoupil Miloslav Hromádka, Dagmar Soudská. Opustil Blahoslav Kovář, Nádvorník, Opluštil.

V roce 1982 odešla M. Kosová. V roce 1983 opustila redakční radu Alena Poslední, její místo zaujala Dagmar Svatková

Složení redakční rady v roce 1987: H. Bolková, Ž. Brozmannová, Miloslav Hromádka, dr. Miroslav Mráz, Roza Polendová, Dagmar Soudská, dr. Jaroslav Suchý, dr. Mirko Velinský, Ladislav Zoubek.

V roce 1988 opustily redakční radu H. Bolková a D. Soudská, naopak přistoupily I. Nemeškalová, J. Sodomková, D. Svatková. Další změny v redakční radě až do roku 1989 neproběhly.

3.4 Příspěvatelé

Největší počet příspěvků pochází z řad členů redakční rady. Většinou se jednalo o odborné a praktické informace z oblasti knihovnictví, které tvořily jádro časopisu.

V časopise Čtenář publikovaly i významné osobnosti oboru, z nichž některé byly zároveň členy redakční rady. Výběrově uvádím jejich abecední seznam:

- Jarmila Burgetová - Ústřední vědecko-metodický kabinet knihovnictví
- doc. dr. Jiří Cejpek - Katedra knihovnictví a vědeckých informací
- Antonín Derfl – ředitel Státní technické knihovny
- Ivo Domanský - krajský metodik Krajské knihovny v Kladně
- František Effenberger – ředitel OK v Nymburku
- Inž. Miroslav Guth - náměstek ředitele ÚVTEI
- Doc. dr. Jiří Kábrt, CSc. - vedoucí Katedry knihovnictví a vědeckých informací
FSVP, předseda ÚKR

- Josef Kvapil – KNV Hradec Králové
- Věra Lukášová – Ústřední vědecko-metodický kabinet knihovnictví
- dr. Rudolf Málek - ředitel Městské knihovny v Praze a předseda SKIP
- dr. František Novotný – tiskový referent SK ČSR
- Bohumil Pelikán – vedoucí knihovny Ústavu dějin KSČ
- Vít Richter – Státní knihovna ČSR
- dr. Marie Sedláčková – vedoucí oddělení knihoven a VTEI MK ČSR
- Dalibor Vančura - Ústřední vědeckometodický kabinetu knihovnictví SK ČSR
- Dr. Josef Vinárek - ředitel Státní knihovny ČSR
- Milan Vokroj – vedoucí hudebního oddělení a fonotéky v písecké knihovně

Téměř po celé analyzované období přispívali do časopisu následující autoři: H. Bolková, D. Gawrecki, K. Groh, D. Helbichová, J. Houšková, M. Hromádka, J. Kábrt, R. Khel, K. Kozelek, J. Křivinková, D. Vančura, M. Velinský, M. Vokroj a J. Suchý. J. Cejpek publikoval v 60. letech a pak až v 80. letech, z politických důvodů měl po celá 70. léta zákaz.

Velké množství příspěvků pochází z řad knihovníků a ředitelů veřejných knihoven. Jejich hlavním tématem byly praktické zkušenosti z knihoven, v nichž pracovali. Další skupinou autorů přispívajících do časopisu byli z dalších oborů, např. literární věda, výtvarné umění aj.

V následující sekci výběrově představím autory, kteří se ve svých člancích orientovali na určitou oblast, na konkrétní problémy.

60. léta

K. Aksamit, M. Blahynka, V. Černý, Č. Knobloch a J. Plch zveřejňovali články týkající se literatury. B. Hehl informoval o průzkumech četby naučné literatury, o práci se čtenářem, zvláště u dětí. O. Chaloupka publikoval články z oblasti sociologie. L. Kurka přispíval postřehy z vojenských knihoven. J. Kondrát zveřejňoval příspěvky týkající se pracovněprávních vtaů. O. Kapsa psal články o pomoci knihoven rozvoji zemědělství. V. Kalinová a A. Kanyzová se věnovali práci s dětmi a mládeží. Drahoslav Gawrecki představoval tematiku technického vybavení knihoven.

70. léta

K. Žižkovský a B. Stehlíková psali články z oblasti výtvarného umění. H. Kolářová seznamovala s problémy slovenského knihovnictví. M. Mravcová a R. Khel se zabývali literaturou. F. Ochman publikoval články na téma odborové knihovny. D. Klekeňová se věnovala činnosti školních knihoven. B. Holý zveřejňoval odborné články na téma typografie. Vladimír Smetáček se zabýval teorií čtení a psychologií četby. M. Vokroj byl odborníkem v oblasti hudebních knihoven.

80. léta

M. Chudziaková a H. Pálková rozebíraly problémy slovenského knihovnictví. J. Hůlek se věnoval hudebním knihovnám. V. Laudová připravila rubriku Galerie ilustrátorů. A. Haman se zabýval výzkumy četby. H. Soudská a V. Vráblová se věnovaly činnosti školních knihoven. Z. Jonák přispíval články o automatizaci. M. Sedláčková zveřejňovala každý rok plány pro kulturně výchovnou činnost knihoven. A. Haman zveřejňoval výsledky sociologických výzkumů četby. Příspěvky J. Marhounové informovaly o výzkumu v oblasti recepce literárního díla.

V příloze přikládám abecední jmenný rejstřík všech autorů, kteří během analyzovaného období přispěli do časopisu Čtenář. Rejstřík je rozdělen po jednotlivých desetiletích, za jménem autora uvádím v závorce počet příspěvků v daném desetiletí.

4 Obsahová analýza časopisu Čtenář

Na základě prostudování jednotlivých ročníků časopisu, jsem si rozvrhla hlavní osnovu dílčích témat, kterým časopis Čtenář věnoval nejvíce pozornosti. Kapitulu jsem rozdělila do 5 podkapitol. V rámci jednotlivých kapitol postupuji v první řadě tematicky, se snahou zachování časové posloupnosti a souvislostí v rámci celého československého knihovnictví.

Jako první uvádím kapitolu s obecnými informacemi týkajícími se obsahu časopisu. Podrobnější analýza začíná zhodnocením knihovního zákona na stránkách časopisu Čtenář. Tuto kapitolu jsem záměrně uvedla před ostatními dílčími tématy, jelikož druhý knihovnický zákon představoval významný počín sledovaného období, neboť tvořil legislativní rámec pro všechny typy knihoven. V další kapitole rozebírám jednotlivé sítě knihoven. Postupuji od sítí knihoven, o kterých se v časopise nejvíce psalo. Následuje kapitola, do které jsem zařadila dílčí odborné problémy, které se řešily na stránkách časopisu Čtenář. V předposlední kapitole představuji pravidelné rubriky, které se vyskytly v časopisu během analyzovaného období. V poslední kapitole uvádím typy příloh, které byly součástí časopisu.

4.1 Obecná struktura časopisu Čtenář

Téměř po celé analyzované období se časopis nesl ve stejném duchu. Výjimku tvořil ročník 1968, kdy v souvislosti s uvolněním politické situace v Československu spatříme uvolnění i na stránkách časopisu Čtenář. V červencovém čísle tohoto roku vyjadřovali knihovníci podporu Akčnímu programu KSČ. V zářijovém čísle byl namísto obvyklé úvodní stránky, kde se nacházela rubrika Po uzávěrce, otištěn dopis redakce, ve kterém její členové reagovali na okupaci. Vyzývají čtenáře, aby měli víru, naději a sílu v těchto pohnutých dnech. V témže čísle píše J. Vinař článek o odkazu osobnosti a myšlení T. G. Masaryka. V době normalizace se v knihovnictví o těchto letech hovořilo jako o krizových letech.

Po celé analyzované období se setkáváme s pravidelnou obsahovou strukturou jednotlivých ročníků časopisu. Např. v červnových až srpnových číslech nalezneme výsledky vyhlášení soutěže BVLK, včetně reportáží z vyznamenaných knihoven. Zpravidla v červencových číslech byla zveřejňována statistika činnosti veřejných knihoven ČSR vždy za předchozí rok (stav fondu, výpůjčky, návštěvníci, akce,

publikační činnost, informační činnost aj.). V říjnových číslech nás časopis seznamoval s hlavními směry kulturně výchovné činnosti vytyčenými vládou ČSR na následující rok. Knihovny v těchto plánech hrály nezastupitelnou roli.

Časopis dále pravidelně informoval o československých, ale i zahraničních konferencích, o jednáních Ústřední knihovnické rady, o sjezdech KSČ, o plnění pětiletých plánů. V letech, která připadala na významná státní výročí, výročí spojená se SSSR nebo výročí spojená s KSČ, se publikovaly články a bibliografie zaměřené k těmto výročím.

Dalším specifikem časopisu byly cykly příspěvků zveřejněné v průběhu roku, z nichž vyjímám cykly rozebírající profily krajů/okresů, které se v průběhu třicetiletí opakovaly. V letech 1960 - 1961 se na stránkách časopisu představily profily jednotlivých krajů. Úvodní články popisovaly aktuální situaci v zemědělství, průmyslu a kultuře. Následovaly články o vybraných knihovnách a aktuálně řešených problémech v knihovnictví. V letech 1974 – 1975 se tento cyklus představil pod názvem 30 let. Na rozdíl od předchozího cyklu se příspěvky více věnovaly představení knihoven. V letech 1980 – 1989 se čtvrtletně na stránkách časopisu Čtenář pod názvem 35 let (od roku 1984 Kronika dnešního okresu) představily tentokrát jednotlivé okresy. Vedle úvodního článku charakterizujícího okres, jsme našli články zaměřené na činnost okresní knihovny, práci knihoven s politickou literaturou, práci s dětmi a mládeží a další. Pro čtenáře časopisu mohla mít tato shrnutí značný přínos. Na základě výše zmíněných článků se seznámili s činností knihoven ostatních okresů. Tyto poznatky mohli využít při své práci. V řadě případů se mohli inspirovat prací ostatních knihoven, anebo naopak vyvarovat se určitým chybám.

V 80. letech přinesl časopis Čtenář řadu článků tematicky zaměřených k rokům vyhlášeným OSN, např. 1980 Mezinárodní rok dítěte, 1981 Mezinárodní rok invalidů, 1982 Mezinárodní rok úcty ke stáří a Rok tvorby a ochrany životního prostředí, 1985 Mezinárodní den mládeže.

Během celého období časopis pravidelně informoval o následujících výstavách: Květnová knižní Plzeň, Bienále ilustrací Bratislava, Bienále užité grafiky v Brně, výstavy IBBY aj.

Během analyzovaného období otiskla redakce časopisu několik anket, které směřovaly ke knihovníkům, aby zjistily, jak jim časopis vyhovuje. Ankety proběhly v letech 1961,

1965, 1966, 1969, 1973, 1983. Nejpodrobnější byla poslední anketa, z níž vyplynulo, že časopis čtou převážně pracovníci veřejných knihoven. Největší zájem věnovali článkům, které přinášely praktické zkušenosti z ostatních knihoven v rámci jednotné soustavy. Naopak nejmenší zájem byl o články popisující teoretické studie z oblasti příbuzných oborů.

4.2 Hodnocení Zákona o JSK na stránkách časopisu Čtenář

Hlavní myšlenka Zákona o JSK byla kladně hodnocena v zahraničí, v praxi však chybělo její detailní rozpracování. Po pěti letech fungování zákona se objevily rozdíly v kvalitativní i materiální úrovni knihoven, za což zodpovídaly příslušné národní výbory.

V roce 1962 byl v časopise Čtenář otištěn článek J. Haliény popisující průzkum plnění knihovního zákona v okrese Prešov, ve kterém hovořil o kladech zákona. Výsledkem bylo, že od schválení zákona vzrostly knižní fondy, počet čtenářů i výpůjček zlepšuje a rozšiřuje se činnost lidových i ostatních knihoven jednotné soustavy (Haliena, 1962, s. 246). Podobný názor vyplynul i z 3. plenárního zasedání Ústřední knihovnické rady v témže roce.

V roce 1963 J. Lipovský upozorňoval na nutnost vydání příslušných prováděcích norem k zákonu, zejména směrnice o povinné evidenci knihoven, o přednostním právu knihoven při získávání literatury a o rozvoji MVS. Tato vyhláška byla v červenci tohoto roku vydaná.

Téměř po deseti letech přichází kritika Zákona o JSK směřovaná k jeho formálnosti a obecnosti, o čemž mimo jiné hovoří ve svém článku V. Černý.

Horší je, že se v zákoně z roku 1959 projevuje v plné míře formálnost a deklarativnost dokumentů padesátých let. Materiální zajištění nejsou v zákoně vůbec žádná a prováděcí opatření nikdy nevyšla (Černý, 1968, s. 203).

O tom, že nebyl Zákon o JSK zcela vyhovující, svědčí i fakt, že koncem 60. let členové SKIPu pod vedením D. Gawreckého začali pracovat na přípravě nového knihovnického zákona. Po roce 1970 však tyto práce ustrnuly.

Příspěvky psané v časopise Čtenář lze obecně shrnout do následující věty. Na jedné straně od vydání Zákona o JSK vzrostl knihovní fond, zvýšil se počet čtenářů a zároveň i výpůjček, na druhé straně se objevily stížnosti lidových knihoven, zejména v 60. letech, které se týkaly nedodržování §11 Hmotné zajištění knihoven ze strany národních výborů. Výsledkem bylo zaostávání lidových knihoven, zvláště vesnických, v oblasti

modernizace a výstavby knihoven, nedostatečného materiálního vybavení a nedostatečného doplňování knihovního fondu zahraniční literaturou.

Stanislav Štingl ve svém článku Knihovnictví – bibliografie - odborné a vědecké informace v roce 1968 hovořil o nutnosti novelizace Zákona o JSK. A to především z důvodu, že zákon nepočítá s existencí celostátní soustavy odborných a vědeckých informací.

Další zmínky o změně knihovního zákona přicházely ve druhé polovině 70. let. V roce 1975 byl v časopise Čtenář zveřejněn výťah referátu J. Sadílka ze slavnostního aktivu knihovníků, ve kterém upozorňoval na překonání dosavadního knihovnického zákona a na nutnost začít s přípravou zákona nového.

V roce 1984 zveřejňuje časopis Čtenář sérii článků v souvislosti s 25. výročím Zákona o JSK. V druhé polovině 70. let a počátkem let 80. dochází k systematictějšímu plnění zákona. Informace o přípravě nového zákona utichly.

V roce 1989 uspořádal časopis Čtenář anketu k 70. výročí přijetí Zákona o veřejných knihovnách obecních z r. 1919 a 30. výročí Zákona o jednotné soustavě knihoven, ve které položili několik otázek významným osobnostem oboru. Z této ankety shrnují pouze poznatky vztahující se k druhému knihovnickému zákonu. J. Cejpek poukázal na fakt, že tento zákon nezajistil technickou základnu rozvoje československého knihovnictví (1989, s. 229). Stejně tak Anna Bimková hovořila o nenaplnění zákona v oblasti hmotného zajištění knihoven (1989, s. 292). Hanuš Hemola upozorňoval, že Zákon o JSK nerespektuje současné uspořádání státu a nebere na vědomí rozvoj soustavy VTEI (1989, s. 293). Milena Nepovímová kritizovala, že dosud nebyly vytvořeny ústřední knihovny některých sítí, ani nebyly ustanoveny krajské a okresní knihovnické komise, které měly sloužit jako poradní a koordinační orgány příslušných národních výborů (1989, s. 322). M. Nádvorníková psala o vzniku nových jevů a problémů v knihovnictví, k jejichž řešení se zákon nevyjadřuje, např. postavení ústředních knihoven krajů (1989, s. 358). V. Richter shrnoval důvody, proč je zákon překonaný, mezi něž patří nerespektování federalizace státu a s tím související dvě národní soustavy knihoven, zákon nevymezuje vztahy knihoven a soustavy VTEI, nová terminologie (1989, s. 360).

Účastníci výše zmíněné ankety se shodli, že hlavní myšlenka druhého knihovnického zákona ve své podstatě není špatná, problém však nastal právě v jeho obecnosti. Jelikož nedocházelo k včasnému vydání prováděcích předpisů, které by danou obecnost odstranily, nemohlo dojít k správnému naplnění zákona.

4.3 Sítě knihoven

4.3.1 Veřejné (lidové) knihovny

Koncepce časopisu Čtenář je od svého počátku zaměřena na veřejné knihovnictví, proto i největší podíl článků spadá do této oblasti. Většina příspěvků je věnována aktuálnímu poslání a činnostem veřejných knihoven. Další skupinu tvoří články shrnující historický vývoj konkrétních knihoven.

Knihovny v době socialismu byly chápány jako masové, ideologické a kulturní instituce, které plnily nezastupitelnou úlohu ve formování socialistického člověka, a zároveň pomáhaly při rozvoji socialistické vědy, kultury a ekonomiky. Hlavním prostředkem, jak výše zmíněných cílů dosáhnout, byla řízená četba. Ján Misál se ve svém článku zabývá výchovou všestranně vzdělaného socialistického člověka, ve kterém hovoří mimo jiné i o usměrňování četby.

Usměrňovat četbu znamená cílevědomě, záměrně a plánovitě působit na čtenáře, úzkostlivě dbát na výběr literatury, odstraňovat jednostranné čtenářské záliby a orientovat čtenáře na všestrannost v četbě, na systematičnost, na kultivování individuálních čtenářských zájmů a návyků, na zkulturnění způsobů zacházení s knihou (Misál, 1962, s. 141).

V 60. letech pronikaly do knihoven nové prvky: zavádění volného výběru, měnila se skladba fondu i skladba čtenářů. V socialistickém knihovnictví byla patrná orientace na dělníky, techniky a zemědělce. Cílem socialistické kulturní politiky byla snaha vyzvednout vesnice na úroveň měst. Ministerstvo školství a kultury společně s Ministerstvem zemědělství vydalo Koncepci budování sítě osvětových zařízení a knihoven na vesnici, přičemž oddíl C byl věnován knihovnám a čítárnám. Podle této koncepce by měla v každém vesnickém sídlišti pracovat jediná veřejná knihovna.

V Československé socialistické republice se knihovny rozvíjely nerovnoměrně podle charakteristického zaměření kraje. Roli hrála vyspělost měst, počet vesnic, orientace na zemědělství či průmysl aj.

Československé knihovnictví patří mezi státy s nejhustší soustavou knihoven. Jsou zde však rozpoznatelné rozdíly mezi jednotlivými kraji. Větší počet knihoven se nachází v okresech průmyslového charakteru a s většími městskými sídlišti. Pilíři jednotné soustavy knihoven v krajích a okresech musí být okresní a krajské knihovny, které je

třeba dobudovat ve skutečná střediska metodické, bibliografické informační a meziknihovní výpůjční služby (Burgetová, 1965, s. 233).

Lidové knihovny patřily mezi příspěvkové organizace, tzn. samy si sestavovaly rozpočet na jeden rok, který předkládaly příslušnému národnímu výboru. Knihovny se řídily směrnicí Ministerstva školství a kultury pro hospodaření lidových knihoven a osvětových zařízení národních výborů č. 105/1963. J. Sýkora ve svém článku podává podrobný popis sestavování rozpočtu. V dalším čísle uvádí seznam nejdůležitějších zásad a předpisů pro ekonomickou činnost lidových knihoven (1965, 184 – 186).

Podle Zákona o jednotné soustavě knihoven mají o knihovny pečovat národní výbory. V roce 1960 proběhla územní reorganizace, stát se rozčlenil do 10 krajů a 108 okresů. Došlo k rozšíření pravomoci okresních a místních národních výborů. Tyto změny se týkaly i knihoven. Všechny knihovny mají povinnost do konce roku 1960 vypracovat nový organizační řád, který by měl vycházet z potřeb socialistické společnosti. Jako vzor je uveden v červnovém čísle v roce 1960 Organizační řád MLK v Římově (okres České Budějovice).

Jedním z důležitých úkolů lidových knihoven v 60. letech, jak se dočteme v časopisu Čtenář, bylo pomoci národnímu hospodářství v boji za uplatnění nových pracovních metod v průmyslu i zemědělství, v šíření nejnovějších vědeckých i pracovních poznatků a ekonomických informací.

Plány knihoven byly zařazeny do tzv. pětiletých plánů, na něž navazovaly resortní a regionální programy rozvoje knihoven, jejichž plnění sledovaly příslušné řídicí orgány. Téměř po celé analyzované období se v pětiletých plánech objevily následující úkoly knihoven: přispívat k upevňování socialistického vědomí pracujících, zvyšovat podíl na výchově a vzdělávání mládeže, pomoc při zvyšování kvalifikace pracujících, zabezpečit doplňování knihovního fondu odpovídající politickou a angažovanou literaturou aj.

V roce 1961 byla zahájena třetí pětiletka. Úkoly knihoven ve třetí pětiletce popisuje ve svém článku J. Vinárek: V letošním roce bychom měli dále zvýšit činnost čtenářských a recitačních kroužků, rozvinout činnost čítáren a podstatně zlepšit práci okresních lidových knihoven, především jejich metodickou a doplňovací funkci vzhledem k vesnickým knihovnám (1961, s. 3).

Na konci třetí pětiletky, probíhající v letech 1961 – 1965, by podle J. Vítý měly knihovny splňovat tato kritéria (1960, s. 267):

- naučná literatura má tvořit 50% fondu /bohatý fond politické literatury/
- postupné slučování lidových knihoven s knihovnami ROH
- zvyšovat počet přenosných knihovniček
- plánovitý nákup knih
- v okresních knihovnách budovat hudební oddělení
- ve venkovských knihovnách orientovat výběr časopisů na zemědělství a techniku.

Kritický stav vybavení a umístění knihoven vedl ke vzniku subkomise pro výstavbu a zařízení knihoven při Ústřední knihovnické radě ČSSR (1961), Komise pro technizaci osvětových zařízení při Ústřední osvětové radě ČSSR, Odborného a vývojového ústavu pro výstavbu školských a kulturních zařízení. V roce 1963 byly připraveny projekty typizovaného zařízení pro knihovny (základní zařízení pro nejmenší knihovnu v nesamostatné místnosti, zařízení půjčovny pro dospělé čtenáře, zařízení čítárny pro dospělé čtenáře), které vytvořil n. p. Vývoj nábytkářského průmyslu v Brně podle podkladů vypracovaných v Ústředním vědeckometodickém kabinetu knihovnictví v Praze.

V roce 1961 na stránkách časopisu Čtenář proběhla diskuse na téma Poctivě proti formalismu v knihovnické práci. V té době docházelo k častému falšování statistiky činnosti knihoven, především kvůli dobrému umístění v soutěži BVLK. Knihovníci se měli zamyslet nad vnitřním smyslem své činnosti a ne půjčovat bezmyšlenkovitě mnoho knih kvůli statistice, v horším případě statistiku zfalšovat.

V roce 1963 knihovnám přibyl další významný úkol - pomoc v Roce stranické výchovy. Vyplývalo to z převzetí knižních fondů poraden a studoven marxismu-leninismu a ze stanov KSČ, podle nichž byly knihovny řízeny stranickými orgány. Lidové knihovny měly pomoci při výchově a studiu funkcionářů, řídicích pracovníků státních, společenských a hospodářských organizací. Jejich úkolem bylo sestavit výběrové bibliografie pro jednotlivé cykly školení, doplnit chybějící knihovní fond a zřídit pravidelné poradenské služby pro jednotlivé obory.

Vnitrostranická výchova předpokládá organizovat na jedné straně ideově výchovné akce pro celou organizaci, na druhé straně ustavovat různé útvary, kde by si komunisté diferencovaně – podle potřeb strany, podle povahy vzdělání, pracovního zaměření i

osobních zájmů – prohlubovali své znalosti marxisticko-leninského učení (Slavík, 1963, s. 320).

Počátkem 60. let Jozef Sýkora shrnul hlavní nedostatky zaostávání práce vesnických knihoven (1963, s. 332) :

- a) MNV nekontrolují a neusměrňují činnost knihoven a knihovníků a nežádají od nich plány a rozborů činnosti.
- b) Knihovníci mají lhostejný vztah k práci knihoven, nestudují a nečtou odbornou knihovnickou literaturu a tisk, ani základní příručky a tak ani neznají, nemohou znát zásady, dosah, odpovědnost a společenskou účinnost knihovnické práce.
- c) Knihovníci svoji činnost neplánují, nedělají rozborů své činnosti, uspokojují se s lečjakými výsledky, pracují často velmi formálně.
- d) Knihovníci neučí zvláště dospělé správně chápat umělecká díla a využívat naučné literatury ke zlepšení jejich práce v zaměstnání.
- e) Metodici OLK mají na starosti příliš velký počet lidových knihoven.

Výše zmíněné problémy měl vyřešit střediskový systém, který se začal budovat od roku 1964. O vývoji střediskových knihoven píší podrobněji v následující kapitole.

V první polovině 70. let se do popředí stavěla myšlenka nové organizace jednotné soustavy knihoven, podle níž by měly vzniknout regionální systémy knihovnických služeb, od krajských center po místní lidové knihovny spojené ve střediskovém systému. Síť veřejných knihoven měla vzniknout sloučením obou dosavadních sítí řízených Ministerstvem kultury ČSR – tj. sítě lidových knihoven a sítě státních vědeckých knihoven. Podle zákona o JSK měly funkci krajského střediska plnit krajské knihovny. Bylo nutné vybudovat jedno všestranně odborné i technicky vybavené krajské knihovnické středisko, buď na bázi státní vědecké knihovny, nebo krajské knihovny, které by plnilo metodickou funkci pro všechny typy knihoven v jednom kraji. V téže době se změnilo označení lidových knihoven na knihovny veřejné. Pro malé vesnické knihovny se termín lidové knihovny ponechal.

Výše zmíněné myšlenky se uplatnily v Zásadách rozvoje jednotné soustavy knihoven ČSR, které vydalo Ministerstvo kultury ČSR ve spolupráci se Státní knihovnou ČSR v roce 1974. Zásady dále zdůrazňovaly nutnost dobudovat a zkvalitnit bibliograficko-informační oddělení v krajských a okresních veřejných knihovnách.

Odstranění dvojkoľejnosti v krajském článku regionálního systému knihovnických služeb vytvořením jednoho krajského centra těchto služeb a spojení dosavadních sítí lidových a státních vědeckých knihoven do jednotné sítě veřejných knihoven znamená již samo o sobě racionalizaci organizační struktury jednotné soustavy knihoven (Jirkovská, 1974, s. 114).

Podle Miroslava Nádvorníka by mělo Krajské centrum knihovnických služeb plnit zhruba tyto funkce (1975, s. 283):

- funkci krajského centra knihovních fondů
- funkci krajského centra knihovních služeb
- funkci krajského integračního centra služeb poskytovaných jednotnou soustavou knihoven
- funkce nástroje řízení knihovnictví v kraji
- funkci krajského metodického centra.

Po XV. sjezdu KSČ se v červnu 1976 konal v Praze celonárodní aktiv knihoven JSK ČSR, na kterém byly mimo jiné projednány závěry ze sjezdu vztahující se na knihovny.

Ve všech knihovnách zaměříme své úsilí k tomu, abychom prostřednictvím literatury co nejaktivněji přispěli k šíření marxismu-leninismu jako vědecké ideologie dělnické třídy, zejména socialistického vlastenectví a proletářského internacionalismu a přátelství se SSSR mezi nejširšími vrstvami pracujících a mládeže (Programový závěr, 1976, s. 262).

Hlavním úkolem knihoven v šesté pětiletce (1976 - 1980) bylo dokončit přestavbu dosavadních státních vědeckých knihoven v krajská centra nové sítě veřejných knihoven, a dobudovat okresní knihovny v okresní knihovnická centra.

Veškerá činnost veřejných knihoven se v roce 1976 zaměřila na přípravy a následné propagování závěrů XV. sjezdu KSČ, přičemž hlavním úkolem bylo podílet se na přípravě voleb do zastupitelských orgánů. Knihovny vytvářely propagační výstavy, pořádaly společenské akce, na kterých seznamovaly čtenáře s posláním a úkoly výborů aj.

V roce 1979 vydalo Ministerstvo kultury ČSR Zásady organizace sítě veřejných knihoven v ČSR, podle nichž tvoří síť veřejných knihoven: ústřední knihovny krajů, okresní knihovny, městské knihovny, střediskové knihovny, místní lidové knihovny. Došlo k začlenění státních vědeckých knihoven do sítě veřejných knihoven a staly se z nich krajská centra jednotné soustavy knihoven. Všechny ústřední knihovny krajů (s

výjimkou Krajské knihovny v Kladně) byly tedy přejmenovány na státní vědecké knihovny. Postupně docházelo ke změnám obsahu, forem a metod práce těchto knihoven.

Ústřední knihovna kraje se stala krajským metodickým centrem veřejných knihoven a koordinačním a integračním střediskem vědecko-metodické činnosti pro knihovny jednotné soustavy v kraji. Získala povinný výtisk. Dobudování těchto krajských center by mělo proběhnout do roku 1990. Krajské národní výbory Západočeského a Severočeského kraje se ke sloučení vyjádřily negativně.

Centralizovaný systém řízení pražských veřejných knihoven fungoval už od roku 1969. Od poloviny 70. let byly ověřovány formy práce knihoven na principu celookresních systémů knihovnických, bibliografických a informačních služeb. Jako první proběhl experiment v knihovnách Severomoravského kraje. Experiment budování centralizovaného systému veřejných knihoven pro Severomoravský kraj byl schválen Ministerstvem kultury ČSR a poté radou Severomoravského KNV v roce 1977, a to nejprve pro okresy Bruntál a Nový Jičín. Po ověření v rozdílných podmínkách obou okresů experiment prokázal, že uplatněné metody pomáhají dalšímu rozvoji knihovnictví. Od roku 1979 se centralizace zaváděla v celém kraji.

Až v roce 1989 schválilo Ministerstvo kultury ČSR Metodický návod k budování okresních knihoven jako center knihovnických, bibliografických a informačních služeb v okrese, který navazoval na Zásady systému metodické činnosti v JSK ČSR. Celookresní systém tvořila okresní knihovna s pobočkami, městské knihovny a místní lidové knihovny. Okresní knihovny řešily všechny řídicí, finanční a kádrové otázky. V rámci okresu se sjednotily pracovní právní vztahy, nákup a zpracování knihovního fondu. Dosavadní střediskové knihovny se staly součástmi, tj. odděleními a pracovišti okresní knihovny. Národní výbory přesto nadále schvalovaly plány práce svých knihoven.

Po stanovených pěti letech byl experiment vyhodnocen. Výsledek je jednoznačně kladný: centralizace umožňuje budovat síť veřejných knihoven jako ucelený systém s přesnou delimitací funkcí, s účinným a racionálním řízením a s efektivním hospodařením tak, aby bylo možno poskytovat kvalitní služby čtenářům v každém osídleném místě, jak to stanoví leninské zásady a nezastupitelný podíl knihoven na kulturní politice strany a státu (Houšková, 1985, s. 331).

Centralizací jsou vytvořeny podmínky i pro uplatnění racionalizačních opatření jako je např. centrální katalogizace a klasifikace, centralizované kompletní knihovnické zpracování knih a jiných sbírkových materiálů, převedení některých technických úkonů na strojové zpracování (postupná mechanizace), centrální zpracování bibliografií a jiných pracovních pomůcek pro rozšiřování a zkvalitnění služeb čtenářům (Fojtíková, 1978, s. 357).

O soustavě VTEI (vědecké, technické a ekonomické informace) se v časopise Čtenář psalo zejména v souvislosti s nutností zajistit spolupráci s jednotnou soustavou knihoven. Na počátku 80. let bylo nutné vyřešit formy spolupráce na poli budování knihovních fondů a bibliografické činnosti. Dohoda byla podepsána v roce 1983. Ústředí vědeckých, technických a ekonomických informací oficiálně plnilo funkci odborového normalizačního střediska pro oblast normalizace VTEI, bibliografie a knihovnictví. V letech 1984 – 1985 proběhla v časopise Čtenář anketa na téma možnost spolupráce mezi JSK a soustavou VTEI. K danému problému se vyjádřili odborníci z oblasti knihovnictví, informatiky a bibliografie.

V souvislosti se sociálně ekonomickou přestavbou společnosti ve 2. polovině 80. let bylo nutné změnit i přístup veřejného knihovnictví, o čemž ve svém článku hovořil J. Muzikář, ředitel SVK Kladno. Po 40 letech socialistického knihovnictví se pokusil obrátit praxi veřejných knihoven téměř opačným směrem. Podle mého názoru se jeho myšlenky v dané době staly velice přínosné, proto jsem se rozhodla je zde odcitovat.

Důsledné směřování veškeré činnosti ke čtenáři musí vést nutně i k přeskupení sil a energie oproti stávající praxi. Tento přesun však musí být garantován obsahem rozhodovací a zaměřením kontrolní činnosti řídicích orgánů, tzn. že by je mělo především zajímat, jaká je úroveň poznání potřeb čtenářů, jak jsou tyto potřeby uspokojovány a jaké podmínky jsou pro to vytvořeny, jaký prostor má individuální práce se čtenářem a jak je zajišťována její kvalita, co dělá knihovna pro všestranný a harmonický rozvoj osobnosti čtenářů apod., nikoli jaké akce zorganizovala k vybraným výročím, jak zabezpečovala brannou výchovu, výchovu k manželství a rodičovství, systém Mládež a kultura apod. dosavadní způsob formulace úkolů a jejich hodnocení vede k soustředění pozornosti na jednotlivosti, přičemž uniká celek, vlastní podstata, smysl (Muzikář, 1988, s. 281). J. Muzikář tuto myšlenku podrobně rozvíjí v sérii článků publikovaných v roce 1989 v časopise Čtenář.

Bibliograficko-informační služby

V 80. letech se v časopise Čtenář věnovala zvýšená pozornost bibliograficko-informačním službám. České knihovnictví v oblasti bibliografie zaostávalo za knihovnictvím slovenským, kde mělo pořádání konferencí o bibliografii již svoji tradici. V ČSR se bibliograficko-informační služby dostaly do popředí zájmu veřejných knihoven až po druhé národní konferenci o bibliografii, která se konala v roce 1981 v Brně. Následně vydala SK ČSR metodické pokyny k bibliograficko-informačním službám. Třetí národní konference o bibliografii v ČSR, která se konala v roce 1987 v Hradci Králové, stanovila jako hlavní cíl dobudování bibliografického systému ČSR.

Podle S. Kalkušové by měl tento systém zajistit:

- komplexní bibliografické zpracování české národní literární produkce, účinnou kontrolu celostátní i resortní evidence bibliografického zpracování a uchování dokumentů;
- odbornou úroveň bibliografických a informačních služeb odpovídající potřebám informačního zabezpečení současného vědeckotechnického rozvoje v ČSR (1988, s. 186).

Regionální funkce knihoven

V roce 1971 byla zahájena regionální funkce lidových knihoven Severomoravského kraje. Na všech okresech se stalo povinností průběžné shromažďování a zpracování regionálního tisku a budování knihovního fondu s regionálním zaměřením. Každá knihovna by měla budovat kartotéku všech regionálních publikací, vytvářet soupisy regionálních periodik s uvedením signatur institucí, v nichž se nacházejí. Jednou z úkolů knihoven v rámci regionální funkce bylo sestavování kalendária významných výročí osob a událostí z hlediska kraje. Kritéria, podle nichž se kalendária sestavují, poznamenala ve svém článku Slávka Kalkušová v listopadovém čísle časopisu Čtenář v roce 1985. Státní knihovna ČSR vydala v roce 1982 metodickou příručku Regionální bibliografie.

V časopise Čtenář se zvýšená pozornost regionální funkci knihoven věnovala až v 80. letech. Prohloubení regionální funkce knihoven úzce souvisí se zkvalitněním bibliograficko-informačních služeb knihoven.

Kulturně výchovné knihovnictví

V dubnovém až červnovém čísle v roce 1972 se M. Velinský zamýšlel nad budoucností knihoven, zejména lidových. Podle jeho názoru by v souvislosti se společenským vývojem mělo dojít k přestavbám knihoven, kdy by činnost knihovny měla tvořit úplný systém kulturně výchovné práce. Základ systému kulturně výchovného knihovnictví by měla tvořit městská soustava knihoven.

Základní funkcí kulturně výchovného knihovnictví je šíření vědeckých poznatků a kulturně estetických hodnot využíváním literatury v politicko-informativních, vzdělávacích a kulturně výchovných procesech (Velinský, 1972, s. 156).

- 1) Kulturně výchovné knihovny jsou proto významnými středisky socialistické ideově-politické a mravní výchovy obyvatelstva.
- 2) Kulturně výchovné knihovny jsou proto institucemi, specializovanými na využívání literatury ve výchovných a vzdělávacích procesech.
- 3) Kulturně výchovné knihovny jsou jedním z druhů institucí, specializovaných na zpřístupňování jednotlivých druhů umění.
- 4) Kulturně výchovné knihovny jsou tedy nejen specializovanými, ale též univerzálními kulturními institucemi.
- 5) Knihovny, včetně knihoven kulturně výchovných, patří proto i mezi instituce, zabývající se ochranou a využíváním kulturního dědictví (Velinský, 1972, s. 157).

Základní charakteristické rysy lidové knihovny v jejím moderním pojetí podle M. Velinského (1972, s. 189 - 193):

- 1) Lidové knihovny jsou veřejnými knihovnami. Jsou proto všeobecně přístupné bez jakéhokoliv omezení. Základním kritériem jejich činnosti jsou proto politické, vědecké, vzdělávací, kulturní a zájmové potřeby všech obyvatel funkčních obvodů jednotlivých knihoven. Lidové knihovny musí být proto rozmístěny tak, aby je mohli všichni obyvatelé pravidelně a bez potíží navštěvovat.
- 2) Knihovní fondy lidových knihoven jsou univerzální. Obsahují vědeckou, odbornou, populárně naučnou a krásnou literaturu, určenou všem věkovým kategoriím obyvatelstva. Míra výběrovosti knihovních fondů je dána

velikostí a charakterem funkčního obvodu jednotlivých knihoven a jejich postavením v systému.

- 3) Každá lidová knihovna je schopna zprostředkovat kterémukoliv čtenáři jakékoliv knihovnické, bibliografické a informační služby ze všech ostatních jednotek knihovnicko-informační soustavy.
- 4) Lidové knihovny používají ve své činnosti nejaktivnějších forem knihovnického působení a informačního zprostředkování.

Jednotné plány kulturně výchovné činnosti, v nichž knihovny mají své nezastupitelné místo, jsou dokumenty politickými, v nichž se ve zcela konkrétní formě, vycházející z podmínek toho kterého místa, projevuje péče socialistického státu a společnosti o kulturní rozvoj obyvatelstva. A zároveň se v nich projevuje i míra aktivního podílu pracujících na řízení naší společnosti (Houšková, 1985, s. 325).

Knihovny a výročí politických událostí

V rámci ideově výchovné funkce knihoven byla povinností knihoven v době socialismu jejich přímá účast na oslavách jubilejních výročí významných státních a politických událostí. Časopis Čtenář přinesl celou řadu příspěvků věnovaných činností veřejných knihoven v rámci propagace jednotlivých výročí. Jako pomůcky pro přípravu akcí sloužily bibliografie a fotografie vkládané ve formě příloh časopisu. Na stránkách časopisu byly otištěny závazky a výzvy knihoven k politickým výročím. Knihovny tímto vyjádřily plnou podporu Komunistické straně Československa. Výročí týkající se vzniku Sovětského svazu se v knihovnách projeví intenzivní propagací sovětské literatury, jak v originále, tak v českém překladu.

Pravidelně se slavila následující výročí: založení KSČ, osvobození ČSR Sovětskou armádou, Slovenské národní povstání, Velká říjnová socialistická revoluce a vznik SSSR.

4.3.1.1 Práce se zemědělskou literaturou v lidových knihovnách

Počátkem 60. let časopis Čtenář publikoval řadu článků a diskusí na téma pomoc lidových knihoven rozvoji zemědělství. Na vesnicích pracovala zhruba 1/3 obyvatel v zemědělství. Úkolem knihoven bylo vést zemědělské pracovníky k četbě odborné literatury.

Na stránkách XII. ročníku časopisu Čtenář probíhala diskuse na téma Vesnické knihovny a práce se zemědělskou literaturou, ve které bylo otištěno 19 příspěvků

knihovníků vesnických knihoven, inspektorů pro kulturu a pracovníků Ústřední zemědělské knihovny a Zemědělských novin.

Vzhledem k tomu, že se v místních lidových knihovnách nacházela velmi zastaralá literatura se zemědělskou tematikou, bylo nutné začít nakupovat literaturu novou s ohledem na potřeby dané vesnice. Podle A. Opluštila by mělo být z celkové částky na nákup knih věnováno na nákup zemědělské literatury minimálně 15%, pro společensko-politickou 8%, přírodovědnou 7%, technickou 5% (1960, s. 37).

Počátkem 60. let se na stránkách časopisu řešila otázka, zda budovat knihovny JZD samostatně nebo je sloučit s místní lidovou knihovnou. Většina názorů se přiklonila k slučování obou knihoven. Příkladným řešením se stala smlouva mezi knihovnou a JZD o spolupráci. V červnovém čísle časopisu v roce 1960 byla zveřejněna smlouva mezi MLK Kvítkovice a JZD v Čakovících, která se stala příkladem pro ostatní knihovny.

Z diskuse vyplynuly následující závěry:

Tam, kde je družstvo po všech stránkách tak pevné, že převezme péči o veškerý kulturní život v obci a vybuduje družstevní klub, pak funkci jedné veřejné knihovny v obci bude plnit knihovna družstevního klubu, která také převezme fond lidové knihovny (Diskuse, 1960, s. 245). Pokud však není situace taková, aby družstvo mohlo s plnou odpovědností a do všech důsledků převzít tuto kulturní funkci, je účelné, aby jedinou knihovnou v obci byla místní lidová knihovna, jejíž povinností by bylo s družstvem úzce spolupracovat a plně uspokojovat potřeby jeho členů (Diskuse, 1960 s. 248).

V roce 1963 MŠK a MZLVH schválily Zásady spolupráce lidových knihoven a zemědělských závodů při zřizování podnikových útvarů technických a ekonomických informací. Z těchto zásad vyplynulo, že lidová knihovna měla být jediná veřejná knihovna na vesnici, v JZD se měla nacházet pouze příruční technická knihovna.

Pomoci knihovníkům v propagaci zemědělské literatury mezi pracujícími měly bibliografie se zemědělskou tematikou otištěné v přílohách časopisu Čtenář.

Zdeněk Vojtek shrnul úkoly lidových knihoven na pomoc zemědělství (1964, s. 342):

- propagace zemědělské literatury mezi řadovými pracovníky v zemědělství
- přiblížení zemědělské výroby nové nastupující generaci, práce se zemědělskou literaturou pro mládež

- získání přehledu o současné struktuře a úkolech zemědělských závodů v okrese
- písemná dohoda o spolupráci s výrobní zemědělskou správou a OLK v okrese
- rozvinutí meziknihovní výpůjční služby
- organizace školení pro knihovníky zemědělských knihoven.

V 2. polovině 60. let se o knihovnách a jejich pomoci rozvoji zemědělství psalo jen sporadicky, od 70. let téměř vůbec. Až v roce 1979 proběhla krátká diskuse na téma zemědělská literatura v souvislosti s třicetiletým vývojem socialistického zemědělství. Knihovny by měly soustavně informovat veřejnost o úkolech zemědělské politiky.

V 70. letech se metodickým centrem pro odborné knihovny JZD a státních státek staly státní vědecké knihovny.

Na počátku 80. let se časopis Čtenář vrátil několika články k práci knihoven se zemědělskou literaturou. V roce 1980 byly vydány Zásady spolupráce Ministerstva kultury ČSR a Ministerstva zemědělství a výživy ČSR v oblasti knihovnictví a VTEI.

V červencovém čísle v roce 1980 byly v příloze časopisu Čtenář zveřejněny Zásady práce se zemědělskou literaturou v síti veřejných knihoven v ČSR.

4.3.1.2 Práce s politickou literaturou ve veřejných knihovnách

Práce s politickou literaturou se ve veřejných knihovnách začala systematicky řešit už v 60. letech, přičemž v letech 1968 – 1969 došlo k útlumu. Od roku 1972 byla v krajských, okresních a velkých městských knihovnách zakládána oddělení politické literatury. V místních lidových knihovnách vzhledem k nedostatku prostoru vznikaly pouze koutky politické literatury nebo výběrové regály. Vytvořil se organizovaný systém práce s politickou literaturou. Politická oddělení lidových knihoven a Domy politické výchovy uzavíraly dohody o spolupráci. V mnoha případech nebyla oddělení politické literatury vybudována na takové úrovni, jaká se vyžadovala.

Základ knižního fondu oddělení politické literatury tvořila díla klasiků marxismu-leninismu, dějiny KSČ, dějiny KSSS, marxistická filozofie, vědecký ateismus, politická ekonomie, skripta z Vysoké školy politické aj.

Knihovny se řídily celostátní směrnicí Ministerstva kultury ČSR č. j. 16505/1976 Zásady budování a činnosti oddělení politické literatury krajských a okresních, případně městských knihoven v ČSR.

V dubnovém čísle v roce 1980 D. Vančura shrnuje výsledky vědeckovýzkumného

rezortního plánu Ministerstva kultury ČSR R-5-75 Postavení knihoven v systému politickovýchovných institucí v ČSR a problémy jejich práce s politickou a společenskou literaturou. Knihovny s tímto oddělením měly větší procento dospělých čtenářů a bohatší fond naučné literatury než ostatní okresní knihovny.

4.3.1.3 Práce s dětmi a mládeží

Socialistické knihovnictví kladlo velký důraz na vývoj socialistického člověka už od dětství, o čemž svědčí fakt, že bylo velké procento článků věnováno tematice práce s dětmi a mládeží v dětských odděleních lidových knihoven a činnosti školních knihoven.

Jedním z prostředků, jak přispět k výchově socialistické mládeže, byl Fučíkův odznak, o němž se na stránkách časopisu Čtenář psalo na počátku 60. let. Po pětileté pauze na Fučíkův odznak navázal v letech 1972/73 Čtenářský odznak SSM. Na počátku 70. let představila Marie Mravcová na stránkách časopisu Čtenář knihy, které byly do systému zařazeny.

Do povinných i výběrových knih pro jednotlivé stupně čtenářského odznaku jsou zařazována především socialisticky angažovaná díla, která s uměleckým mistrovstvím zobrazují boj pokrokových sil za socialistickou přeměnu světa, hrdinství a obětavost v tomto boji (Horák, 1972, s. 78).

Dětská oddělení, případně oddělení pro děti a mládež, byla součástí veřejných knihoven. Na celém území ČSSR působila tehdy jediná samostatná knihovna orientovaná na děti a mládež do 15 let, tj. Městská knihovna pro mládež v Košicích. Strukturu knihovny tvořilo 12 poboček ve školách, které kromě funkce lidové knihovny plnily i funkci školní žákovské knihovny.

Mnoho článků se zaměřilo na problémové období mládeže, tj. mezi 15. – 18. rokem. Na pomoc uspořádání dětských oddělení lidových knihoven přispívá článek Věry Lukášové, která představuje třídění literatury pro děti ve věku 15 – 19 let.

Jako první vybudovala oddělení pro dospívající mládež Městská knihovna v Praze. V oddělení se soustředil volný výběr literatury z potřeb škol a organizací ČSM. Postupem času bylo v Praze založeno celkem 16 oddělení pro dospívající mládež. Tímto projektem se inspirovaly ostatní veřejné knihovny.

Samostatná oddělení pro dospívající mládež ve veřejných knihovnách začala vznikat již koncem padesátých let, nejstarší z nich byla založena v r. 1956 (Městská knihovna v Praze a Knihovna J. Mahena v Brně), v r. 1959 bylo založeno dětské oddělení v Knihovně města Plzně. Dalších sedm vznikalo v šedesátých letech (SVK M. Gorkého v Ústí nad Labem – 1964, OK Trutnov, OK Vsetín a OK Gottwaldov – 1966, SVK České Budějovice a OK Příbram – 1967). V šedesátých letech vzniklo rovněž 13 samostatných oddělení v obvodních knihovnách v Praze (Veřejné knihovny, 1980, s. 12 příloha).

V 70. letech vznikla nová koncepce práce s dětmi a mládeží pod názvem Mládež a kultura. Do systému Mládež a kultura jako do experimentálního projektu se zapojily knihovny Severomoravského kraje. Do systému byly zároveň zahrnuty organizace jako Svaz socialistické mládeže a Domy pionýrů. V roce 1980 přijala vláda ČSR usnesení č. 397/1980 základní principy systému Mládež a kultura. Velký vliv na realizaci tohoto systému měly národní výbory.

Knihovny v rámci systému Mládež a kultura pořádaly literární besedy, čímž doplňovaly výuku češtiny, zajišťovaly lekce bibliografické přípravy aj. Velký důraz byl kladen na estetickou výchovu dětí a mládeže. Zapojení knihoven do tohoto systému bylo v jednotlivých krajích a okresech různé.

K naplnění cílů systému Mládež a kultura směřuje výchova k vědeckému světovému názoru, ideově politická výchova k socialistické morálce, estetická výchova, výchova k fyzické kultuře, k péči o zdraví i k obraně vlasti a všestranné péče o rozvoj tvořivých schopností dětí a mládeže (Klusák, 1981, s. 132).

V knihovnách byl kladen důraz na knihovnicko-informační lekce pro děti a mládež. B. Trnka ve svém článku nazvaném K programu optimální integrace v práci s knihou mezi dospívající mládeží navrhl následující plán lekcí.

Plán inforatické výchovy ve škole má určitou zákonitou gradaci, tzn., že v ZDŠ se žák naučí orientovat a využívat školní a veřejné knihovny, na středních školách si osvojí základy techniky práce s informacemi a vysoká škola jej vyzbrojí znalostmi oborové informatiky a metod racionalizace tvůrčí činnosti (Trnka, 1975, s. 373). Této problematice je v časopise věnovaná řada článků zejména v 80. letech.

Od září 1984 zahájily střední školy výuku podle nových učebnic Českého jazyka I - IV, do níž byl zahrnut tematický celek Základy informatiky rozdělený na dva základní oddíly: Informace a jejich získávání a Racionální studium textu a jazyk.

Propagaci čtení mezi dětmi a mládeží přispívali i nakladatelé. Státní nakladatelství dětské knihy v Praze založilo v roce 1963 Klub dětských čtenářů. Vydávalo knihy, které měly nahradit mimočítankovou četbu a volně souvisely se školními osnovami. Knihy vycházely ve zvláštní klubové úpravě za speciální cenu.

V lednovém čísle 1965 publikoval Otakar Chaloupka rozsáhlou stat' pod názvem Osobnost čtenáře a kniha, ve které rozvinul úvahu o čtenářských zájmech malého dítěte a jeho vývoji.

Rok 1979 byl organizací UNESCO vyhlášen Mezinárodním rokem dítěte, časopis Čtenář reagoval zvýšením příspěvků o práci s dětmi a mládeží v lidových knihovnách.

A. Kanyzová ve Čtenáři v roce 1979 zveřejnila rozsáhlý materiál na pokračování pod názvem Děti a knihovna: cyklus besed s dětskými čtenáři, který sloužil lidovým knihovnám. K besedám byly připojeny i metodické poznámky, včetně ukázek praktického procvičení.

Cílem našeho materiálu je soustavné a cílevědomé, ale přitom nenásilné vedení dětí k tomu, aby se seznámily se vznikem knihy, s širokými možnostmi práce s ní, s využíváním knihovny a všech jejích bibliografických a informačních pomůcek k rozšiřování vědomostí, k uspokojení zvědavosti a ve své školní práci (Kanyzová, 1979, s. 81).

V témž roce zveřejnila J. Marhounová stat' na pokračování o vztahu dětského čtenáře staršího školního věku k populárně naučné literatuře.

Časopis Čtenář pravidelně informoval o průzkumech zaměřených na vztah dětí a mládeže ke knize.

Od roku 1982 se v ČSR pravidelně poslední týden v březnu konal Týden dětské knihy, který poprvé proběhl v Jihomoravském kraji. O průběhu akcí v rámci tohoto týdne pravidelně informoval časopis Čtenář.

V 80. letech se na stránkách časopisu Čtenář psalo o estetické výchově mládeže ve veřejných knihovnách. Všechny knihovny mají v estetické výchově mládeže společný cíl – působit na její citový a morální rozvoj i růst estetického vnímání (Heerenová,

1985, s. 287). Knihovny zajišťovaly následující činnosti: besedy, výstavy, čtenářské soutěže, práce s audiovizuálními prostředky, klubové formy práce s dětmi, Dny poezie, ediční činnost knihoven – literární pásma, vzorové besedy.

V rámci zlepšení spolupráce školních a veřejných knihoven v oblasti koordinace nákupu fondu vypracovalo Ministerstvo školství seznam knih pro školní četbu na období 8. Pětiletky. Ministerstvo kultury ČSR pověřilo jednotlivá nakladatelství jejich vydáním.

4.3.1.4 Soutěžení v knihovnictví

Soutěžení se v socialistickém knihovnictví stalo velice oblíbeným způsobem, jak zvýšit aktivitu knihoven. Důkazem byly pravidelné příspěvky v časopise Čtenář věnované jednotlivým soutěžím.

Budujeme Vzornou lidovou knihovnu (BVLK)

Během analyzovaných let s pravidelností informoval časopis Čtenář nejprve v červencových, později už v červnových číslech o výsledcích této soutěže. V následujících číslech byly zveřejněny reportáže z vyznamenaných knihoven a referát náměstka Ministerstva kultury ČSR přednesený při předávání titulu, ve kterém shrnul aktuální stav československého knihovnictví.

Hlavním cílem soutěže bylo zkvalitnění práce knihoven. Odborné komise hodnotily, zda knihovny plní úkoly, které pro ně vyplývají z usnesení stranických a státních orgánů a ze Zákona o JSK. Důležitou roli v tehdejší době hrála politická angažovanost knihoven. Okresní komise a metodičky navštěvovaly vybrané knihovny, detailně rozebíraly jejich činnost a poté je navrhly do jednotlivých kol soutěže.

V šedesátých letech se na stránkách časopisu hodně diskutovalo o podmínkách soutěže a jejich nedostatcích. S vývojem knihovnictví se zkvalitňovala i tato soutěž. Změny organizačních podmínek soutěže byly v časopise otištěny vždy s předstihem.

Soutěž Budujeme vzornou lidovou knihovnu probíhala od roku 1950. Od jejího počátku byla struktura soutěže rozdělena do 4 stupňů: čestné uznání okresního národního výboru, čestné uznání krajského národního výboru, čestné uznání ministerstva kultury a titul Vzorná lidová knihovna, který uděloval náměstek ministra kultury. Mezi jednotlivými uznáními musel uplynout alespoň rok, mezi nejvyššími uznáními dva roky.

Od roku 1964 platily nové podmínky soutěže BVLK, které byly poprvé stejné pro knihovny české i slovenské. Klád se větší důraz na kvalitativní rozbor práce knihovny. Knihovny, kterým byl udělen titul VLK, byly každé 4 roky prověřovány. Pokud knihovna neplnila podmínky, titul jí byl odebrán. V podmínkách byla zakotvena i speciální finanční odměna pro vyznamenané knihovníky.

V roce 1966 začaly prověrky ve vzorných lidových knihovnách. Ústřední vědecko-metodický kabinet knihovnictví Státní knihovny ČSR měl za úkol do konce roku 1968 prověřit všechny knihovny, které dosud získaly titul vzorná lidová knihovna.

Podle Milana Slavíka se i po změně podmínek v soutěži objevila řada nedostatků. Největším problémem byl fakt, že podmínky soutěže nebyly dostatečně diferencovány pro jednotlivé typy knihoven (1966, s. 336 - 337).

Další změny podmínek proběhly v roce 1972 a v roce 1976. Změna nastala v délce udělení titulu. Titul byl udělován na 5 let, poté se knihovna musela do soutěže přihlásit znovu. Pokud stále splňovala podmínky, titul jí byl ponechán. Podkladem pro hodnocení byla činnost knihovny za období 3 let.

Při hodnocení soutěže se komise zaměřila na následující ukazatele:

- počet výpůjček na 1 obyvatele
- procento výpůjček naučné literatury pro dospělé z celkového počtu výpůjček pro dospělé
- procento čtenářů z počtu obyvatel
- počet svazků na 1 obyvatele
- přihlíží se ke skladbě fondu a ke kvalitě a jeho soustavnému doplňování za poslední 3 roky
- posuzuje se také aktivita při opatřování knih, při vyměňování jednotlivých svazků i celých souborů.

Podmínky soutěže se každý rok upřesňovaly v návaznosti na celospolečenské dění.

Za analyzované období obdrželo titul Vzorná lidová knihovna celkem 599 knihoven, čestné uznání Ministerstva školství a kultury, později Ministerstva kultury ČSR obdrželo 840 knihoven.

Soutěže aktivity veřejných knihoven

Soutěže aktivity veřejných knihoven byly na rozdíl od soutěže BVLK jednorázové. Vyhlašovalo je Ministerstvo kultury ČSR k významným politickým událostem. Cílem soutěží bylo přimět knihovny k vyšší činnosti. Na stránkách časopisu Čtenář byly zveřejňovány články o průběhu soutěží, včetně shrnutí akcí, které knihovny uspořádaly.

Posláním soutěže je zkvalitnění práce knihoven v tom smyslu, aby se propagace úspěchů sovětské mírové politiky, vědy, techniky, kultury, práce a života lidu SSSR stala systematickou součástí každodenní politické a výchovné činnosti knihoven. Cílem soutěže je aktivní zapojení největšího počtu veřejných knihoven do důstojného průběhu oslav (Výzva, 1977, s. 114).

První Soutěž aktivity veřejných knihoven vyhlásilo Ministerstvo kultury ČSR v roce 1977. Soutěž byla zaměřena na aktivní účast knihoven při oslavách 60. výročí VŘSR a 55. výročí vzniku SSSR. Knihovny měly věnovat maximální pozornost popularizaci historie i současnosti SSSR, propagaci sovětského tisku a sovětské literatury v překladu i v originále. Do soutěže se přihlásilo 2 724 knihoven.

Druhá Soutěž aktivity veřejných knihoven byla vyhlášena v roce 1979 k 35. výročí SNP a 35. výročí osvobození Československa Sovětskou armádou. Do této soutěže se přihlásilo 4 374 knihoven.

Třetí Soutěž aktivity veřejných knihoven k 40. výročí SNP a 40. výročí osvobození Československa Sovětskou armádou proběhla v letech 1984 – 1985. Přihlásilo se 5 004 knihoven.

V lednu 1987 vyhlásilo Ministerstvo kultury ČSR Soutěž veřejných knihoven k významným výročím let 1987 – 1990, tj. k 70. výročí Velké říjnové socialistické revoluce, 40. výročí Vítězného února, 45. výročí Slovenského národního povstání a 45. výročí osvobození Československa Sovětskou armádou.

Brigády socialistické práce

Časopis Čtenář pravidelně v průběhu roku zveřejňoval příspěvky o činnostech kolektivů brigád socialistické práce. V knihovnách se kolektivy zapojovaly do hnutí BSP až v 70. letech. Před tím pomáhaly kolektivům BSP ve výrobních závodech a podnicích. Cílem hnutí BSP bylo na základě aktivity kolektivu získat nejvyšší ocenění, což byl zlatý odznak.

Společným rysem závazků všech kolektivů je snaha přispět ke zkvalitnění a obohacení knihovnické práce, podílet se aktivně na kulturně výchovné činnosti v místě, maximálně a hospodárně využívat prostředků poskytovaných knihovnám státem, zavádět a prosazovat nové formy práce, věnovat se vlastnímu politickému i odborovému růstu, svědomitě vykonávat veřejné funkce, podílet se na dobrých soudružských vztazích na pracovištích, pomáhat se vzájemně jak při plnění pracovních úkolů, tak i v soukromém životě, čili v souhrnu – udělat mnohem více, než je jejich pracovní povinností (Huberová, 1975, s. 17).

4.3.2 Střediskové knihovny

Jiří Cejpek na počátku vzniku střediskových knihoven navrhoval užívání termínů a jejich stručné vymezení. *Středisková knihovna* je lidová knihovna s profesionálním knihovníkem zřizovaná ve středisku I. stupně. Je nejen místní lidovou knihovnou, ale i metodickým pracovištěm pro knihovny jednotné soustavy a centrem doplňování knihovních fondů místních lidových knihoven a jejich poboček ve svém knihovnickém okrsku. *Knihovnický okrsek* je vymezený obvod střediska I. stupně, v němž působí jako centrum středisková knihovna, místní lidové knihovny a jejich pobočky. *Pobočka střediskové knihovny* je místně vydělená část střediskové knihovny (Cejpek, 1965, s. 258).

Se vznikem střediskového systému na stránkách časopisu Čtenář přibývaly články o střediskových knihovnách. Do konce 60. let byly obsahově zaměřeny na zkušenosti s budováním střediskových knihoven v jednotlivých krajích, od počátku 70. let popisovaly zkušenosti z provozu.

Průkopníkem v této oblasti se staly knihovny Severomoravského kraje, kde se s budováním střediskového systému začalo již v roce 1964. Především díky výborné spolupráci s národními výbory se knihovny dostaly poměrně brzy na vysokou úroveň. Střediskový systém postupně zaváděly knihovny ostatních krajů, které čerpaly ze zkušeností knihoven Severomoravského kraje. Na Slovensku se začalo s budováním střediskového systému až v letech 1967 - 1968. Úroveň budování střediskových knihoven byla závislá na pochopení jednotlivých okresních a místních národních výborů, v některých krajích ještě na konci 80. let nebyl systém zcela dobudován.

Praxe při zavádění střediskových knihoven probíhala přibližně takto: nejprve bylo nutné zrevidovat fond knihovny, která se stane součástí střediskové knihovny, a uzavřít

přírůstkový seznam. Ve střediskové knihovně se nacházel generální autorský katalog, který reprezentoval celý fond. Každá lidová knihovna pracovala se dvěma typy fondů: knižním jádrem, které zůstávalo v knihovně trvale, a výměnným fondem z příslušné střediskové knihovny. Lidové knihovny si vedly samy statistiku.

Středisková knihovna plní tyto funkce:

- 1) je místní lidovou knihovnou pro obec
- 2) je metodickým pracovištěm pro vymezený obvod střediska
- 3) je střediskem doplňování místních lidových knihoven (příp. jejich poboček) ve svém okruhu.

Střediskový systém přinesl podstatné zkvalitnění a zároveň racionálnější a efektivnější organizaci knihovnických služeb venkovskému obyvatelstvu. Ve většině knihoven se po zavedení střediskového systému zvýšil počet čtenářů a zároveň i počet výpůjček.

Jedním z nejdůležitějších úkolů střediskového knihovníka je zásobování knihoven výměnnými soubory, zabezpečování MVS pro přidružené knihovny, péče o školení dobrovolných knihovníků, které v našem případě střediskový knihovník organizuje dvakrát ročně formou aktivů, a poskytování metodické pomoci dobrovolným knihovníkům všech svých přidružených knihoven (Tomandlová, 1972, s. 60).

V roce 1969 vydalo Ministerstvo kultury ČSR vzorový statut střediskové knihovny, který umožňoval dvě varianty organizace střediskového systému. Obě varianty se lišily formou připojení ke střediskové knihovně. Většina střediskových knihoven využívala první variantu, druhá varianta byla uplatněna pouze v Severomoravském kraji.

Varianty střediskového systému:

- 1) přidružená knihovna zůstává samostatným zařízením obce
- 2) místní knihovna je přidružena ke středisku formou pobočky.

V říjnu 1974 uspořádalo Ministerstvo kultury ČSR spolu se Státní knihovnou ČSR celostátní seminář ke zhodnocení výsledků a zkušeností z výstavby střediskového systému knihoven a ke stanovení úkolů, perspektiv a předpokladů jeho dalšího rozvoje. Ze semináře vplynuly následující závěry. Vybudováním střediskového systému se podařilo vyrovnat rozdíly mezi úrovní knihovnických služeb na venkově a ve městech. Střediskový systém však představoval pouze přechodný stav. Vývoj lidových knihoven

v ČSSR po vzoru knihoven Sovětského svazu směřoval k vytváření centralizovaných systémů.

Na střediskový systém navazuje postupné budování celookresních knihovnických systémů, které se převážně soustřeďují na společné budování a využívání fondu, centralizaci základních finančních prostředků a další úseky (Huberová, 1985, s. 366).

J. Sodomková zveřejnila příspěvek o průzkumu střediskových knihoven, který proběhl na konci roku 1985. V ČSR fungovalo celkem 526 střediskových knihoven, které měly přidružené 5932 místní lidové knihovny, což z celkového počtu veřejných knihoven představovalo 75 % (Sodomková, 1989, s. 397).

4.3.3 Odborové knihovny

Poslání odborových knihoven bylo téměř stejné jako poslání lidových knihoven – přispět prostřednictvím politické, odborné a krásné literatury k výchově socialistického člověka. K jejich nejdůležitější činnosti patřilo pomáhat při zvyšování kvalifikace zaměstnanců. Kromě knihovnické práce organizovaly kulturní a společenské akce. Knihovníkem odborových knihoven se ve většině případů stal funkcionář, který byl zvolen na jeden rok. Většina zvolených funkcionářů nepocházela z řad profesionálních knihovníků a neznala knihovnickou techniku, což byla hlavní příčina zaostávání odborových knihoven.

Časopis Čtenář věnoval odborovým knihovnám poměrně velký prostor. Mnoho článků bylo napsáno na téma spolupráce lidových a odborových knihoven. V dubnovém čísle v roce 1966 byla jako příklad zveřejněna dohoda o spolupráci a metodické pomoci mezi lidovými a odborovými knihovnami v okrese Gottwaldov. Výsledkem dohod bylo zlepšení činnosti odborových knihoven a koordinace obou typů knihoven. V každém závodě rovněž spolupracovaly odborová knihovna s technickou knihovnou. Časopis pravidelně informoval o závěrech všeodborových sjezdů.

Nejvíce článků bylo napsáno o knihovně Domu kultury VŽKG, což byla jedna z největších odborových knihoven v ČSR, dále o Odborové knihovně Závodního klubu Svit, Odborové knihovně v Tatře v Kopřivnici aj.

Od roku 1961 probíhala soutěž Aktivity odborových knihoven. Hodnotilo se především soustavné využívání politické literatury, pomoc při zvyšování odborné kvalifikace, účinné využití krásné literatury k výchově, správná knihovnická technika a administrativa. Přínosy této soutěže spočívaly ve zlepšení skladby fondu, zvýšení

výpůjček, zvýšení zájmu řídicích orgánů o činnost knihovny. Soutěž si však nevybudovala takovou tradici, jako tomu bylo u veřejných knihoven.

Od roku 1962 pracovala Komise pro odborové knihovny při OOR, jejímž úkolem bylo zajistit jednotné vedení evidence ve všech odborových knihovnách. Ze začátku fungovala komise neorganizovaně, ustálila se až v roce 1971.

V roce 1963 byly schváleny Zásady pro řízení, organizaci a hospodaření odborových knihoven a pro práci s literaturou v Revolučním odborovém hnutí. Zásady stanovily čtyři typy odborových knihoven: závodní knihovna ROH, knihovna závodního klubu (Domu kultury), pobočná a putovní knihovna (zřizuje závodní knihovna ROH) a příruční knihovna závodního výboru ROH (pro potřeby funkcionářů). V roce 1969 byly tyto zásady upravené v souvislosti s uvolněním politické situace.

Po VIII. všeodborovém sjezdu KSČ byla provedena očista knihovního fondu, knihovny byly doplněny nejnovější politickou a angažovanou literaturou. Odborové knihovny se opět dostaly do popředí zájmu KSČ. Od 1. 1. 1976 platily Zásady činnosti odborových knihoven a směrnice pro odměňování dobrovolných knihovníků.

V letech 1976 – 1977 probíhala soutěž odborových knihoven o Rudou stuhu k XV. sjezdu KSČ a IX. všeodborovému sjezdu. Cílem bylo zaměřit činnosti knihoven na rozvoj názorné agitace v závodech, na zvýšení aktivity závodních klubů, domů kultury a odborových knihoven. Hodnotilo se, jak se knihovna podílí na komunistické výchově pracujících k šíření vědeckého světového názoru, jak se podílí na propagaci a realizaci závěrů sjezdu, jak se podílí na plnění výrobních úkolů závodů a jak se podílí při zvyšování odborných znalostí pracujících.

J. Houšková shrnula hlavní nedostatky odborových knihoven do následujících bodů (1974, s. 323):

- nedostatečné politické řízení ze strany příslušných závodních výborů
- podněcování práce knihoven a významu knihy v současné době
- nedostatečná kádrová práce
- nedostatečné materiální a finanční zabezpečení odborových knihoven
- nevyhovující skladba knihovního jádra (malý důraz na politickou a odbornou literaturu).

V 80. letech odborové knihovny stagnovaly, jejich činnost zůstávala na stejné úrovni, struktura fondu neodpovídala současným potřebám (málo naučné literatury),

neprováděla se revize, knihovny působily stále v nevyhovujících prostorách. Situace vedla k vydání nových Zásad činnosti odborových knihoven a jejich ekonomického zabezpečení, které nabyly platnosti 1. 7. 1987. Tyto Zásady zveřejnil časopis Čtenář v červencové příloze.

4.3.4 Hudební knihovny

Jedním z úkolů třetí pětiletky (1961 – 1965) pro okresní knihovny bylo vybudovat hudební oddělení. Časopis Čtenář věnoval tematice hudebních knihoven větší prostor až v 70. letech. Někteří autoři ve svých příspěvcích hovořili o hudebním oddělení (např. Vlad. Dvořák), jiní o hudební knihovně (např. M. Velinský). Tento jev přetrvává dodnes.

Časopis Čtenář informoval o závěrech ze seminářů a konferencí o hudebních knihovnách, zveřejňoval články o činnosti již zkušených hudebních oddělení, např. hudební oddělení Krajské knihovny v Hradci Králové, hudební oddělení Městské knihovny v Havířově a hudební oddělení Knihovny J. Mahena. Koncem 70. let vznikla první slepecká knihovna při hudebním oddělení obvodní knihovny v Ostravě – Zábřehu. Zásadní zvrát v oblasti hudebních knihoven nastal v letech 1975 – 1980, kdy vznikla většina hudebních pracovišť ve veřejných knihovnách. Velký vliv na rozvoj hudebních knihoven měly závěry přijaté na konferenci Mezinárodní asociace hudebních knihoven, o které se podrobněji zmíním v následujícím odstavci.

Vlad. Dvořák se ve svém článku pod názvem Na pomoc hudebním oddělením vrací ke konferenci Mezinárodní asociace hudebních knihoven, která se konala 15. – 20. srpna 1976 v Berenu v Norsku. ČSSR přijala následující závěry z konference.

Mezinárodní asociace hudebních knihoven naléhavě žádá (Dvořák, 1977, s. 170):

- 1) aby ve všech veřejných knihovnách se zakládala hudební oddělení; jejich činnost má adekvátně odrážet význam a vliv hudby ve společnosti
- 2) aby v hudebních odděleních pracovaly plně kvalifikované síly
- 3) aby hudební oddělení veřejných knihoven byla centry, která podporují každou činnost v oblasti hudební kultury v místě své působnosti
- 4) aby činnost hudebních oddělení zahrnovala tyto služby:
 - a) půjčování knih, notového i neknižního materiálu (včetně zvukových záznamů)

b) informační služby

c) možnosti poslouchání hudby

d) zaangažování veřejnosti prostřednictvím kulturních programů pro mládež i dospělé.

V roce 1977 Státní knihovna ČSR ustanovila Komisi pro veřejné hudební knihovny. Jednalo se o kolektiv externích spolupracovníků z knihoven různých regionů o různých velikostech, který podával souhrnné informace o potřebách čtenářů v celostátním měřítku.

V prosincovém čísle v roce 1979 byl otištěn referát M. Velinského přednesený na 1. poradě hudebních knihoven ČSR, která se konala v Hradci Králové v říjnu 1979. Hudební oddělení Krajské knihovny v Hradci Králové patřilo v 70. letech mezi nejvyspělejší a nejúspěšnější hudební oddělení v ČSR.

Ve svém referátu M. Velinský shrnul hlavní funkce hudebních knihoven, v závěru poukázal na nedostatky, které se měly v blízké budoucnosti odstranit.

Hudební knihovna doplňuje, zpracovává, uchovává a zpřístupňuje hudebně informační prameny se zvláštním zaměřením na hudebniny, literaturu o hudbě a audiovizuální materiály mající přímý nebo nepřímý vztah k hudbě, případně další hudební dokumenty či dokumenty o hudbě (Velinský, 1979, s. 394).

Z hlediska jejich základních funkcí, můžeme hudební knihovny rozdělit do dvou hlavních typových skupin (Velinský, 1979, s. 394):

- 1) hudební knihovny zaměřené převážně na zprostředkování hudby a kulturně výchovnou činnost v oblasti využívání hudby nejširšími vrstvami obyvatelstva, zejména pak mezi dětmi a mládeží (veřejné hudební knihovny)
- 2) hudební knihovny realizující především knihovnicko-informační služby v oblasti hudební vědy a umělecké hudební praxe (vědecké hudební knihovny)

Základním problémem našeho současného hudebního knihovnictví je nedostatečně propracovaná teoretická a metodologická koncepce tohoto oboru. Hlavní příčinou je vzájemná diferencovanost a nestejnorodost jednotlivých hudebně knihovnických pracovišť v jednotné soustavě knihoven, z nichž některá mají bohatou tradici a praxi a bohaté zkušenosti, jiná se teprve budují (Velinský, 1979, s. 395).

Jednotnou koncepci a koordinaci hudebních knihoven zajistilo vydání Zásad organizace

a rozvoje hudebních pracovišť veřejných knihoven schválených Ministerstvem kultury ČSR 19. dubna 1982. Zásady byly otištěny v příloze březnového čísla časopisu Čtenář v roce 1982. V zásadách byly definovány primární fondy, informační aparát, poskytované služby a technické vybavení hudebních oddělení.

Hudební pracoviště je samotným organizačním útvarem veřejné knihovny, z hlediska jeho specifiky by mělo být součástí komplexu pracovišť sloužících přímo čtenářům. Ideální prostorové dispozice hudebního pracoviště by měly zahrnout půjčovnu, studovnu, místnost pro individuální i kolektivní poslech, pracovnu a skladiště (Zásady organizace, 1982, s. 4 v příloze).

Milan Vokroj v listopadovém až prosincovém čísle v roce 1980 zveřejnil rozsáhlý článek popisující pracovní postupy při zakládání hudebního oddělení ve veřejných knihovnách ČSR.

Veřejná hudební knihovna je nástrojem pedagogické práce, popularizace hudby individuálními i kolektivními formami práce. Zčásti však slouží i regionálním, dokumentačním, odborným účelům. Svým organizačně-technickým uspořádáním zasahuje do kompetence oddělení pro děti, dospívající mládež i pro dospělé, má organizační vazby se studovnamí a s metodickým oddělením, prakticky tedy s celou veřejnou knihovnou (Vokroj, 1980, s. 370).

Od roku 1976 byly zřizovány pobočky Macanovy slepecké tiskárny a knihovny Svazu invalidů ČSR při státních vědeckých knihovnách nebo větších městských knihovnách, např. v Ostravě, Plzni, Českých Budějovicích, Brně aj.

Intenzivní rozvoj hudebních oddělení v 80. letech přímo souvisel s rozvojem reprodukční a nahrávací techniky.

4.3.5 Školní knihovny

Situace školních knihoven v 60. letech byla velice neuspokojivá. V časopise Čtenář bylo o jejich stavu napsáno velké množství článků. Školní knihovny zaostávaly jak ve složení knihovního fondu, tak v knihovnické technice. Situace školních knihoven by se dala shrnout těmito slovy: izolovanost, neinformovanost, nedostatečná profesionalizace, nezájem vedení.

Školní knihovny se podílejí na komunistické výchově žáků, na prohlubování a rozšiřování vědomostí a poznatků žáků získaných při vyučování v rámci učebních

předmětů. Pomáhají při profesionální orientaci žáků, mají vliv na vytváření trvalého zájmu o čtení a samostatného návyku práce s knihou a jsou základní knihovnickou, bibliografickou a infromatickou přípravou žáků (Michalová, 1975, s. 410).

Z průzkumu, o kterém nás informoval J. Janko v prosincovém čísle v 1963, vyplynulo, že většina žáků navštěvuje spíše lidovou knihovnu než knihovnu školní, jelikož školní knihovny nemají dostatečný knihovní fond (1963, s. 396).

V 60. letech zahájily spolupráci školní a lidové knihovny, jejímž cílem bylo odstranit duplicitu fondů a sjednotit práci s dětmi. Školní žákovské knihovny by měly obsahovat v dostatečném množství knihy mimočítankové a doplňkové četby bezprostředně nutné k vyučování, dále doporučené knihy k jednotlivým stupňům výchovného systému Co má znát a umět pionýr, knihy Fučíkova odznaku a základní literaturu ke všem vyučovacím předmětům. Ostatní knihy by měla zajistit lidová knihovna.

V roce 1965 vznikla v Chomutově soutěž Budujeme vzornou školní knihovnu. Podle chomutovského vzoru se soutěž zaváděla i v okresech Most, Česká Lípa, Ždiar nad Hronem, Olomouci (1976), Kladno (1983) a dalších. Cílem soutěže bylo přispět ke zkvalitnění práce školních knihoven a zároveň ke zvyšování knihovnické gramotnosti dětí a mládeže. Při hodnocení soutěže se sledovalo především vhodné umístění knihovny, knihovnická technika, práce s naučnou literaturou, práce s tiskem a samozřejmě politickovýchovná práce knihovny. Podle hlavní podmínky soutěže by mělo knihovnu navštěvovat alespoň 80% žáků školy.

Vladimír Holštejn řešil naléhavé úkoly, jejichž splnění by pomohlo zkvalitnit činnost školních knihoven ve Východočeském kraji (1976, s. 332). Tyto úkoly by se daly aplikovat na školní knihovny všech krajů.

- 1) Centrálně stanovit jednotnou normu nákupu knih mimočítankové a doporučené četby do žákovských knihoven. Úměrně vzhledem k současným cenám knih zvýšit i částky určené na nákup knih do školních knihoven.
- 2) S přihlédnutím ke zkušenostem z praxe stanovit závazně jednotné tiskopisy pro činnost školních knihoven a zajistit, aby SEVT nebo případně i jiné nakladatelství mohlo v kratších lhůtách vyřizovat objednávky škol.
- 3) Zvážit možnost zařazení do učebních osnov českého jazyka a literatury též oddíl věnovaný postupnému a systematickému seznamování studentů a učňů se základními poznatky z oboru knihovnictví, případně i informatiky.

4) Vytvořit lepší podmínky pro činnost knihovníků školních knihoven.

V činnosti školních knihoven jednotlivých krajů se vyskytovaly značené kvalitativní rozdíly, jež měly vyřešit směrnice. Nejlépe se rozvíjely školní knihovny v Středočeském, Jihočeském a Severočeském kraji.

Podle Směrnice pro činnost školních knihoven ze dne 27. 12. 1963 čj. 38/566/63, by měly být od ledna následujícího roku založeny školní knihovny ve všech školách školské soustavy a ve výchovných zařízeních pro mládež. Ve školách by měla fungovat jednak žákovská knihovna s beletrií, jednak učitelská knihovna s naučnou literaturou. Tato směrnice byla zrušena v roce 1967. Od 1. 9. 1979 platily nové směrnice pro školní knihovny vydané Ministerstvem školství ČSR pod názvem Instrukce o školních knihovnách, které přinesly možnost sloučit učitelskou a žákovskou knihovnu do jedné nebo zřídit jednu školní knihovnu sloužící pro více škol jako mimoškolní výchovné zařízení. V instrukcích se dále vyřešily otázky ohledně stanovení částky na nákup publikací, vzdělání a odměny školních knihovníků.

K výše zmíněným Instrukcím byl vydán Výklad ministerstva školství ČSR čj. 21 240/79-24 ze dne 16. července 1979, který se mimo budování, profilování a struktury knižního fondu zabýval i prostorovým zabezpečením, výpůjčním řádem a vzděláváním vedoucích školních knihoven.

Ústředním odborným a metodickým řízením školních knihoven byl pověřen Ústav školských informací v Praze. Školení a studium školních knihovníků by měl zajišťovat Krajský pedagogický ústav. Školní knihovny v okrese řídila okresní pedagogická střediska prostřednictvím své knihovny a kabinetu pro práci s knihou. Pracovníci OPS pořádali školení pro knihovníky školních knihoven a vykonávali metodické návštěvy ve školních knihovnách.

Od roku 1979 se o doplňování fondu školních knihoven formou ústředního nákupu staralo Ministerstvo školství ČSR. Podle L. Dobešové by měla optimální skladba knižního fondu ve školních knihovnách vypadat následovně (1986, s. 180):

- mateřské školy: 20 % naučné literatury, 80 % beletrie
- základní školy: 50 % naučné literatury, 50 % beletrie
- gymnázia: 70 % naučné literatury, 30 % beletrie
- střední odborné školy a střední odborná učiliště: 80 % naučné literatury, 20 % beletrie.

4.3.6 Ostatní síť knihoven

V této podkapitole stručně zmíním státní vědecké knihovny a vojenské osvětové knihovny, kterým během analyzovaného období není v časopise Čtenář věnována taková pozornost jako výše zmíněným sítím knihoven. O ostatních sítích knihoven, např. zdravotnických, vysokoškolských nebo knihovnách akademií věd, se v časopise nepsalo téměř vůbec. Tento fakt podle mého názoru odpovídá orientaci časopisu především na činnost a problematiku sítě veřejných knihoven.

Vojenské osvětové knihovny

S příspěvky o vojenských knihovnách se setkáme zejména v 60. letech, čímž časopis navazoval na období 50. let, kdy se síť vojenských knihoven upevňovaly. V 70. letech se články týkající se vojenských knihoven v časopise téměř neobjevily. Několik málo článků nalezneme až ve druhé polovině 80. let. Autory většiny příspěvků na dané téma byli v 60. letech Ladislav Kurka, v 80. letech Miroslav Bünter.

Většinu vojenských knihoven vedli vojáci základní vojenské služby, kteří prošli desetidenním knihovnickým kurzem a kteří po dvou letech z této pozice odcházeli. Z pravidelných změn ve vedení knihovny vyplývala i nízká profesionalizace vojenských knihoven. Charakteristické je složení čtenářů těchto knihoven, jejichž složení se neustále měnilo, neboť typické kategorie čtenářů byli vojáci základní vojenské služby ve věku 18 – 22 let. Přesto že existovalo středisko vojenských osvětových knihoven Ústředního domu armády, ve vojenských knihovnách se projevovala značná roztržitost. ÚDA ročně vydával metodický materiál Ročenka vojenského knihovníka, čtvrtletně Metodický zpravodaj ÚDA.

Od roku 1962 fungovalo ústřední doplňování vojenských osvětových knihoven Ministerstvem obrany ČSR. Knihovny byly doplňovány především základní politickou, vojenskou, naučnou, ale i krásnou literaturou. Stejně jako ve veřejných knihovnách, probíhaly i ve vojenských knihovnách soutěže, např. od roku 1960 soutěž Za vzornou vojenskou knihovnu, od roku 1986 Čtenářský odznak ČSLA.

Státní vědecké knihovny

Na konci 60. let se, stejně jako veřejné knihovny, vědecké knihovny potýkaly s nedostatečným hmotným a personálním zabezpečením. Časopis Čtenář se tímto typem knihoven nevěnoval příliš podrobně. Zpravidla zveřejňoval historii jednotlivých vědeckých knihoven, informace o seminářích a knihovnických kurzech, které pořádaly státní vědecké knihovny. Nejvíce článků patřilo SVK v Olomouci, SVK v Ostravě, SVK v Brně, SVK v Hradci Králové a SVK v Plzni. Dále přinášel zprávy o struktuře a

činnosti Státní knihovny ČSR, Státní technické knihovny a Matici slovenské.

Ve smyslu Zásad rozvoje jednotné soustavy knihoven, schválených Ministerstvem kultury ČSR v roce 1974, byly na krajské úrovni sloučeny dvě sítě knihoven: síť státních vědeckých knihoven univerzálního charakteru a síť krajských lidových knihoven. Vzhledem k této reorganizaci knihoven se státní vědecké knihovny staly ústředními knihovnami krajů a byly pověřeny metodickými funkcemi knihoven v rámci jednotné soustavy v kraji. V roce 1979 byly Ministerstvem kultury vydány Zásady organizace sítě veřejných knihoven a vzorové statuty pro ústřední knihovnu kraje a okresní knihovnu, z nichž vyplývá, že všechny ústřední knihovny byly již přejmenovány na státní vědecké knihovny. Výjimku představovala Krajská knihovna v Kladně. V roce 1979 působilo na území ČSR 7 státních vědeckých knihoven (Brno, České Budějovice, Hradec Králové, Olomouc, Ostrava, Plzeň a Ústí nad Labem). V roce 1983 přibyla Státní vědecká knihovna v Kladně.

Stejně jako ve veřejných knihovnách i ve státních vědeckých knihovnách vznikla v 70. letech hudební oddělení. Od roku 1976 byly ve státních vědeckých knihovnách zřizovány navíc pobočky slepecké knihovny.

4.4 Dílčí tematické okruhy řešené v časopise Čtenář

4.4.1 Knihovní fond

Knihovní fond byl z právního hlediska národním majetkem, který knihovna spravuje a je povinna ho chránit před poškozením a zničením. Ministerstva kultury ČSR vydalo směrnice ze dne 8. července 1969 čj. 10 284/69, o evidenci a revizi knihovních fondů v knihovnách jednotné soustavy, uveřejněné ve Věstníku ministerstva školství a ministerstva kultury ČSR, registrované ve Sbírce zákonů ČSSR 1977, částka 29. V roce 1983 byly tyto směrnice novelizovány.

Knihovní fond byl poznamenán očistou probíhající v 50. letech. Jeho složení nevyhovovalo plně potřebám vzdělávací funkce knihoven. Většina vesnických knihoven se na počátku 60. let potýkala s nedostatečným a nekvalitním budováním knihovního fondu, zejména v oblasti naučné a dětské literatury. Jako pomůcka pro doplňování knihovních fondů lidových knihoven sloužil Typový katalog, který vydával Ústřední vědeckometodický kabinet. První díl tohoto katalogu vyšel v roce 1961 a obsahoval výběr naučné literatury za poslední desetiletí. O tři roky později vyšel druhý díl Typového katalogu, který obsahoval výběr děl z krásné literatury. Knihy uvedené

v těchto katalozích by měly být zastoupeny ve fondu všech středně velkých lidových knihoven. Ve vesnických knihovnách by měly být zastoupeny knihy označené hvězdičkou.

Je třeba zmínit, že v době socialistického knihovnictví se do knihoven dostával jednostranně zaměřený fond. Pokud nepočítáme překlady literatury socialistických zemí, světová literatura se objevovala jen zřídka. Nákup literatury byl kontrolován, o čemž hovořila ve svém článku J. Lobotková.

Literatura, která může křivit charaktery nebo politicky škodit, v našich knihovnách není. Od vzniku díla, přes jeho vydání a distribuci, sleduje celá naše společnost momenty jeho správného určení, přesně kontroluje jeho politické a odborné zaměření, jeho umělecké hodnoty, jeho přínos pro společnost (Lobotková, 1964, s. 221).

Při nákupu fondu vesnických knihoven by měly pomáhat knihovny okresní. Povinností okresních knihoven bylo podle J. Burgetové nalézt nejlepší formu, jak pomáhat vesnickým knihovníkům nakupovat ty knihy, která ta či ona obec nejvíce potřebuje, vést je k systematickému proporcionálnímu doplňování fondu, k neekonomičtějšimu využití daných finančních prostředků (Burgetová, 1960, s. 259).

V roce 1961 podle nařízení sekretariátu ÚV KSČ převzaly lidové knihovny fondy politické literatury Poraden a studoven marxismu-leninismu. Tímto krokem se knihovny dostaly do užšího vztahu s OV KSČ, což vedlo k jejich ještě většímu zpolitizování.

V roce 1962 byl v časopise Čtenář zveřejněn seznam titulů z edičních plánů českých nakladatelství na rok 1962. Tento seznam sloužil zároveň jako doporučení pro doplňování fondů lidových knihoven základní politickou a odbornou literaturou. Seznamy byly dva, první seznam byl určen místním lidovým knihovnám, druhý seznam střediskovým knihovnám. Knihovníci si často stěžovali na nespolehlivost edičních plánů českých nakladatelů. Téměř 1/3 z avizovaných knih nevyšla, což způsobovalo problémy v jejich rozpočtu na nákup knih. Taktéž vyšel v roce 1965 v příloze Seznam doporučených titulů pro menší lidové, odborové a školní knihovny.

V 70. letech věnoval časopis Čtenář na svých stránkách prostor československým nakladatelstvím, která zde představila zaměření jednotlivých edic.

Po vzoru knihoven v Sovětském svazu se i v ČSR začal v lidových knihovnách budovat volný výběr, který obsahoval jádro knižního fondu. Preferovalo se systematické řazení fondu, uvnitř oboru abecedně autorské řazení. V knihovnách s volným výběrem se

budovaly katalogy systematické, autorské a názvové. Výhodou volného výběru je fakt, že se čtenáři dostanou k literatuře podobného zaměření a mohou si vybrat knihu, která je adekvátní jejich potřebě.

Situace doplňování knihovního fondu vesnických knihoven se zlepšila v souvislosti s vybudováním střediskového systému. Ve vesnických knihovnách zůstalo knižní jádro, ostatní fond dostávaly formou výměnných souborů. Ve většině knihoven, které přešly na střediskový systém, se zvýšil počet výpůjček.

V roce 1978 změnilo Ministerstvo kultury ČSR systém ústředního nákupu pro veřejné knihovny. Okresním knihovnám byly přímo dodávány vybrané tituly z produkce ústředního nakladatelství. Výběr titulů prováděla Státní knihovna ČSR ve spolupráci s nakladateli. Zaměřily se především na současnou českou literaturu, sovětskou literaturu, společenskovědní literaturu, literaturu pro mládež a od roku 1982 i na encyklopedickou literaturu.

Účelem ústředního nákupu není nahrazení běžného doplňování knižních fondů, ale v prvé řadě jejich posílení dostatečným množstvím titulů, které jsou, nebo se stanou základními díly pro kulturně politické akce (Vančura, 1980, s. 44).

Mnoho diskusí proběhlo na téma akvizice v centralizovaném okresním systému. Ve většině příspěvků si diskutující stěžovali na nespolehlivost nakladatelů a nemožnost ústředních nákupů v okrese zajistit potřebný počet duplikátů. Naopak k hlavním výhodám centralizovaného systému patřila účelná koordinace nákupu v rámci okresu.

Ve 2. polovině 80. let se v časopise Čtenář zvýšil počet článků na téma ochrana knihovního fondu a historický fond v československých knihovnách. Projevila se snaha do československých knihoven realizovat program IFLA PAC (Preservation and Conservation). Státní knihovna ČSR zpracovala návrh Komplexního programu ochrany knižních fondů jednotné soustavy knihoven ČSR v letech 1986 – 1990. V rámci přípravy návrhu proběhly rozsáhlé průzkumy současné situace ochrany fondů v knihovnách.

4.4.2 Technické ústředí knihoven (TÚK)

Počátkem roku 1971 vznikla specializovaná organizace pro rozvíjení materiálně technické základny knihoven. Od roku 1973 se tato organizace nazývala Technické ústředí knihoven, které bylo 8 let autonomní složkou Státní knihovny ČSR a 6 let samostatnou příspěvkovou organizací. V roce 1985 se opět začlenilo do SK ČSR.

Hlavním cílem TÚK je podstatně přispět k modernizaci našich knihoven, ke zvyšování jejich materiálně technického vybavení, jehož úroveň má přímý dopad na využití odborných pracovníků v knihovnách k vlastní práci se čtenářem a knihou (Tojšl, 1980, s. 286).

K činnostem TÚK patřilo: dodávání lístků ústřední katalogizace, zajišťování ústředního nákupu literatury z prostředků Ministerstva kultury ČSR, dodávání tiskopisů, zveřejňování edičních plánů, čtvrtletní vydávání časopisu Informace TÚK aj.

P. Tojšl představil nejzávažnější úkoly TÚK v období 80. let:

1) Rozvíjet materiálně technickou základnu knihoven v návaznosti na komplexní socialistickou racionalizaci v těchto směrech:

- průzkum nových technologických postupů a stavebních řešení a jejich ověřování v podmínkách československých knihoven;
- vlastní, popř. zprostředkovaný vývoj a zajišťování výroby knihovnické techniky, knihovnického nábytku, pomůcek a tiskopisů, budování vlastní vývojové dílny, vyhledávání a testování zařízení a pomůcek z jiných oborů, které jsou vhodné pro využití v knihovnách;
- u výstavby, rekonstrukcí a adaptací budov knihoven různých druhů a typů zpracování nebo spoluúčast na zpracování kapacitních ukazatelů, plošných norem, typizačních směrnic, vzorových projektů a expertizních akcí výstavby knihoven.

2) Prohlubovat činnost v oblasti techniky a organizace knihovnických fondů formou užší spolupráce s ústředními knihovnami krajů, především organizačně a technicky zajišťovat výběrovou ústřední katalogizaci, ústřední nákup literatury pro veřejné knihovny ČSR a výběr z edičních plánů „Co nového vyjde“.

3) Plnit funkci národního koordinačního střediska pro otázky výstavby, zařízení a technického vybavení knihoven v ČSR. Z tohoto titulu spolupracovat s byrem Mezinárodního koordinačního ústředí socialistických zemí, event. plnit funkci garanta pracovní skupiny pro knihovnickou techniku a technologii v rámci ministerstev kultury socialistických zemí (Tojšl, 1980, s. 287).

V roce 1985 bylo TÚK rozšířeno o ediční oddělení, oddělení odbytu publikací a referát zlepšovatelství a vynálezectví.

V rámci spolupráce zemí RVHP v 80. letech došlo k rozdělení gesce za jednotlivé činnosti v rámci ministerstev kultury socialistických zemí – ČSSR připadla úloha gestora 8. pracovní skupiny pod názvem Knihovnická technika a technologie. Pověřeny byly instituce TÚK a Matice slovenská.

4.4.3 Knihovníci a knihovnické vzdělání

V době socialismu byl knihovník chápán jako kulturně politický pracovník. Zatímco v krajských, okresních a městských lidových knihovnách pracovali profesionální knihovníci, ve vesnických knihovnách dobrovolní knihovníci. Dobrovolnými knihovníky se většinou stávali učitelé, funkcionáři národních výborů, zemědělci, studenti nebo členové ČSM. V obcích nad 1 500 obyvatel by měl působit profesionální knihovník.

Josef Kondrát ve svém článku popsal kategorie pracovníků knihoven podle jejich kvalifikace.

Typy knihovnických pracovníků:

1) metodik

- a) pracovníci, kteří v knihovnách s krajskou působností nebo působností v několika okresech vykonávají metodickou, bibliografickou nebo jinou odbornou činnost
- b) pracovníci v knihovnách s okresní působností, kterým je svěřena metodická, bibliografická nebo jiná odborná činnost jak pro místo, v němž je sídlo knihovny, tak pro celý okres
- c) pracovníci v knihovnách, které jsou pověřeny ONV metodickým vedením několika knihoven v okrese, kterým je svěřena metodická, bibliografická nebo jiná odborná činnost, jak pro místo, v němž je sídlo knihovny, tak i pro další knihovny určené ONV

2) knihovník I

- pracovníci ve všech 4 kategoriích, kteří samostatně vykonávají odborné knihovnické práce, i vedoucí menší místní lidové knihovny

3) knihovník II

- pracovníci ve všech 4 kategoriích knihoven, kteří vykonávají odborné knihovnické práce podle pokynů a pod vedením knihovníků I (Kondrát, 1965, s. 446 – 447).

Knihovnické vzdělání

V roce 1952 se v ČSSR začalo budovat střední odborné knihovnické školství. Jednalo se o osvětové školy se třemi větvemi: kulturně osvětovou, vědecko-osvětovou a knihovnickou. Ve školním roce 1962/1963 byly osvětové školy přebudovány na střední knihovnické školy. Na středních knihovnických školách se připravovali absolventi studijního oboru: knihovnictví, vědecké a technické informace a kulturně výchovné práce. V roce 1967 došlo k rozdělení Ministerstva školství a kultury, střední knihovnické školy spadaly pod Ministerstvo školství. Proběhla reforma učebních plánů čtyřletého studia. Všemi předměty studia prolínala ideově politická výchova.

Střední knihovnické vzdělání zajišťovaly školy v Praze, Brně a Bratislavě, vysokoškolské vzdělání zajišťovaly: Katedra knihovnictví Institutu osvěty a novinářství Karlovy univerzity v Praze, Katedra knihovnictví na Filozofické fakulty Komenského univerzity v Bratislavě. Vývoj knihovnického školství měl přímý vliv na profesionalizaci veřejného knihovnictví.

14. března 1962 byla schválena Jednotná soustava vzdělání osvětových pracovníků, kam spadalo i vzdělání knihovnické.

Na stránkách časopisu Čtenář se mnoho diskutovalo nad tématem knihovnického vzdělání. Mimo jiné i v roce 1963 v rubrice Co nás pálí. Nejvíce diskutovaným problémem se stala neefektivnost školní praxe. Bratislavská střední škola tento problém vyřešila založením Obvodní knihovny Bratislava - Nivy, která plnila funkci cvičné knihovny pro praxi žáků knihovnické školy. Učitelé měli jistotu, že žák na praxi vykonával činnosti, které byly stanoveny v osnovách.

V procesu přestavby knihovnických škol, který nyní probíhá, musíme dosáhnout toho, aby z našich škol vycházeli všestranně vzdělaní lidé, ovládající základní poznatky vědy a techniky, kteří budou znát odborné základy knihovnické práce a budou dobře připraveni k uvědomělé účasti na budování komunistické společnosti (Helbichová, 1963, s. 409).

V roce 1964 se konal seminář učitelů středních knihovnických škol, který se zaměřil na zvýšení kvality učebních osnov. Účastníci se usnesli na těchto závěrech: ještě v roce 1964 by měly být vydány učební texty a materiály o organizaci souvislé a průběžné praxe.

V roce 1964 proběhl v Brně 1. základní kurz pro dobrovolné knihovníky. Účastnilo se jej 44 pracovníků z odborových knihoven.

Ve školním roce 1968/1969 bylo zahájeno dvouleté postgraduální studium knihovnictví a vědeckých informací poskytující odbornou knihovnickou kvalifikaci. Podmínkou přijetí bylo ukončené vysokoškolské vzdělání a minimálně 3 roky praxe v oboru.

Ve dnech 7. - 28. 3. 1974 se v Brně konal seminář u příležitosti 20. výročí střední knihovnické školy, který přinesl následující závěry:

- přiřadit čtyřleté učňovské knihkupecké maturitní studium ke SŠ knihovnickým
- realizovat na knihovnických SŠ pomaturitní studium
- vypracovat nové pedagogické dokumenty za účasti odborníků
- na všech SŠ zřídit základní informační střediska
- zřídit celostátní odbornou komisi, která by se zabývala problémy středoškolského knihovnického školství (1974/7)

V 70. letech se začalo rozvíjet pomaturitní studium knihovníků, které mělo inovační nebo specializované formy. Podmínkou přijetí na toto studium bylo středoškolské vzdělání a 3 roky odborné praxe.

Pomaturitní studium jako forma nástavbového studia umožní pracovníkům s úplným středním knihovnickým vzděláním (na funkčním místě odborný knihovník) a s úplným středním všeobecným vzděláním (na funkčním místě knihovník), prohloubit teoretické poznatky v příslušném oboru a získat speciální odborné znalosti pro výkon funkce v těchto specializacích: řízení a metodická práce, práce se čtenářem, práce v dětských odděleních a odděleních pro dospívající mládež a bibliograficko-zpravodajskou službu (Helbichová, 1973, s. 56).

Knihovníci v socialistickém státě měli kulturně-politické poslání, proto byly do osnovy studia zahrnuty kromě odborných předmětů také předměty tzv. společenského základu (marxisticko-leninská filozofie, politická ekonomie, dějiny mezinárodního dělnického hnutí, dějiny KSČ a vědecký komunismus).

V letech 1976 - 1980 probíhal výzkumný úkol ministerstva kultury ČSR R – 8/76 pod názvem Vysokoškolská a středoškolská příprava knihovníků sítě veřejných knihoven, jehož cílem bylo vypracovat zásady a hlediska nové obsahové i organizační struktury vysokoškolské a středoškolské přípravy knihovníků. Z výzkumu vyplynula nutnost zlepšit praxi.

Od října 1977 do března 1979 probíhalo na Střední knihovnické škole v Brně první pomaturitní studium, které bylo věnováno problematice práce střediskových knihoven.

Počátkem 80. let se vyvinula potřeba reformovat středoškolské knihovnické vzdělání. V roce 1984 by měly být zavedeny nové učební osnovy pro studijní obor Vědecké informace a knihovnictví, který nahradí dosavadní studijní obory Knihovnictví a Vědecké a technické informace.

Společný základ odborného vzdělání bude zařazen do nižších ročníků (jeho těžiště bude v 1. a 2. ročníku), specializace formou alternativních bloků učiva bude zařazena do vyšších ročníků (3. a 4. ročníku) (Svátková, 1983, s. 106). Jedná se o blok knihovnictví a blok vědeckých informací.

Zásadní specifika oblasti knihovnictví a oblasti vědeckých informací zajistí dva alternativní bloky odborných předmětů, a to:

- knihovnických, orientovaných především na požadavky a potřeby sítě veřejných knihoven,
- vědeckoinformačních, orientovaných především na požadavky a potřeby soustavy vědeckotechnických a ekonomických informací (Svátková, 1983, s. 105).

Společný základ odborného vzdělání poskytne učivo základů teorie knihovnictví a vědeckých informací, bibliografie, učivo základů vědeckého řízení, ekonomiky odvětví kultury, principů řízení a organizace jednotné soustavy knihoven a systému vědeckých, technických a ekonomických informací, principů budování a zpracování informačních fondů, základů zeměpisu ČSSR, evropských zemí i zemí ostatních světadílů, osvojení dovednosti psaní na stroji (Svátková, 1983, s. 106).

4.4.3.1 Svaz knihovníků a informačních pracovníků

V souvislosti s uvolněním politické situace v ČSSR probíhaly ve druhé polovině 60. let práce na návrhu obnovení Svazu knihovníků a informačních pracovníků (dále jen Svaz). V letech 1968 - 1969 redakce časopisu Čtenář na svých stránkách zveřejňovala tiskové zprávy přípravného výboru Svazu.

Hlavním důvodem vzniku Svazu bylo zkvalitnit řídicí činnosti na úseku knihoven, bibliografických a vědecko-informačních pracovišť, zlepšit doplňování knihovního fondu, zejména na úseku zahraniční literatury. Dalším požadavkem bylo zřízení pracoviště vědeckovýzkumného ústavu a Technického ústředí knihoven, které by

zásobovalo lidové knihovny odborně zpracovanými knihami, vnitřním zařízením, technickým vybavením a administrativními pomůckami.

První zasedání přípravného výboru Svazu proběhlo 3. května 1968, na kterém byla zvolena J. Burgetová tajemnicí a J. Cejpek předsedou Svazu. Členy přípravného výboru se stali: dr. Karel Bezděk, dr. Jarmila Burgetová, dr. Jiří Cejpek, dr. Antonín Derfl, Oldřich Drlík, Ivo Domanský, ing. Miroslav Guth, dr. Vilém Herold, Jarmila Houšková, Zdeněk Chaloupka, Stanislav Jelen, dr. Naděžda Ježková, dr. Jiří Kábrt, dr. Ladislav Kurka, Radomír Lukavský, Evžen Lukeš, Marta Majkusová, dr. Rudolf Málek, Miroslav Nádvorník, Milena Nepovímová, dr. Naděžda Nováková, dr. Viktor Palivec, dr. Miloš Papírník, Bohumil Pelikán, Jiří Rys, Dita Seifertová, dr. Jaroslav Suchý, dr. Stanislav Štingl, Bohuslav Trnka, Jiří Vaněk, dr. Josef Vinárek, Josef Vondra, Jiří Zahradil, Jiřina Zlá.

V květnovém čísle roku 1968 bylo zveřejněno Prohlášení přípravného výboru Svazu knihovníků a informačních pracovníků, z nichž vyjímám následující pasáž, ze které vyplývá pojetí Svazu:

Za takový demokratický nástroj, za účinnou společenskou sílu, jež by byla schopna podněcovat zdravý vývoj na tomto úseku společenské činnosti, považujeme Svaz knihovníků a informačních pracovníků. Představujeme si jej jako dobrovolnou zájmovou organizaci pro české země, jako nezávislou sílu sjednocující odborníky z různých pracovišť k plnění této společenské funkce, organizaci, přicházející s odbornými podněty a skupinově zájmovými požadavky a vytvářející podmínky pro uplatnění tvůrčích schopností odborných pracovníků v knihovnách, na bibliografických a informačních pracovištích (Prohlášení, 1968, s. 179).

Návrh programu Svazu usiluje o uznání správného společenského významu knihoven, bibliografie a vědeckých informací a ve svých hlavních zásadách se zaměřuje především na tyto otázky (Z předsednictva, 1968, s. 316):

- 1) Úsilí o zvýšení úrovně knihoven, bibliografie a vědeckých informací
- 2) Rozvoj spolupráce knihoven s informačními útvary, knihovnickými školami a katedrami knihovnictví a vědeckých informací
- 3) Spolupráce s Ústřední komisí pro vědeckotechnické informace ČSVTS a dalšími organizacemi a institucemi
- 4) Péče o výchovu kvalifikovaných specialistů a uplatnění talentů
- 5) Propagace dobrých výsledků práce
- 6) Ochrana zájmů a práv členů

- 7) Mezinárodní styky
- 8) Ediční a vydavatelská činnost
- 9) Rozvoj společenského života knihovníků, bibliografů a informačních pracovníků

Činnost Svazu byla v září 1969 na pokyn ministerstva vnitra ČSR zrušena. V listopadu roku 1989 se z iniciativy Kruhu nezávislé inteligence sešlo kolem 35 odborníků z jednotné soustavy knihoven a soustavy VTEI, kteří se radili o obnovení činnosti Svazu českých knihovníků a informačních pracovníků. Zásadou Zdeňka France probíhaly ve SK ČSR přípravné práce.

4.4.4 Automatizace JSK

Technické vybavení československých knihoven výrazně zaostávalo za knihovnamí západních zemí. Podle Jana Nešického jsme v technickém vybavení knihoven zaostali za nejvyspělejšími zeměmi o 20 až 25 let (1989, s. 106). Pomalé zavádění výpočetní techniky do knihoven souviselo s pomalým technickým vývojem celé společnosti a především s absencí výpočetní techniky v Československu a s nedostatkem devizových prostředků na nákup techniky ze zahraničí.

Je třeba vzít v úvahu, že komplexní technické a programové vybavení, jaké se – často ve výběru od několika renomovaných firem – nabízí západním knihovnám, v ČSSR ani v jiných zemích RVHP dosud neexistuje (Závada, 1981, s. 264).

V 70. letech se v knihovnách JSK a soustavě VTEI začaly používat mikrofiše. Většinou se jednalo o mikrofiše pořizované z originálních titulů periodik.

Téma automatizace knihoven se na stránkách časopisu Čtenář začalo intenzivněji řešit až v druhé polovině 80. let. Články byly převážně teoretické povahy. Nejvíce článků o zavádění automatizace nalezneme ve 41. ročníku (1989), kdy jí byla věnována série článků v rubrice Odborné problémy knihovnické praxe.

V souvislosti se zaváděním nové techniky v knihovnách je třeba stanovit nové termíny. J. Cejpek vysvětluje termíny automatizovaná a automatická knihovna. Terminologicky si pomáháme tím, že knihovnu, do jejíž činnosti zasáhla automatizace, ale jejíž informační fondy přitom zůstaly automatizací v podstatě nedotčené, označujeme jako automatizovanou knihovnu, zatímco v případě, kdy knihovní fond byl jako celek uložen do počítače a dále již pomocí počítače provozován, mluvíme obrazně o „automatické

knihovně“. Je však pravděpodobné, že v takovýchto případech se výraz „knihovna“ přestane používat (Cejpek, 1986, s. 70).

Ke sblížení výpočetní techniky a knihoven došlo v ČSSR zhruba v polovině 60. let, kdy se začaly rodit první ideové záměry a nedlouho nato došlo i k prvním praktickým pokusům. V průběhu následujících bezmála dvaceti let nebyla bohužel vypracovaná celková koncepce automatizace našich knihoven ..., proto musela řada knihoven v ČSSR vyvinout vlastní iniciativu, chtěla-li – byť izolovaně – řešit náročný úkol optimalizace své činnosti a služeb použitím prostředků výpočetní techniky (Císař, 1986, s. 13 – 14).

S rozvojem automatizace se výrazně mění charakter knihovny, zaměřené původně na shromažďování, zpracování a distribuci dokumentů, a to směrem k zajišťování a vyhledávání informací a znalostí. Uvedené změny se týkají nejen odborné knihovny, ale rovněž knihovny veřejné, která přestává plnit výhradně funkci osvětovou a získává charakter instituce vzdělávací a referenční (Jonák, 1989, s. 88). Dále ve svém článku Z. Jonák rozebírá výhody automatizace z hlediska získávání, zpracování, uchování a vyhledávání informací.

V roce 1985 se konal celostátní seminář v Českých Budějovicích na téma Automatizace v knihovnách ČSSR. Slovenské knihovny jsou v automatizaci o krok dále před českými knihovnami. Výpočetní technika do slovenských knihoven nastupuje už v 70. letech, především do výpůjčního systému a zpracování přírůstků.

Na jaře 1979 byla z podnětu Ministerstva kultury ČSR zahájena projektová příprava automatizace výpůjčního procesu v Městské knihovně v Praze. V roce 1982 byla uvedena do provozu automatizace centrální evidence a distribuce přírůstků knižního fondu Městské knihovny v Praze.

V únorovém čísle časopisu v roce 1986 se J. Pilař vrací k semináři, který se konal v Brně. Závěrem lze shrnout: v ČSSR se dosud nepodařilo vyvinout spolehlivý a ověřený automatizovaný systém knihovnických procesů schopný rutinního provozu v jakékoliv knihovně. Komplexní automatizace knihovnických procesů se doposud neuskutečnila v žádné knihovně ani v jiné informační instituci ČSSR (Pilař, 1986, s. 56).

Automatizovaný systém české knižní národní bibliografie funguje experimentálně od roku 1979, plně od roku 1983. Záznamy vycházejí z mezinárodního normativního

doporučení ISO 2709, jmenný popis se řídí pravidly ISBD, pro věcný popis je využito MDT. Měsíční soubory byly vydávány na magnetické pásce.

Od roku 1985 je SK ČSR v Praze koordinačním pracovištěm pro řešení úkolu státního plánu rozvoje vědy a techniky nazvaného Automatizace knihovnicko-bibliografických procesů v jednotné soustavě knihoven ČSR. Tento úkol je zařazen do státního vědeckotechnického programu P 13, v jehož rámci se buduje komplexní státní informační systém ČSSR pro vědeckotechnický rozvoj (Tichý, 1987, s. 80).

Jedním ze základních cílů výše uvedeného úkolu je vybudování databázového centra první celostátní úrovně ve Státní knihovně ČSR. Instalace výpočetního systému v SK ČSR je plánovaná na rok 1988.

Na řešení výzkumného úkolu P-13334-807 se aktivně podílely i státní vědecké knihovny v Plzni, Ostravě a Olomouci. Experimentálním ověřováním se zjistilo, že našim podmínkám nejlépe vyhovoval software CDS/ISIS, který poskytovalo UNESCO nevýdělečným organizacím bezplatně.

4.4.5 Literatura, spisovatelé, výtvarní umělci

Vedle odborných knihovnických témat zveřejňoval časopis Čtenář i poměrně velké množství příspěvků z oblasti literatury, v menší míře i z výtvarného umění. Články pomáhaly knihovníkům jednak k orientaci v literárním světě, jednak k propagaci spisovatelů a jejich děl a přípravě besed.

Během 60. let vycházely přehledy literatur zaměřené převážně na literaturu socialistických států. V roce 1965 se výjimečně objevil i přehled americké prózy poválečných let a amerických bestsellerů. V roce 1965 Milan Blahynka zveřejnil článek Obrysy české prózy, ve kterých mimo jiné zmínil i později „zakázané“ spisovatele Josefa Škvoreckého, Bohumila Hrabla a Milana Kunderu.

V časopise byly otištěny rozhovory s významnými spisovateli, např. s Františkem Hrubínem k oslavě 50. narozenin (1960), s Jarmilou Glazarovou k výročí 60. narozenin (1961), s Norbertem Frýdem (1963), s Josefem Škvoreckým (1965). Ze zahraničních autorů si můžeme přečíst rozhovor např. s Albertem Moraviou (1972) nebo se Saroyanem (1979).

V 70. letech byl věnován prostor i výtvarnému umění. Na obálkách časopisu byly otištěny exlibris českých autorů. V letech 1976 – 1979 B. Stehlíková v pravidelné rubrice Galerie ilustrátorů představuje výtvarné umělce.

V letech 1973 – 1974 vycházely rozборы knih zařazených do soutěže o Čtenářský odznak SSM, v letech 1976 – 1979 rozборы děl v rubrice Knihy, které hnuly světem.

Za analyzované období bylo nejvíce článků věnováno jednoznačně B. Němcové. Větší počet příspěvků se vztahoval také k následujícím autorům: Fr. Hrubínovi, A. Jiráskovi, K. H. Máchovi, V. Majakovskému, S. K. Neumannovi, R. Rollandovi, J. Sekerovy, H. Šmahelové, V. Vančurovi, J. Wolkerovi.

V roce 1984 obdržel Jaroslav Seifert Nobelovu cenu za literaturu. O takto významné události nenalezneme v časopise Čtenář ani zmínku. O to více mě udivuje, že o dva roky později byla v časopise zveřejněna krátká zpráva, která přinesla informaci o první Nobelově ceně za literaturu, která putovala do Afriky pro nigerijského spisovatele W. Soyinka.

4.5 Pravidelné rubriky časopisu Čtenář

Specifickým rysem obsahu časopisu se staly pravidelné rubriky, které byly graficky odlišné od ostatního textu. Čtenáři je tak poznali hned, jakmile časopisem zběžně prolistovali. Kapitulu jsem rozdělila do dvou částí: pravidelné rubriky opakující se ve více ročníkách a pravidelné rubriky v rámci jednoho ročníku, maximálně dvou ročníkách. Rubriky jsem seřadila chronologicky, za jejich názvy uvádím v závorce roky, ve kterých vycházely.

4.5.1 Pravidelné rubriky opakující se

Do této kapitoly jsem zařadila rubriky, které se pravděpodobně osvědčily, protože vycházely ve více než dvou ročníkách.

Kulturně politický kalendář (1960 – 1989)

Kulturně politický kalendář podával přehled výročí narození a úmrtí spisovatelů, umělců, politicky činných osob, významných profesorů, a data významných kulturních a politických událostí. Knihovně sloužil jako pomůcka pro přípravu besed a výstavek.

Kulturní kalendáře byly původně zveřejňovány na konci březnového, červnového, zářijového a prosincového čísla časopisu a vztahovaly se k následujícímu čtvrtletí. Poté co knihovníci podali námitku, zda by kalendáře nemohly vycházet s větším časovým

předstihem, aby stihli připravit akce k daným výročím, byly zveřejňovány s dvouměsíčním předstihem. Do roku 1969 vycházela rubrika pod názvem Kulturní kalendář.

Z dopisů (1960 – 1989)

Rubrika pod názvem Z dopisů se nacházela na konci jednotlivých čísel časopisu. Jednalo se o kratičké texty graficky rozložené ve třech sloupcích na stránce, tištěné menším písmem. Autory textů byli většinou knihovníci, kteří se dělí o své zkušenosti. Během analyzovaných let se měnily názvy rubriky, obsahově se jednalo o totéž. V roce 1961 vycházela rubrika pod názvem *Zápisník*, v roce 1964 opět *Z dopisů*, od roku 1967 *Zkušenosti, nápady, otázky*. Rubrika sice přetrvala celé analyzované období, ale od poloviny 70. let ztrácela měsíční pravidelnost a výrazně se snížil počet příspěvků. V letech 1980 – 1989 vycházela nepravidelně pod názvem *Zprávy, informace*.

Ze zahraničí (1961 – 1989)

Rubrika se představila v roce 1961 pod názvem *Knihovny ze zahraničí*, o rok později jako *Knihovny v zahraničí*, od roku 1967 se ustálil název *Ze zahraničí*. Převažují články o knihovnictví a knihovnách socialistických zemí, zejména SSSR, NDR, Polsko a Bulharsko. Zpočátku vycházela rubrika s měsíční pravidelností, postupem času, zejména v 80. letech vycházela sporadicky.

Podle obsahu můžeme příspěvky rozdělit do 5 skupin:

- a) charakteristika aktuální situace knihovnictví v zahraničí
- b) charakteristika jednotlivých knihoven v zahraničí
- c) výtahy článků ze sovětského knihovnického časopisu *Bibliotekar* a německého časopisu *Der Bibliothekar*
- d) zápisy z exkurzí ze zahraničních knihoven
- e) zápisy z mezinárodních konferencí.

Časopis *Čtenář* na svých stránkách představoval velké zahraniční knihovny, např. Městskou knihovnu ve Varšavě, Národní knihovnu v Pekingu, Leninovu knihovnu v Moskvě, Státní veřejnou vědeckotechnickou knihovnu v SSSR, istanbulskou státní knihovnu, Městskou knihovnu v Záhřebu, Republikovou knihovnu v Litvě.

Zveřejňoval příspěvky charakterizující knihovnictví, např. v Polsku, v Německé demokratické republice, v Bulharské lidové republice, v Maďarské lidové republice, ale

i ve Švédsku, ve Francii nebo v USA. V 80. letech tato rubrika v původní podobě zaniká. Články o knihovnictví ze zahraničí se však objevují dál.

Poradna (1962 - 1966)

Cílem rubriky Poradna bylo napomáhat zvyšování kvalifikace dobrovolných knihovníků. Odborní knihovníci stručnou formou podávali informace o tématech využitelných v knihovnické praxi. Pro ilustraci jsem vybrala některé příspěvky.

D. Vančura se věnoval statistice knihoven. C. Douchová rozebírala zásady platné při předávání a přejímání lidové knihovny v obcích. J. Misál se zabýval individuální prací se čtenářem. D. Helbichová se zabývala problémem realizace jednotné soustavy vzdělávání knihovnických pracovníků. R. Lukavský popisoval postup při budování čítáren a studoven. O. Bereza podrobně rozebíral celoroční plán činnosti v okresní lidové knihovně – profilované doplňování knihovních fondů, relaci v akvizici naučné literatury a beletrie, růst čtenářů z počtu obyvatel, relace mezi počtem výpůjček naučné literatury a beletrie v daném celookresním poměru. V. Burjanová uvedla návod, jak postupovat při revizi knižních fondů. J. Lobotková rozebírala klady a zápory volného výběru a budování katalogů. J. Irmeler se věnoval otázkám meziknihovní výpůjční službou. K. Doucha sepsal zkušenosti s centrálním nákupem knih pro knihovny s dobrovolnými pracovníky.

Budovy – zařízení – místnosti - technické vybavení knihoven (1962 – 1966)

V letech 1962 - 1966 se D. Gawrecki zabýval technickým vybavením knihoven. Navazoval na praxi zavedenou v časopise Čitateľ. Ve svých příspěvcích popisoval nové technické vybavení, speciální nábytek, plány, projekty a budovy knihoven. Články byly doplněny obrázky knihovnického nábytku. Ve svých příspěvcích seznamoval knihovníky s nábytkem navrhovaným v zahraničí, např. zařízení sovětských knihoven architektů F. N. Paščenka a J. A. Kuzněcova, typizované zařízení pro knihovny v NDR, školní a dětské knihovny v USA, Dánsku a Brémách. Píše o aktualitách ze světa výstavby nových budov knihoven. Dále informoval o mezinárodních poradách o výstavbě zařízení a technických vybavení knihoven.

Recenze (1963 – 1989)

Recenze provázely obsah časopisu po celé analyzované období. Měnily se pouze názvy, v roce 1963 *Studujeme odbornou literaturu*, 1964 *Přečtěte si*, 1967 *Nepřehlédli jste*, od roku 1970 *Recenze*.

Převažovaly recenze na odborné knihy z oblasti knihovnictví a informační vědy. Cílem bylo upozornit knihovníky na publikace, které mohli využít ke zvýšení své odborné kvalifikace. V 70. letech se počet recenzí zvyšoval. Autory většiny recenzí byli v 70. letech Karel Pech, v 80. letech Aleš Haman, Zdeněk Franc, Jiří Sedlák aj.

V 80. letech přibyla rubrika Přečetli jsme za vás. Jednalo se o recenze zahraničních knih, případně článků, většinou na téma automatizace.

Reportáž měsíce (1963 - 1965)

V každém čísle byl jeden rozsáhlý příspěvek zvolen reportáží měsíce, z čehož vyplynula i obsahová různorodost témat. V roce 1965 se objevovala jen sporadicky.

Pro ilustraci jsem vybrala některé reportáže:

Š. Ďurovčík sepsal článek k 100. výročí vzniku Matice slovenské. M. Hromádka informoval o výstavě učebních pomůcek národního podniku Učební pomůcky v Praze. K. Wlachovský ve své reportáži rozebral spolupráci mezi knihovníky a knihkupci. J. Houšková popsala jeden den soutěžní komise BVLK. J. Janko představil činnost Muzea Petra Jilemnického.

Po uzávěrce (1965 - 1969)

Rubrika se objevovala na první straně časopisu od roku 1965. Zahrnovala kratičké zprávy tištěné ve třech sloupcích na jedné straně. Obsahem byly zprávy typu: uvedení následujícího čísla časopisu Čtenář, zajímavosti z oblasti kultury, výběr z obsahu aktuálního čísla některého z následujících časopisů Zlatý máj, Knihovník nebo Čítateľ, upozornění na zajímavé pořady týkající se literatury v televizi a rozhlasu na aktuální měsíc.

Došlo do redakce (1965 - 1966)

Jak již napovídá název, v této rubrice byly otištěny informace o materiálech, které došly do redakce časopisu Čtenář. Většinou se jednalo o letáky, bibliografie, výstavy, události, knihy, časopisy aj.

Tribuna (1966 – 1968)

V této rubrice se většinou formou diskuse řešily aktuální problémy knihovnictví. Např. v roce 1968 proběhla rozsáhlá diskuse nad uplynulými 20 lety československého knihovnictví. Diskuse se zúčastnili: I. Domanský, J. Cejpek, J. Kvapil, Langášek, J.

Houšková, R. Málek, D. Vančura, L. Kurka, J. Křivinková, B. Trnka. Diskutující se shodli na nutnosti novelizovat zákon o JSK. V rámci této rubriky vyjádřili knihovníci podporu Akčnímu programu KSČ. Shodli se na povinnosti vrátit do knihoven literaturu, která byla začátkem 50. let vyřazena.

Pohledy do světa (1967 – 1989)

V roce 1967 se poprvé objevila rubrika Miniatury ze světa, která se od roku 1969 ustálila pod názvem Pohledy do světa. Obsahem byly kratičké zprávy o aktuálním kulturním dění ve světě, které měly pouze informační charakter. V roce 1981 se rubrika přejmenovala na *Ze zahraničí*, což byl původně název rubriky pro rozsáhlejší odborné články z oblasti zahraničního knihovnictví. Od roku 1983 se v této rubrice mísily kratičké zprávy ze zahraničí se zprávami z ČSR, proto se změnil název na *Ze světa i z domova*.

Zaškrtli jsme (1976 – 1989)

Časopis Čtenář zveřejňoval výtahy článků otištěných v jiných knihovnických periodikách, např. v Sešitech z knihovnické praxe, v Informacích technického ústředí knihoven, v Knihovnicko-informačním zpravodaji, ve Zpravodaji západočeských knihovníků, v Metodickém zpravodaji Státní knihovny ČSR.

Knihy, které hnuly světem (1976 – 1979)

Rubrika přinášela rozbor významných světových děl. Součástí byly i bibliografie. Obsahem byla jednak beletristická díla (např. Máj, Gulliverovy cesty, Jak se kalila ocel, Epos o Gilgamešovi, Alenkav říši divů), ale i díla z oblasti naučné literatury (např. O vzniku druhů, Základy chemie, Kapitál, Velká francouzská encyklopedie). Na rubrice se podíleli následující autoři: Irena Zítková, Jiří Šerých, Petra Pleskotová.

Zasedání, porady, semináře (1980 – 1989)

V této rubrice se pravidelně objevily informace z jednání Ústřední knihovnické rady, dále z různých československých a mezinárodních porad, konferencí a seminářů. Články stručně informovaly o řešených problémech.

Mezi nejvýznamnější konference patřilo 44. zasedání společnosti IFLA, které se po dlouhé době konalo v socialistické zemi, tj. v roce 1977 v Československu (na Štrbském plese). Zmíním zde ještě jeden seminář, který se konal v říjnu v roce 1987 v Praze, na kterém přednesla svůj referát pod názvem Knihovny USA a automatizace Emily Gallup

Fayenová z knihovny Pensylvánské univerzity ve Filadelfii. Jednalo se totiž o první návštěvu amerického odborníka v oblasti knihovnictví v ČSSR.

Odborné problémy knihovnické praxe (1981 - 1989)

Se čtvrtletní periodicitou vycházela série článků na odborná témata, např. pracovní právní aspekty výpůjčních služeb knihoven, problémy akvizice a budování knihovnických fondů v centralizovaném systému, profilování fondu, budování informačního aparátu veřejných knihoven, práce se zdravotně postiženými čtenáři, bibliografické služby. V roce 1989 byla zveřejněna série článků na téma automatizace knihovnicko-bibliografických procesů v jednotné soustavě knihoven ČSR.

Diskuse, názory, polemika (1986 – 1989)

Knihovníci měli možnost reagovat na zveřejněný článek, případně na aktuální problémy v knihovnictví. Rubrika vycházela nepravidelně.

Novinky knihovnické literatury (1986 – 1989)

Na konci časopisu byl zveřejněn seznam nově vydaných československých a zahraničních titulů z oblasti knihovnictví, knihovnědy, bibliografie a informatiky. Rubrika vycházela pravidelně s měsíční periodicitou.

4.5.2 Pravidelné rubriky v rámci jednoho ročníku

V této podkapitole představím rubriky, které vycházely v jednom maximálně ve dvou ročníkách. Pravděpodobně se nesetkaly s takovým ohlasem, aby pokračovaly dále, nebo bylo vyčerpané téma.

Koutek dobrých nápadů (1960)

Články podávaly návod knihovníkům, jak si svépomocí vyrobit pomůcky do knihovny, např. panely, nástěnky, stojany časopisy atd. V roce 1973 jsme se s touto rubrikou setkali pod názvem *Nápadník*.

Edice (1961)

K. Mlčoch představil v závěru každého čísla jednu edici československých nakladatelství. Během jednotlivých měsíců představil následující edice: Život kolem nás nakladatelství Československý spisovatel, Kronika práce a bojů nakladatelství Práce, Kolumbus nakladatelství Mladá fronta, Nová sovětská knihovna nakladatelství Svět

sovětů, Studánka a Světová knihovnička Státního nakladatelství dětské knihy, Člověk a Vesmír nakladatelství Orbis, Máj v nakladatelství Mladá fronta.

Slovo má (1962)

V roce 1962 se objevila pravidelná měsíční rubrika pod názvem Slovo má. Své úvahy zde zveřejnily významné osobnosti různého odborného zaměření, např. L. Pechová (redaktorka časopisu Predvoj), J. Borovička (fotbalový reprezentant), Z. Uhlíř (vedoucí oddělení agitace a propagace ÚV ČSM), V. Šeda (učitel), Š. Burana (ředitel SVVŠ, Prievidza).

Otázky – odpovědi (1962)

Knihovníci měli možnost zasílat do redakce časopisu své otázky, na které odborně odpovídal Fr. Málek.

Co nás pálí (1963)

Formou diskuse se knihovníci vyjadřovali k aktuálním problémům v oblasti knihovnictví. V roce 1966 se podobná forma této rubriky objevila pod názvem Tribuna. Pro ilustraci uvádím některé řešené problémy:

P. Daniel kritizoval formalismus v knihovnách, zejména v oblasti zemědělské literatury. Na téma praxe knihovnických škol diskutovali A. Javorčíková, N. Ježková, S. Popelka, I. Domanský, J. Kvapil a K. Maovský. A. Nádaš hovoří o poplatcích v knihovnách.

Černá – bílá (1964)

V rubrice Černá – bílá byly zveřejňovány krátké zprávy knihoven o jejich činnosti formou kladů a záporů.

Nabízíme – vyměníme (1965)

Knihovny si vzájemně nabízely duplikáty knih. Tato rubrika se objevila ještě jednou v roce 1969 pod názvem *Směnárna*. Zřejmě neplnila svůj účel, proto byla zrušena.

Literární křížovka/Oříšky (1965 – 1968)

Na konci jednotlivých čísel v roce 1965 se objevily křížovky s literární tematikou. Rubrika pokračovala v roce 1967 a 1968 pod názvem *Oříšky*. Jednalo se o hádanky, hlavolamy a kvízy, které bylo možné využít při čtenářských soutěžích.

Proč píš tak, jak píš (1966)

Čeští a slovenští spisovatelé zveřejnili úvahy o své spisovatelské činnosti. Osloveni byli V. Kaplický, S. Pekárek, H. Prošková, J. Sekera, A. C. Nor, A. Pludek, V. Příbický, J. Weiss, L. Fuks, J. Toman, M. Tomanová, L. Ťažký.

Zastavený čas: črty ze soukromí naší literatury (1966 – 1967)

K. Aksamit napsal na konci každého čísla článek, ve kterém skládal mozaiku z útržků ze života významných českých spisovatelů - od jejich dětství po dospívání, až do jejich dospělosti. Sestavil životní příběh následujících spisovatelů: K. H. Máchy, J. Nerudy, K. Havlíčka Borovského, B. Němcové, J. Kolára, Fr. Palackého, J. K. Tyla aj.

Jak je čist (1968)

V roce 1968 se představuje rubrika, která dává návod, jak čist názvy děl a jména vybraných spisovatelů anglické, francouzské, belgické, italské, španělské, portugalské, brazilské a polské literatury.

Živé tradice (1970)

Rubrika se navrácí k historii knihoven, a to do 19. století a 2. poloviny 20. století. V lednovém čísle byla otištěna výzva, kterou zveřejnil časopis Světozor v roce 1870, ke které se přihlásilo 298 veřejných knihoven na území Čech, Moravy a Slezska. V průběhu roku byly otištěny články o těchto knihovnách. V květnovém čísle se ozvaly knihovny, které stále existovaly. V následujících číslech byla popsána historie olomoucké okresní knihovny, Městské knihovny v Přerově a lidového knihovnictví v okrese, historie knihovny Velká Bystřice, Okresní knihovny v Klatovech, Bzí na Železnobrodsku, Moravské Budějovice.

Co je (1970)

Autoři příspěvků v rubrice Co je vysvětlují nové odborné termíny užívané v knihovnictví, např. xerografie, relevance, rešerše, pragnesia, mikrofiš.

Rady zkušeného (1971)

Rubrika byla psána formou rozhovorů zkušeného knihovníka Františka Křesťana (ředitel OK v Třebíči) s dobrovolným knihovníkem Antonínem Vondřichem v Horní Lučné (fiktivní osoba). Cílem bylo zajímavou formou zprostředkovat základní informace a pokyny pro práci začínajících knihovníků. Fr. Křesťan zde shrnul základní

principy knihovnické teorie i praxe sloužící knihovníkům v malých lidových knihovnách.

Osobnosti nových dějin (1971)

Olga Nálepková představila jednak osobnosti, které stály u zrodu komunistické strany, jednak básníky, kteří se stali jejími členy. Bohumír Šmerhal – revolucionář stál u vzniku strany, Antonín Macek - básník, filozof, publicista, překladatel, dramatik, literární kritik, zastával se zájmů dělnictva, proti buržoazii, jeden ze zakladatelů KSČ), S. K. Neumann, Jiří Wolker, Helena Malířová, Ivan Olbracht, Karel Konrád.

Z praxe pro praxi (1972 – 1973)

Pod tímto názvem vycházela rubrika již v roce 1968, ale články nebyly pravidelné. V letech 1972 – 1973 publikovali knihovníci články z každodenní praxe knihoven, které by mohly pomoci jiným knihovnám. Řešená témata: jak pracovat s knihovnickými časopisy, střediskové knihovny, výpůjční technika, vedení statistiky, odměňování dobrovolných pracovníků, kolektivní smlouvy a knihovny aj.

Terminologický slovník (1973)

V terminologickém slovníku M. Nálepková přiblížila termíny, jejichž definice byly sestaveny především na základě Terminologického slovníku knihovnického a bibliografického autorů H. Vodičkové a J. Cejпка.

Slovenská mozaika (1984 – 1985)

Slovenskou mozaiku tvořil volný cyklus článků o zkušenostech a zajímavostech ze slovenského knihovnictví.

Jak jsme začínaly (1985)

V této rubrice zveřejnila redakce vzpomínky knihovníků na budování knihoven po 2. světové válce.

Knihovnickou pěšinou ... (1986)

Rubrika byla určena malým vesnickým knihovnám s neprofesionálními knihovníky. J. Suchý formou vyprávění uvedl náhled na řešení odborných i praktických problémů těchto knihoven.

K práci se čtenářem (1987)

Celoroční seriál článků připravených společně redakcemi časopisu Čtenář a Čitateľ k 70. výročí VŘSR. Články byly souběžně otištěny v obou časopisech. Hlavním tématem byl rozvoj metod a forem práce se čtenářem v knihovnách JSK.

Vybrali jsme pro vás aneb kus historie českého knihovnictví na stránkách Čtenáře (1988)

Rubrika vznikla v souvislosti s výročím 40 let časopisu Čtenář. Každý měsíc byly na poslední straně časopisu otištěny úryvky z autentických článků a fotografie, které vycházely v období 40 let trvání časopisu.

4.6 Přílohy časopisu Čtenář

Přílohy časopisu Čtenář tvořily obrazové přílohy, malé bibliografie a odborné texty. Přílohy byly vkládány na střed časopisu tak, aby se daly vyjmout a knihovníci s nimi mohli dále pracovat.

Mezi nejčastější obrazové přílohy patřily fotografie spisovatelů s medailonkem. Nejvíce byli zastoupeni samozřejmě čeští a slovenští spisovatelé, následovali sovětští spisovatelé. V 60. letech se na těchto přílohách objevili i klasici angloamerické literatury (např. Ch. Dickens, E. Hemingway). Obrazové přílohy vycházely po celé analyzované období.

Dalším typem příloh vycházejících v průběhu analyzovaného období byly soubory fotografií k jednotlivým státním výročím a výročím politických událostí. Knihovníci měli tyto fotografie využít při propagačních výstavkách.

V 60. letech vycházely v rámci příloh tzv. Malé bibliografie. Během 60. let vyšly bibliografie na nejrůznější témata, převažovala však zemědělská a politická tematika. V dubnovém čísle v roce 1962 publikoval D. Vančura článek, ve kterém podává návod, jak s těmito bibliografiemi zacházet při práci se čtenářem. V XVI. ročníku časopisu (1964) vycházely průběžně výběrové bibliografie k jednotlivým kurzům Lidové akademie. J. Biolková s D. Vykoukalovou připravily výběrovou bibliografii knižní a časopisecké produkce z let 1970 – 1986 pod názvem 70. výročí VŘSR.

Odborné texty ve formě příloh se do časopisu Čtenář zařadily až v roce 1967. Vzhledem k jejich rozsahu vycházely na pokračování. Byly koncipovány tak, aby se z nich dala

vytvořit příručku, kterou si knihovníci mohou zařadit do svého fondu. Vysoká kvalita zpracování příloh byla značným přínosem pro odbornou stránku časopisu.

V 10. až 12. čísle 1969 vycházela příloha Knihovnictví a vědecké informace. Původně mělo jít o samostatný časopis vydávaný čtvrtletně Svazem českých knihovníků a informačních pracovníků, nepodařilo se jim však zajistit polygrafickou základnu.

Během let 1972 – 1990 byla k časopisu Čtenář připojena zvláštní příloha pod názvem Knihovnictví a bibliografie, jejímž cílem bylo nahradit Bibliografický časopis vycházející v letech 1966 – 1971. Jednalo se o samostatný celek zabývající se teoretickými otázkami knihovnictví a bibliografie. Příloha vycházela 6x ročně, měla samostatné číslování a nebyla zahrnuta do obsahu čísel časopisu Čtenář. Za obsah těchto odborných příloh zodpovídal doc. dr. Jiří Kábrt, CSc. V diplomové práci jsem se těmito přílohami nezabývala, nezařadila jsem je ani do statistiky.

Od roku 1977 byly do lednových čísel časopisu Čtenář přikládány rejstříky vztahující se vždy k předchozímu ročníku: abecední rejstřík jmenný, předmětový rejstřík, seznam odborných příloh a seznam obrazových příloh.

V roce 1988 je v posledních dvou číslech v příloze otištěn Datář českého knihovnictví 1945 – 1988, který připravila J. Houšková.

V posledním analyzovaném ročníku byla otištěna příloha na pokračování pod názvem Představujeme česká nakladatelství. Každý měsíc se zde charakterizovala knižní produkce, včetně edic jednotlivých nakladatelství (Albatros, Státní nakladatelství technické literatury, Nakladatelství dopravy a spojů, Panorama, Československý spisovatel, Odeon, Mladá fronta, Svoboda, Melantrich, Lidové nakladatelství, Práce, Naše vojsko, Vyšehrad, Ústřední církevní nakladatelství).

Seznam příloh s odbornými texty

Přílohy jsou řazeny chronologicky. Za názvem uvádím v kulaté závorce čísla a ročníky, v nichž přílohy vyšly.

Odborné přílohy - 60. léta

Knihovnická abeceda (1960)

Knihovnická abeceda se stala základní pomůckou pro práci dobrovolných knihovníků. Na zpracování příloh se podíleli pracovníci Ústředního vědecko-metodického kabinetu knihovnictví Věra Matějková, Dalibor Vančura a Mirko Velinský. Vztahuje se na tyto

problémy: organizace knihoven, MVS, budování knižních fondů, práce se čtenářem, bibliograficko-informační činnost, knihovnická technika, katalogy, práce s doporučující bibliografií v lidové knihovně, kolektivní formy práce, plánování a vykazování činnosti a evidence a činnosti výkaznictví.

Dostálová – Frýbová, V.: Přehled dějin české literatury pro mládež (1/1967 - 4/1967)

Cejpek, J.: Vybrané kapitoly o řízení knihovnictví (5/1967 – 10/1967)

Málek, R.: Život kolem knih (11/1967 – 5/1968)

Křest'an, F.: Padesát let české humoristické a satirické prózy (7/1968 – 8/1968)

Kábrt, J.: Bibliografické minimum (11/1968 – 6/1969)

Trnka, B.: ABC pro školní knihovny (9/1969 – 12/1970)

- s podnázvem Malá encyklopedie pro knihovny škol I. a II. cyklu, výchovných zařízení a knihoven pedagogických institucí

Odborné přílohy - 70. léta

Parma, J. B.: Ruční knihvazačství (2/1971 – 3/1971)

Šišmová a kol.: Názorná propagace v menších lidových knihovnách (4/1971 – 5/1971)

Žižkovský, K.: Česká ilustrace od roku 1900 do současnosti (6/1971 – 12/1972)

Kovář, B.: Katalogizace (9/1972 - 10/1973)

Velinský, M.: Výkaznictví a evidence v lidových knihovnách (12/1973 - 12/1974)

Smetáček, Vl.; Voznička, Vl.: Psychologií četby (6/1975 – 12/1975)

Názorná propagace v knihovnách (1/1975 – 3/1975)

Smetáček, Vl.; Voznička, Vl.: Psychologie literatury (6/1975 – 9/1976)

Kovář, Blahoslav: Věcné pořádání informací mezi včerejškem a zítřkem (10/1976 – 3/1978)

Pech, Karel: Československé státní normy určené pro práci knihoven a bibliografických pracovišť (11/1978 - 11/1979)

Nepovímová, M.; Sodomková, J.; Vajdová, Z. :Veřejné knihovny a dospívající mládež (12/1979 – 2/1980).

Odborné přílohy - 80. léta

Veřejné knihovny a dospívající mládež (1 – 2/1980)

Uličný, Oldřich: Jazyk a styl v práci s textem (3 – 10/1980)

Trnka, B.: Zvuková a obrazová technika v knihovnictví (11 – 12/1980 – 1-12/1981)

Smetáček, V.; Jonák, Z.; Voznička, V.: Predikční model dětského čtenáře (1 – 12/1985)

Zásady rozvoje bibliografie v ČSR (7/1981)

Velinský, M.: Kapitoly o knihovnictví (10 – 12/1981; 1 – 12/1982; 1 – 3/1983)

Marhounová, J.: Vztah dítěte mladšího školního věku ke knize (6 – 11/1983)

Marhounová, J.: Pokus o zkoumání recepce literárního díla u dětí (7 – 12/1984 – 1/1985)

Gruber, David: Dálkový kurs racionálního čtení (4 – 12/1987 – 1 – 11/1988)

5 Statistické zpracování obsahu časopisu Čtenář

5.1 Statistické zpracování obsahu článků podle jednotlivých ročníků

Na základě prostudování třiceti ročníků časopisu Čtenář jsem si vytvořila kategorie témat, do kterých jsem řadila články podle jejich obsahu. Články, které byly na pomezí dvou témat, jsem zařadila do obou dvou. Články vycházející na pokračování jsem počítala každou jejich část zvlášť. Rubriky Ze světa, Ze světa a z domova a Pohledy do světa jsem počítala jako jeden příspěvek. Do statistiky jsem zařadila i přílohy časopisu Čtenář.

Vytvořila jsem 3 tabulky po jednotlivých desetiletích. Většina kategorií se objevuje ve všech třech tabulkách. V první tabulce je první kategorie pojmenována lidové knihovny, v dalších dvou veřejné knihovny, což souviselo se změnou jejich označení v 70. letech. Pokud bylo k některým tématům napsáno během roku méně než deset článků, nevytvářela jsem speciální kategorii a zahrnula je do kategorie ostatní.

KATEGORIE	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	CELKEM
Lidové knihovny	79	71	86	70	67	78	31	35	37	28	582
Lid. knihovny a zemědělská lit.	21	10	8	9	3	11	2	x	6	1	71
Odborové knihovny	10	15	14	7	21	9	4	6	9	1	96
Střediskové knihovny	x	x	x	x	x	2	14	8	2	1	27
Vojenské knihovny	x	x	1	4	3	3	x	x	2	2	15
Práce s dětmi a mládeží	11	22	15	15	24	26	16	12	10	18	169
Knihovnická technika	1	x	2	3	11	15	12	11	3	4	62
Knihovnické vzdělání	x	1	9	13	5	5	2	6	5	5	51
Legislativa	8	2	3	5	2	2	12	4	3	6	47
Ze zahraničí	3	4	16	9	12	18	20	31	12	33	158
SKIP	x	x	x	x	x	x	x	x	7	7	14
BVLK	10	9	5	11	8	8	11	6	4	4	76
Literatura a spisovatelé	37	26	47	46	54	45	67	47	44	48	461
Bibliografie	10	6	13	12	16	12	10	9	7	5	100
Recenze	4	5	10	11	22	24	x	18	10	15	119
Zkušenosti, nápady, dopisy	25	68	76	57	35	20	56	61	40	15	453
Ostatní	18	37	53	52	62	51	35	46	43	56	453

Tabulka 1 - Statistika 1960 – 1969

KATEGORIE	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	CELKEM
Lidové knihovny	40	61	49	26	57	47	34	28	39	23	404
Hudební knihovny	1	1	x	x	2	2	3	2	1	3	15
Střediskové knihovny	3	4	2	8	6	2	x	2	x	1	28
Odborové knihovny	1	9	10	7	7	5	7	3	1	x	50
Vědecké knihovny	2	x	2	4	9	9	6	7	8	4	51
Práce s dětmi a mládeží	20	12	23	14	16	19	8	9	19	23	163
Knihovnická technika	7	7	9	11	13	5	12	25	9	20	118
Knihovnické vzdělání	5	x	4	1	3	4	2	1	3	3	26
Legislativa	1	2	x	5	1	x	x	x	x	1	10
Ze zahraničí	23	20	25	27	25	24	17	31	26	38	256
Konference, semináře	4	4	5	4	x	3	x	1	5	x	26
BVLK	4	2	4	2	5	7	5	2	3	2	36
Literatura a spisovatelé	67	62	36	51	28	46	45	42	54	47	478
Bibliografie	6	7	8	7	8	4	x	x	x	1	41
Recenze	13	16	32	30	9	28	25	32	50	54	289
Zkušenosti, nápady, dopisy	25	10	20	27	5	9	13	5	25	28	167
Ostatní	46	57	46	58	38	42	40	18	29	31	405

Tabulka 2 – Statistika 1970 – 1979

KATEGORIE	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	CELKEM
Lidové knihovny	46	76	58	74	57	71	36	48	48	56	570
Hudební knihovny	4	5	2	1	2	2	4	x	2	2	24
Vědecké knihovny	6	5	4	16	11	8	13	7	5	11	86
Střediskové knihovny	x	x	x	x	1	1	2	x	x	x	4
Odborové knihovny	1	1	3	8	2	2	6	4	3	1	31
Práce s dětmi a mládeží	23	13	29	22	26	17	21	17	12	7	187
Knihovnická technika, teorie	5	30	18	7	8	4	10	11	14	15	122
Knihovnické vzdělání	2	4	4	5	3	3	x	8	1	x	30
Legislativa, normy, směrnice	2	x	x	2	3	2	4	4	6	4	27
Ze zahraničí	16	3	13	10	8	8	6	10	8	6	88
Zasedání, porady, semináře	12	11	7	10	11	8	11	10	11	8	99
BVLK	5	7	5	5	3	2	4	2	2	3	38
Literatura, výtvarné umění	25	41	41	40	43	43	36	31	26	21	347
Bibliografie, seznamy literatury	x	4	2	1	1	3	11	13	12	12	59
Recenze	54	48	26	28	21	37	21	19	18	19	291
Zprávy, informace	28	29	37	30	31	22	28	13	19	13	250
Ostatní	34	29	40	40	44	59	50	48	51	53	448

Tabulka 3 - Statistika 1980 – 1989

Rozpis tematických kategorií:

Lidové (veřejné) knihovny

- činnosti a zkušenosti lidových (veřejných) knihoven
- průzkumy v lidových knihovnách
- historie lidových knihoven
- zařízení a budovy lidových knihoven
- příspěvky z významných knihoven v rámci soutěže BVLK
- činnost kolektivů brigád socialistické práce

Lidové knihovny a zemědělství

- články o pomoci lidových knihoven rozvoji československého zemědělství
- články z diskuse na téma venkovské knihovny a zemědělství
- formy propagace zemědělské literatury aj.

Odborové knihovny

- zkušenosti a činnost odborových knihoven
- soutěž o Vzornou odborovou knihovnu
- činnost kolektivů brigád socialistické práce v odborových knihovnách

Střediskové knihovny

- články související s budováním střediskových knihoven
- zkušenosti střediskových knihoven

Vědecké knihovny

- zkušenosti a činnost vědeckých knihoven
- zkušenosti a činnost vysokoškolských knihoven
- články o Státní knihovně ČSR a Matici slovenské
- zkušenosti a činnost odborných a specializovaných knihoven

Vojenské knihovny

- zkušenosti a činnost vojenských knihoven

Práce s dětmi a mládeží

- činnost a zkušenosti dětských oddělení veřejných knihoven
- spolupráce knihoven se Svazem socialistické mládeže a Domy pionýrů
- soutěž Fučíkův odznak, později Čtenářský odznak SSM
- činnost a zkušenosti školních knihoven

Knihovnická technika, knihovnická teorie

- katalogizace a bibliografie
- výpůjční technika
- doplňování knihovního fondu
- centrální nakupování
- teoretické otázky knihovnictví

Knihovnické vzdělání

- knihovnické školství
- kurzy, semináře, školení aj.

Legislativa

- články o knihovnickém zákonu
- vyhlášky, směrnice
- organizační řády
- rubrika zákoník práce a knihovny

Ze zahraničí

- veškeré články popisující zkušenosti ze zahraničních knihoven
- rubriky Ze zahraničí, Pohledy ze světa

SKIP

- články týkající se Svazu knihovníků a informačních pracovníků

BVLK

- úvahy nad pravidly soutěží Budujeme vzornou lidovou knihovnu
- referáty ze setkání při vyhlášení výsledků
- seznamy vyznamenaných knihoven
- postřehy komise při hodnocení knihoven

Spisovatelé a literatura, výtvarné umění

- články o životě spisovatelů a jejich dílech
- rozbory tvorby jednotlivých spisovatelů
- články, které napsali spisovatelé o svém díle
- rozhovory se spisovateli
- přehledy národních literatur, literárních žánrů, literatury za určité období
- články o výtvarných umělcích a jejich dílech

Bibliografie

- seznamy literatury uvnitř časopisu k daným tématům
- ediční seznamy nakladatelů
- bibliografie jako samostatné přílohy
- rubrika Novinky knihovnické literatury

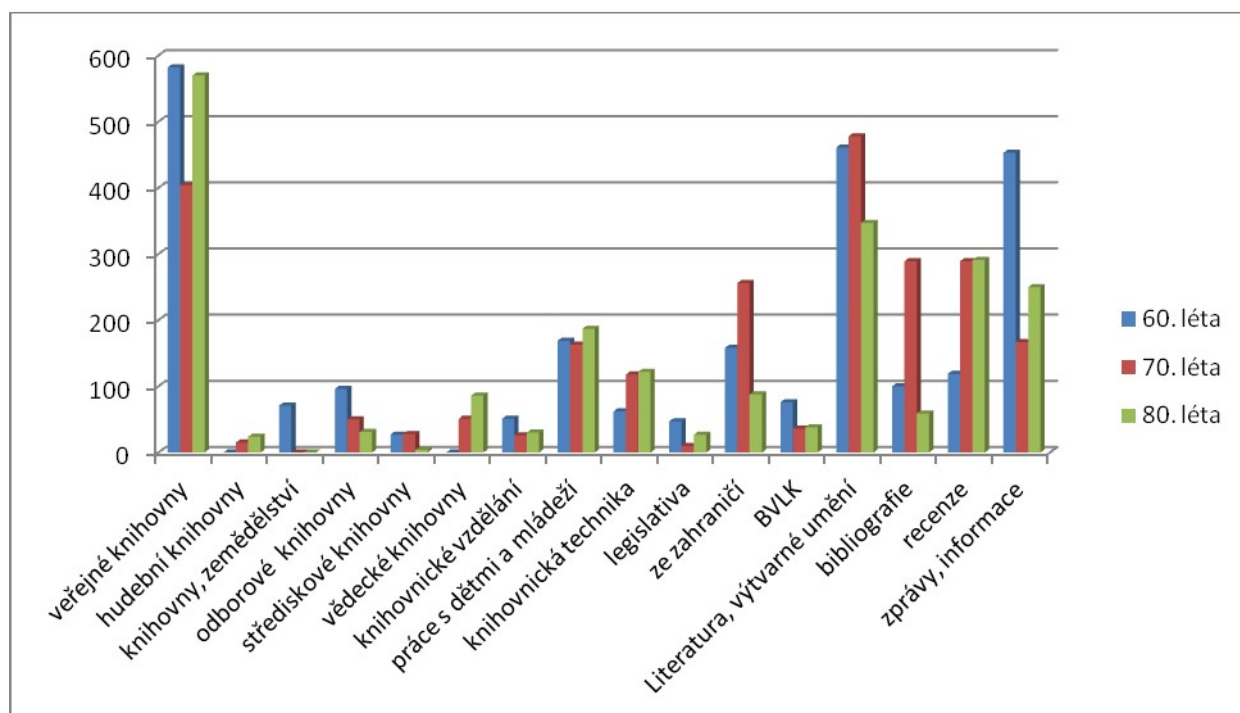
Zkušenosti, nápady, dopisy čtenářů

- rubriky: Dopisy čtenářů, Zápisník, Poradna, Zkušenosti, nápady, otázky, Zprávy, informace

Ostatní

- úvahy, fejetony
- příspěvky nesouvisící bezprostředně s oborem knihovnictví
- příspěvky, které se k dané tematice nevyskytovaly tak často, abych pro ně vytvořila samostatnou kategorii

5.2 Souhrnné zhodnocení statistiky

Graf 1 - Souhrnná statistika

V grafu je znázorněn obsahový rozbor článků v časopise Čtenář souhrnně po jednotlivých desetiletích. Lze z něho vyvodit vývoj československého knihovnictví. Záměrně jsem vynechala kategorii ostatní, protože jsem do ní zařadila články různorodých témat, která bezprostředně nesouvisela s knihovnictvím. Vynechala jsem i kategorie SKIP a kategorii vojenské knihovny, protože se o nich psalo pouze v prvním desetiletí.

Na první pohled je zřejmé, že nejvíce článků po celé analyzované období patřilo veřejným knihovnám, což vyplývalo z koncepce časopisu. Velký prostor byl ale také věnován příspěvkům o literatuře a výtvarném umění. Zde spatříme mírný pokles v 80. letech. Tento pokles by byl ještě výraznější, pokud bych do této kategorie nezařadila navíc výtvarné umění. Počet článků v této kategorii narostl především díky přílohám o spisovatelích a pravidelných rubrikách věnujících se výtvarnému umění otištěných v letech 1976 – 1987 na zadní straně obálek časopisu.

Po celé analyzované období byl v časopise věnován přibližně stejný prostor článkům o práci s dětmi a mládeží.

O odborových knihovnách se nejvíce psalo v 60. letech, poté počet článků výrazně klesl. Naopak opačnou vzestupnou tendenci měly příspěvky o vědeckých a hudebních knihovnách. Články o střediskových knihovnách se soustředily v 60. a 70. letech, kdy byly střediskové knihovny budovány.

Příspěvkům zaměřeným na knihovnické vzdělávání byl největší prostor věnován v 60. letech, v 70. a 80. letech byl jejich počet přibližně stejný.

Největší počet recenzí se psal v 70. a 80. letech. V 80. letech jsem do této kategorie navíc započítala příspěvky rubriky Přečetli jsme za vás.

Články o zahraničních knihovnách a knihovnictví vycházely nejvíce v 70. letech. V 80. letech spatříme výrazný pokles.

Co se týče krátkých zpráv zahrnutých do rubriky Zprávy, informace, největší počet příspěvků spadá do období 60. let. Souvisí to s rubrikou Dopisy čtenářů, která vycházela s měsíční pravidelností s poměrně rozsáhlým počtem příspěvků. Postupem let vyházely kratičké zprávy jen sporadicky.

Závěr

Předmětem diplomové práce je formální a obsahový rozbor časopisu Čtenář za období let 1960 - 1989. Z obsahové analýzy vyplývá, že Čtenář na svých stránkách odrážel skutečný vývoj knihovnictví v 2. polovině 20. století. Z jeho obsahu dokážeme vyvodit, s jakými problémy se knihovnictví potýkalo, které problémy byly nejaktuálnější a tudíž v časopise nejvíce řešeny. Tento jev ve Čtenáři přetrvává dodnes - hlavním cílem je reagovat na aktuální problémy knihovnictví a vytvářet možnosti jejich řešení.

Stručně zde shrnu nejdůležitější problémy řešené v analyzovaném období. Na počátku 60. let, v důsledku návaznosti na 50. léta, časopis zveřejňoval příspěvky na téma pomoc lidových knihoven zemědělství. Druhá polovina 60. let je charakteristická zveřejňováním poznatků týkajících se budování střediskového systému, později zkušeností se střediskovým systémem. Ve 2. polovině 70. let v souvislosti s racionalizací opatření v řízení a organizaci knihoven se zvýšil počet článků o centralizaci řízení na úrovni krajů a okresů. 70. léta jsou také charakteristická budováním politických oddělení v knihovnách jednotné soustavy. Zejména v druhé polovině 80. let se zvýšil počet článků na téma automatizace knihoven. Zvláště v posledním analyzovaném ročníku byla zveřejněna série článků o automatizaci v rámci rubriky Odborné problémy knihovnické praxe. Po celé analyzované období byl věnován velký prostor práci s dětmi a mládeží, ať už v dětských odděleních veřejných knihoven, nebo v rámci činnosti školních knihoven.

V diplomové práci jsem zhodnotila jednu etapu vývoje českého knihovnictví, která může být vzhledem k vlivu tehdejší politické moci na knihovny některými lidmi záměrně opomíjená. Historii však nelze vymazat. Z každé doby logicky vyplývají jak kladné, tak záporné zkušenosti. Oboje by však měly vést svým způsobem k vývoji. Pokud vezmeme v potaz fakt, že knihovny jsou v současné době jinak řízeny a organizovány, a zejména úplně oproštěny od vlivu politické moci na jejich činnost, některé činnosti knihoven z analyzovaného období přetrvaly dodnes. Tento jev lze spatřit především v oblasti veřejných knihoven. Stále zde funguje pomoc větších knihoven knihovnám menším prostřednictvím regionální funkce knihoven. Probíhá soutěžení knihoven - každý rok se vyhláší Knihovna roku. K výročí narození významných spisovatelů se konají akce připomínající jejich dílo, konají se besedy se současnými spisovateli. V dětských knihovnách je kladen důraz na kurzy informační

gramotnosti, které dříve probíhaly pod názvem lekce knihovnicko-informační výchovy aj. Rozdíl je ten, že se dnes knihovny na těchto akcích podílejí dobrovolně, nikoliv z povinnosti, jak tomu bylo v socialistickém knihovnictví.

Domnívám se, že problematika řešená v diplomové práci mě na závěr studia velice obohatila. Získala jsem ucelený přehled o knihovnictví v období let 1960 – 1989, které pro mě bylo poměrně vzdálené. Zejména mi dala možnost poznat významné osobnosti z oboru knihovnictví prostřednictvím jejich názorů a připomínek zveřejněných v časopise Čtenář.

Seznam použité literatury

BIMKOVÁ, A. Anketa. *Čtenář : měsíčník pro práci s knihou*. 1989, roč. 41, č. 8 - 9, s. 291 – 292.

BURGETOVÁ, J. Větší pozornost fondům vesnických knihoven. *Čtenář : měsíčník pro práci vesnických knihoven*. 1960, roč. 12, č. 11, s. 257 – 259.

BURGETOVÁ, J. Jednotná soustava knihoven dnes a zítra. *Čtenář : měsíčník pro práci knihoven*. 1965, roč. 17, č. 7, s. 232 – 234.

CEJPEK, J. Jasno i do terminologie. *Čtenář : měsíčník pro práci knihoven*. 1965, roč. 17, č. 7, s. 258 – 259.

CEJPEK, J. Knihovny a automatizace. *Čtenář : měsíčník pro práci s knihou*. 1986, roč. 38, č. 3, s. 68 – 71.

CEJPEK, J. Anketa. *Čtenář : měsíčník pro práci s knihou*. 1989, roč. 41, č. 7, s. 228 – 229.

CÍSAŘ, Jaroslav. Automatizace v knihovnách ČSSR. *Čtenář : měsíčník pro práci s knihou*. 1986, roč. 38, č. 1, s. 13 – 14.

ČERNÝ, V. Uplynulých dvacet let a jak dále. *Čtenář : měsíčník pro práci s knihou*. 1968, roč. 20, č. 6, s. 203 – 205.

Československo. Zákon č. 53 ze dne 9. července 1959 o jednotné soustavě knihoven (knihovnický zákon). In *Sbírka zákonů Republiky československé*. 1959, částka 22, s. 170 – 174. Dostupný také z www: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/1959/sb22-59.pdf>>.

Československo. Zákon č. 81 ze dne 25. října 1966 o periodickém tisku a ostatních hromadných informačních prostředcích. In *Sbírka zákonů Československé socialistické republiky*. 1966, částka 36, s. 433 – 537. Dostupný také z www: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/1966/sb36-66.pdf>>.

Čtenář : měsíčník pro knihovny. Ministerstvo informací a osvěty. 1949-, roč. 1, č. 1 -. 1949. ISSN 0011-2321.

Dějiny zemí Koruny české. Sv. 2, Od nástupu osvětlení po naši dobu. 1.vyd. Praha : Paseka, 1992. 308 s.

Diskuse o vesnických knihovnách, zvláště o jejich práci se zemědělskou literaturou. *Čtenář : měsíčník pro práci vesnických knihoven*. 1960, roč. 12, č. 11, s. 245 – 249.

DOBEŠOVÁ, L. Budování fondů školních knihoven. *Čtenář : měsíčník pro práci s knihou*. 1986, roč. 38, č. 6, s. 180 – 181.

ENLGIŠOVÁ, Marta. Dvacet pět let soutěže. *Čtenář*. 1975, roč. 27, č. 8 – 9, s. 279.

FOJTÍKOVÁ, Jana. Zlepšování práce s literaturou ve venkovských oblastech

- prostřednictvím centralizace řízení knihoven. *Čtenář : měsíčník pro práci s knihou*. 1978, roč. 30, č. 10, s. 355 – 358.
- HALIENA, Ján. Jak se plní knihovnický zákon. *Čtenář : měsíčník pro práci knihoven*. 1962, roč. 14, č. 7, s. 246.
- HEERENOVÁ, Petra. Veřejné knihovny a estetická výchova mládeže. *Čtenář : měsíčník pro práci s knihou*. 1985, roč. 37, č. 8 - 9, s. 285 – 287.
- HELBICHOVÁ, Dana. Za vyšší úroveň knihovnických škol. *Čtenář : měsíčník pro práci knihoven*. 1963, roč. 15, č. 12, s. 409 – 410.
- HELBICHOVÁ, Dana. Pomaturitní studium knihovníků. *Čtenář : měsíčník pro práci s knihou*. 1972, roč. 24, č. 2, s. 55 – 57.
- HEMOLA, H. Anketa. *Čtenář : měsíčník pro práci s knihou*. 1989, roč. 41, č. 8 - 9, s. 292 – 293.
- HOLŠTEJN, Vladimír. Několik poznámek ke stavu školních knihoven na školách II. cyklu ve Východočeském kraji. *Čtenář : měsíčník pro práci s knihou*. 1976, roč. 28, č. 10, s. 329 – 332.
- HORÁK, Práce s knihou v SSM. *Čtenář : měsíčník pro práci s knihou*. 1972, roč. 23, č. 3, s. 77 – 79.
- HOUŠKOVÁ, Jarmila. Jak dál v odborových knihovnách. *Čtenář : měsíčník pro práci s knihou*. 1985, roč. 37, č. 11, s. 364 – 367.
- HOUŠKOVÁ, Jarmila. Jak v roce 1986. *Čtenář : měsíčník pro práci s knihou*. 1985, roč. 37, č. 8 - 9, s. 324 – 325.
- HOUŠKOVÁ, Jarmila. Setkání generací. *Čtenář : měsíčník pro práci s knihou*. 1985, roč. 37, č. 10, s. 328 – 331.
- HUBEROVÁ, M. Aktuální otázky organizace veřejných knihoven. *Čtenář : měsíčník pro práci s knihou*. 1975, roč. 27, č. 4, s. 106 – 107.
- HUBEROVÁ, M. Z jihomoravských BSP. *Čtenář : měsíčník pro práci s knihou*. 1975, roč. 27, č. 4, s. 106 – 107.
- CHYTILOVÁ, H. Náš rozhovor s H. Chytilovou o řízení a centralizaci. *Čtenář : měsíčník pro práci s knihou*. 1977, roč. 29, č. 3, s. 77 - 78.
- JANKO, Jozef. Průzkum četby mladých. *Čtenář : měsíčník pro práci knihoven*. 1963, roč. 15, č. 12, s. 396.
- JIRKOVSKÁ, Věra. Konference o okresních knihovnách. *Čtenář : měsíčník pro práci s knihou*. 1971, roč. 23, č. 10, s. 284 – 285.
- JIRKOVSKÁ, Věra. Některé problémy racionalizace práce v knihovnách. *Čtenář : měsíčník pro práci s knihou*. 1974, roč. 26, č. 4, s. 112 – 116.
- JONÁK, Zdeněk. Trendy automatizace v informační a knihovnicko-bibliografické činnosti. *Čtenář : měsíčník pro práci s knihou*. 1989, roč. 41, č. 3, s. 88 - 91.

- KALINOVÁ, Vlasta. K profesionalizaci lidového knihovnictví. *Čtenář : měsíčník pro práci knihoven*. 1964, roč. 16, č. 7, s. 264 – 265.
- KALKUŠOVÁ, Slávka. Bibliografická funkce ústřední knihovny kraje. *Čtenář : měsíčník pro práci s knihou*. 1988, roč. 40, č. 6, s. 186 – 189.
- KANYZOVÁ, A. Děti a knihovna : cyklus besed s dětskými čtenáři. *Čtenář : měsíčník pro práci s knihou*. 1979, roč. 31, č. 3, str. 81 – 82.
- KLUSÁK, Milan. Kulturně výchovná práce a mladá generace. *Čtenář : měsíčník pro práci s knihou*. 1981, roč. 33, č. 5, s. 130 – 132.
- KUČEROVÁ, Věra. Rozvinout bibliograficko-zpravodajskou práci v okresních a krajských knihovnách. *Čtenář : měsíčník pro práci knihoven*. 1965, roč. 17, s. 210 – 211.
- LOBOTKOVÁ, Jana. Volný výběr a katalogy. *Čtenář : měsíčník pro práci knihoven*. 1964, roč. 16, č. 6, s. 221 – 223.
- MÁLEK, Rudolf. Z prehistorie časopisu Čtenář. *Čtenář : měsíčník pro práci s knihou*. 1968, roč. 20, č. 1, s. 10 – 11.
- MICHALOVÁ, Milada. Význam školních knihoven. *Čtenář : měsíčník pro práci s knihou*. 1975, roč. 27, č. 12, s. 410.
- MISÁL, J. Individuální práce se čtenářem. *Čtenář : měsíčník pro práci knihoven*. 1962, roč. 14, č. 4, s. 141 – 143.
- MUZIKÁŘ, Josef. Veřejné knihovnictví v přestavbě (teze). *Čtenář : měsíčník pro práci s knihou*. 1988, roč. 40, č. 8 - 9, s. 281.
- NÁDVORNÍK, Miroslav. Úkoly krajských center knihovnických služeb. *Čtenář : měsíčník pro práci s knihou*. 1975, roč. 27, č. 8 – 9, s. 283 – 285.
- NÁDVORNÍKOVÁ, M. Anketa. *Čtenář : měsíčník pro práci s knihou*. 1989, roč. 41, č. 11, s. 357 – 258.
- Národní knihovna ČR. *Databáze knihovnické literatury* [online]. 2009 -. Cit. 2012-04-05. Dostupná z www: <http://aleph.nkp.cz/F/E5JYQ8N844D66P2SALG3QNRTHXKFLR9LJ7QLQEJSHPQDVUY8-15043?func=file&file_name=find-b&local_base=KKL>.
- Národní knihovna ČR. *Souborný katalog ČR - seriály* [online]. 2009 -. Cit. 2012-04-05. Dostupný z www: <http://aleph.nkp.cz/F/?func=file&file_name=find-b&local_base=skcp>.
- NEPOVÍMOVÁ, M. Anketa. *Čtenář : měsíčník pro práci s knihou*. 1989, roč. 41, č. 10, s. 321 – 322.
- NEŠICKÝ, Jan. Program automatizace knihovnicko-bibliografických procesů. *Čtenář : měsíčník pro práci s knihou*. 1989, roč. 41, č. 4, s. 104 – 108.

NOVOTNÝ, František. *Československé knihovnické zákonodárství : cesta k zákonu o jednotné soustavě knihoven a jeho uskutečnění*. Praha : Orbis, 1962. 107 s.

OPLUŠTIL, A. Diskuse o vesnických knihovnách, zvláště o jejich práci se zemědělskou literaturou. *Čtenář : měsíčník pro práci vesnických knihoven*. 1960, roč. 12, č. 2, s. 34 – 37.

PÁNEK, Jaroslav, TŮMA, Oldřich. *Dějiny českých zemí. Jaroslav Pánek, Oldřich Tůma ... [et al.]*. Vyd. 1. V Praze : Karolinum, 2008. 487 s. ISBN 978-80-246-1544-8.

PILAŘ, J. Qou vadis, automatizace československých knihoven. *Čtenář : měsíčník pro práci s knihou*. 1986, roč. 38, č. 2, s. 55 – 56.

Programový závěr celonárodního aktivu knihoven jednotné soustavy ČSR konaného 22. 6. 1976 v Praze. *Čtenář : měsíčník pro práci s knihou*. 1976, roč. 28, č. 8 – 9, s. 262 – 265

Prohlášení přípravného výboru Svazu českých knihovníků a informačních pracovníků. *Čtenář : měsíčník pro práci s knihou*. 1968, roč. 20, č. 6, s. 179.

RICHTER, V. Anketa. *Čtenář : měsíčník pro práci s knihou*. 1989, roč. 41, č. 11, s. 359 – 360.

SEKERA, Josef. Zastavení a krok vpřed. *Čtenář : měsíčník pro práci knihoven*. 1963, roč. 15, č. 7, s. 214 – 216.

SLAVÍK, Milan. Pomoc knihoven v Roce stranické výchovy. *Čtenář : měsíčník pro práci knihoven*. 1963, roč. 15, č. 10, s. 320 – 324.

SLAVÍK, Milan. Soutěž BVLK. *Čtenář : měsíčník pro práci knihoven*. 1966, roč. 18, č. 10, s. 320 – 324.

SODOMKOVÁ, Jana. Několik poznámek k bibliograficko-informačním službám veřejných knihoven. *Čtenář : měsíčník pro práci s knihou*. 1982, roč. 34, č. 5, s. 159 – 161.

SODOMKOVÁ, J. Funkční a organizační výstavba sítě veřejných knihoven. *Čtenář : měsíčník pro práci s knihou*. 1989, roč. 41, č. 12, s. 397 – 400.

SVÁTKOVÁ, Marta. Příprava středních odborných pracovníků pro oblast knihovnictví a vědeckých informací po roce 1984. *Čtenář : měsíčník pro práci s knihou*. 1983, roč. 35, č. 4, s. 104 – 106.

SÝKORA, Jozef. Příspěvek do případné diskuse Jak dál. *Čtenář : měsíčník pro práci knihoven*, 1963, roč. 15, č. 10, s. 331 – 333.

ŠIMKOVÁ, Lenka; VAŠKOVÁ, Olga. Krátké ohlédnutí za šedesáti ročníky časopisu Čtenář. Bulletin SKIP. 2008, roč. 17, č. 3, s. 31 – 32. Dostupný také z www: http://skip.nkp.cz/Bulletin/Bull08_317.htm.

TICHÝ, Miroslav. Výhledy automatizace ve Státní knihovně ČSR a jednotné soustavě ČSR. *Čtenář : měsíčník pro práci s knihou*. 1987, roč. 39, č. 3, s. 80 – 83.

TOJŠL, P. Z TÚK. *Čtenář : měsíčník pro práci s knihou*, 1980, roč. 32, č. 9 – 10, s. 286 – 287.

TOMANDLOVÁ, Marie. Střediskový systém v chebském okrese. *Čtenář : měsíčník pro práci s knihou*. 1972, roč. 24, č. 2, s. 59 – 61.

TRNKA, Bohuslav. K programu optimální integrace v práci s knihou mezi dospívající mládeží. *Čtenář : měsíčník pro práci s knihou*. 1975, roč. 27, č. 11, s. 372 – 374.

TRNKA, Bohuslav. Školní knihovny a paragrafy. *Čtenář : měsíčník pro práci s knihou*. 1978, roč. 30, č. 5, s. 148 - 151.

VANČURA, D. Na okraj ústředního nákupu pro veřejné knihovny. *Čtenář : měsíčník pro práci s knihou*. 1980, roč. 32, č. 2, s. 44.

VELINKSÝ, Mirko. Výchova knihovníků a informačních pracovníků v socialistické společnosti. *Čtenář : měsíčník pro práci s knihou*. 1972, roč. 24, č. 1, s. 8 – 10.

VELINKSÝ, Mirko. Úvahy o přítomnosti a budoucnosti knihoven – zejména lidových. *Čtenář : měsíčník pro práci s knihou*. 1972, roč. 24, č. 5, s. 156 – 162.

VELINKSÝ, Mirko. Funkce a úlohy hudebních knihoven v současném období. *Čtenář : měsíčník pro práci s knihou*. 1979, roč. 31, č. 12, s. 392 – 396.

VELINKSÝ, Mirko. Kapitoly o knihovnictví. *Čtenář : měsíčník pro práci s knihou*. 1982, roč. 34, č. 12, s. 17 v příloze.

Veřejné knihovny pro dospívající mládež. *Čtenář : měsíčník pro práci s knihou*. 1980, roč. 32, č. 2, s. 12 v příloze.

VINÁREK, Josef. Sloužíme životu. *Čtenář : měsíčník pro práci knihoven*. 1961, roč. 13, č. 1, s. 1 – 3.

VÍTA, Jaroslav. Nad výhledovým plánem. *Čtenář : měsíčník pro práci vesnických knihoven*. 1960, roč. 12, č. 12, s. 267 – 269.

VOJTEK, Zdeněk. Zemědělství je věcí všech. *Čtenář : měsíčník pro práci knihoven*, 1964, roč. 16, č. 10, s. 342 – 345.

VOKROJ, Milan. Zakládáme hudební oddělení. *Čtenář : měsíčník pro práci s knihou*, 1980, roč. 32, č. 11, s. 369 – 370.

Zásady organizace a rozvoje hudebních pracovišť veřejných knihoven. *Čtenář : měsíčník pro práci s knihou*, 1982, roč. 34, č. 7, s. 1 – 4 v příloze.

ZÁVADA, Vilém. Automatizace výpůjčního procesu v MěK v Praze. *Čtenář : měsíčník pro práci s knihou*, 1981, roč. 33, č. 8 - 9, s. 262 – 264.

Z předsednictva připravovaného výboru Svazu českých knihovníků a informačních pracovníků. *Čtenář : měsíčník pro práci s knihou*. 1968, roč. 20, č. 10, s. 315 – 316.

PŘÍLOHY

Abecední jmenný rejstřík – 60. léta

- Adltová, E. (1)
Achrer, Karel (1)
Aksamit, Karel (34)
Alt, Karel (3)
Ambarcumjan, Z. I. (1)
Andr, Václav (1)
Andrlová, Jana (7)
Barešová, Jana (2)
Bedlivá, H. (1)
Balajová, Mária (1)
Bendlová, Věra (1)
Benešová, Dagmar (1)
Beránková, Naďa (4)
Bereza, Oldřich (5)
Bergamnová, Eva (2)
Berky, Ján (1)
Bezokyová, Eva (1)
Bieblová, Marie (1)
Biliňski, Lucjan (2)
Biolková, Jaroslava (2)
Biskup, Josef (2)
Biskupičová, Helena (1)
Bláhová, Libuše (1)
Blahynka, Milan (4)
Blanda, Otakar (1)
Blažková, R. (1)
Blühová, Irena (2)
Bob, Jozef (1)
Boďová, Hana (1)
Bohdal, Adolf (2)
Böhmová, H. (5)
Bolková, Helena (11)
Boris, Josef (1)
Borovička, Jaroslav (1)
Bošina, Stanislav (1)
Bráblíková, Hana (3)
Branislav, František (1)
Brástlová, Viktória (1)
Bröstlová, Viktória (1)
Brozmannová, Želmíra (7)
Brteková, L. (1)
Brukner, Josef (1)
Břustek, Jaroslav (2)
Bubla, Jiří (1)
Buček, Josef (1)
Bukovský, Miroslav (3)
Buran, Štefan (1)
Bureš, M. (1)
Burgetová, Jarmila (23)
Burjanová, Viola (5)
Burkoň, M. (1)
Buřival, Z. (1)
Bušo, Milan (1)
Cejpek, Jiří (23)
Cejpková, Iljuše (8)
Cibušová, Ema (1)
Coufalová, Jarmila (2)
Čadíková, Ivana (1)
Čadíková, Marie (1)
Čech, Josef (1)
Čechák, A. (1)
Čechák, Karel (1)
Čermáková, Zdeňka (4)
Černá, Dagmar (2)
Černá-Šlapáková, Marie (1)
Černá, Vilma (1)
Černý, Václav (1)
Černý, Vladimír (10)
Červená, Eliška (2)
Červenka, Jan (1)
Český, Josef (2)
Čiháková, Vlasta (1)
Čížková, Marta (1)
Daniček, Vladimír (1)
Daniel, P. (1)
Dautartas, V. (1)
Derfl, Antonín (4)
Doktor, Jiří (1)
Dolejš, Jiří (3)
Doležal, Jaroslav (4)
Doležalová, Marie (1)
Domanský, Ivo (13)
Dostál, Rostislav (1)
Dostálová-Frybová, V. (4)
Doucha, Karel (1)
Douchová, Clotilda (6)
Drlík, František (6)
Drlík, Oldřich (3)
Drozda, Miroslav (1)
Drozdová, Anna (1)
Duračinský, Ján (2)
Dvořáčková, Marta (2)
Dvořák, Otomar (1)
Ďurovčík, Štefan (14)
Effenberger, František (8)
Effenbergerová, Marie (2)
Einšpígl, Oldřich (1)
Eis, Zdeněk (1)
Erben, V. (1)
Erbenová, I. (1)
Fabiánová, Eva (1)
Fábry, V. (1)
Falkinová, Z. (1)
Faltejsková, Věra (6)
Fapšo, Ivan (1)
Fetters, Aleš (1)
Fiala, Oldřich (1)
Filip, Jiří (1)
Filipský, J. (1)
Filka, Karol (1)
Finke, Břetislav (2)
Fišerová, Svatava (11)
Florian, Miroslav (1)
Földváriová, Anna (1)
Franc, František (1)
Franc, Zdeněk (1)
Franěk, Otakar (1)
Frank, Štefan (1)
Frélich, Antonín (2)
Frey, Jaroslav (4)
Friedl, Milan (1)
Fučíková, L. (1)
Fundová, Daniela (1)
Gašparec, Ignác (3)
Gawrecki, Drahoslav (27)
Gazdík, J. (1)
Gloss, Vojtěch (16)
Gojdičová, Mária (2)
Gojďová, Irena (1)
Goldstücker, E. (2)
Goltzovi, M. a S. (1)
Gottschalková, Ruth (1)
Gratzerová, A. (1)
Gregor, František (1)
Groh, Kamil (4)
Grüber, Štefan (1)
Hagarová, M. (1)
Hach, V. (3)
Hajdušek, Jozef (1)
Hájek, Ladislav (2)
Hájek, Tomáš (1)
Hájková, Míla (1)
Hajnovský, Jiří (1)
Halama, František (1)
Haliena, Ján (4)
Hamada, Milan (1)
Hanakovič, Štefan (1)
Hanzálková, Jarmila (5)
Hanzalová, Marie (2)
Harrison, K. C. (1)
Hartlová, Františka (2)
Hartmanová, Alena (1)
Hasselböcková, Eva (6)
Hassmannová, Marie (1)
Hastík, K. (1)
Havlík, Stanislav (2)
Hejl, František (1)
Hekl, Bedřich (13)
Helbichová, Dana (11)
Herzlíková, Vlasta (3)
Heřman, Antonín (1)
Hes, Jan – 1975 (1)
Hiclová, Polyana (4)
Hladká, Helena (1)
Hladká, L. (1)
Hodáková, L. (1)
Hofmanová, Aluše (1)
Holešovský, Karel (2)
Holman, Jaroslav (1)
Hora, Václav (1)
Horák, Jan (3)

Horečka, Svatopluk (1)
 Horký, Zdeněk (1)
 Horváthová, Sylvie (1)
 Houdková, Jiřina (4)
 Houšková, Jarmila (86)
 Hrabáková, J. (1)
 Hradilová, Milada (1)
 Hrivnák, Vladimír (2)
 Hrnčířová, Květa (2)
 Hroch, Karel (5)
 Hromádka, Milan (8)
 Hrubá, Vlasta (1)
 Hrubeš, Jiří (1)
 Hrubý, J. (2)
 Hrubý, V. (1)
 Hruška, Ladislav (2)
 Hruška, Václav (2)
 Hrzalová, Hana (1)
 Husár, Jozef (3)
 Huserová, Zdenka (1)
 Hušek, Josef (1)
 Hvišč, Jozef (1)
 Hýblová, Lenka (1)
 Hyhlík, František (1)
 Hykeš, Pravoslav (2)
 Chalčinová, Marie (1)
 Chaloupka, Otakar (15)
 Chaloupka, Zdeněk (10)
 Chalupa, Dalibor (1)
 Charvátová, Vlasta (1)
 Chlebíková, M. (1)
 Chodlová, L. (1)
 Chrástecký, Antonín (2)
 Chrástina, Jan (1)
 Chudíková, Magda (3)
 Illová, Eva (1)
 Irmle, Ján (6)
 Ivaničová, Irena (3)
 Jahodová, Jana (1)
 Jaksch, Eduard (2)
 Jakubcová, Marie (1)
 Jakubková, Jaroslava (1)
 Janáčková, M. (2)
 Janatka, J. M. (1)
 Jandera, A. (5)
 Janelová, Vlasta (1)
 Janíčková, Marie (1)
 Janko, Jozef (2)
 Janská, Karla (1)
 Janus, H. (3)
 Javorčíková, Anna (1)
 Jedlička, Jaromír (1)
 Jehličková, Eva (1)
 Jelen, Stanislav (3)
 Ježek, Alexandr (1)
 Ježková, A. (2)
 Ježková, Naděžda (22)
 Jiráček, Bohuslav (2)
 Jirečková, Olga (15)
 Jirkovská, Věra (1)

Jirsa, Karel (3)
 Jirušková, M. (4)
 Joerden, Rudolf (1)
 Jungwirth, J. (2)
 Jurčíková, Eva (1)
 Jurgaitis, V. (1)
 Juřicová, Jarmila (1)
 Kábrt, Jiří (9)
 Kadava, Ladislav (1)
 Kadlecová, Zdenka (2)
 Kaizl, Mirko (1)
 Kalina, Miroslav (13)
 Kalinová, Vlasta (14)
 Kalivodová, Blanka (7)
 Kalus, Jaroslav (1)
 Kánský, Jiří (1)
 Kánský, Juraj (1)
 Kantorová, Emilie (2)
 Kanyzová, A. (14)
 Kaňka, Václav (2)
 Kaplický, Václav (1)
 Kapsa, Oldřich (10)
 Karlíček, Jiří (3)
 Kazimour, J. (1)
 Kder, Jaroslav (1)
 Kejzlar, Radko (3)
 Khel, Richard (15)
 Klečková, Helena (1)
 Kleskeňová, Dagmar (3)
 Klevis, Vladimír (3)
 Klička, Karol (3)
 Kličková, Marta (1)
 Klika, Jaroslav (1)
 Kliment, Alexandr (2)
 Kliment, Zdeněk (7)
 Kmínek, V. (1)
 Knobloch, Čestmír (25)
 Koblencová, Hana (1)
 Kocanda, Rudolf (2)
 Kočandrl, Jaroslav (1)
 Koch, Rudolf (3)
 Kojetínová, J. (1)
 Kollár, Marcel (1)
 Kolodziejska, Jadwiga (4)
 Kološová, Dana (1)
 Kondrát, Josef (16)
 Kopejsková, Raisa (1)
 Koplík, Jiří (1)
 Korbařová, Jitka (1)
 Koseková, Božena (1)
 Kosová, Marie (2)
 Košťál, Ján (2)
 Kotalík, Jaroslav (10)
 Kotek, Jaroslav (3)
 Kotraba, Václav (3)
 Kotrba, Emil (5)
 Kotur, J. Z. (2)
 Koutná, Františka (2)
 Kováč, Michal (6)
 Kovář, Blahoslav (1)

Kozelek, Karel (2)
 Kožík, František (1)
 Kraftová, Anna (1)
 Král, Karol (1)
 Králíček, Josef (4)
 Králíčková, Anna (1)
 Králová, Anežka (3)
 Krása, Antonín (2)
 Kratochvíl, Václav (8)
 Krejčová, Eva (2)
 Krejčová, Fr. (3)
 Krijtová, Olga (1)
 Křištofová, Zuzana (1)
 Kroupová, Zdeňka (3)
 Krylová, Jaroslava (2)
 Křemenák, Bořivoj (2)
 Křesťan, František (14)
 Křivinka, Karel (1)
 Křivinková, Julie (13)
 Křížek, Josef (1)
 Kuba, Jaroslav (5)
 Kubálek, Vratislav (3)
 Kubelková, L. (1)
 Kuběnová, Naďa (4)
 Kubínová, Květa (1)
 Kučera, Ondřej (2)
 Kučerová, Věra (2)
 Kudílková, M. (1)
 Kudrna, V. (2)
 Kulas, Karel (2)
 Kulas, Václav (2)
 Kulasová, Marie (1)
 Kulasová, Marie (1)
 Kumpošt, Jindřich (1)
 Kuncová, Julie (1)
 Kunzová, Eva (1)
 Kurka, Ladislav (17)
 Kuruc, Alojz (3)
 Kurucová, Olga (2)
 Kútik, Vincent (1)
 Kvapil, Josef (10)
 Kyselová, L. (1)
 Lančařičová, A. (1)
 Landa, Josef (3)
 Láno, Stanislav (1)
 Laščeková, E. (2)
 Lauko, Andrej (1)
 Lebenská, Kristína (1)
 Lehký, Ján (1)
 Lehotská, M. (1)
 Leinfelnerová, L. (1)
 Lejsková, Zita (1)
 Levinská, Blažena (2)
 Liba, Peter (1)
 Lifka, Michal (2)
 Likaszewska, Romana (1)
 Lipovský, Jaroslav (5)
 Lišková, Vítězslava (1)
 Lobotková, Jana (2)
 Loudilová, A. (1)

Lucká, Božena (2)
 Lukáš, František (1)
 Lukášová, Věra (3)
 Lukavský, Radomír (13)
 Lukeš, Evžen (2)
 Lupčan, Janko (2)
 Luptáková, Zora (2)
 Lustig, Arnošt (1)
 Macák, Ludvík (1)
 Mackovík, Jaroslav (3)
 Mach, Jaroslav (1)
 Mácha, Karel (8)
 Makovička, Zdeněk (2)
 Makovský, Karel (1)
 Malá, Marie (2)
 Malec, Jan (1)
 Malec, Jindřich (3)
 Málek, Rudolf (40)
 Malchar, Antonín (2)
 Malina, Karel (1)
 Malý, Ladislav (1)
 Marčíková, Hana (2)
 Marek, Z. (6)
 Mareš, Antonín (7)
 Martinková, Hana (1)
 Martinovičová, Marta (1)
 Maruniak, Peter (11)
 Marušiak, Ondrej (1)
 Matějček, Vojtěch (1)
 Matějčíková, Blažena (4)
 Matějka, Josef (1)
 Matějková, Věra (5)
 Matějovcová, Svatava (1)
 Materna, Vladimír (2)
 Mates, Vladimír (1)
 Matyášová, Marie (1)
 Mědílek, Boris (2)
 Meissnerová, C. (2)
 Mejsnar, Karel (11)
 Mejstřík, Karel (1)
 Mešša, Eugen (2)
 Měšťánek, Miloš (3)
 Medvecký, V. (1)
 Mičovský, Ján (4)
 Michnáčová, Paula (1)
 Mikešová, Eva (1)
 Mikolášová, J. (1)
 Míkule, Vladimír (1)
 Míkulů, Marie (1)
 Mikušíková, M. (1)
 Mikuškovičová, Jiřina (1)
 Miller, Helmut (1)
 Misál, Ján (3)
 Mišičová, Jelka (1)
 Mjartan, Josef (1)
 Mládek, František (3)
 Mlčoch, Karel (96)
 Mlčochová, Marcela (1)
 Moczerniuk, Ivan (1)
 Moczerniuk, Ján (3)
 Moldanová, Doubrava (5)
 Moravec, Pavel (2)
 Morávek, Jaroslav (2)
 Morávek, Stanislav (1)
 Motalová, Ludmila (1)
 Mráz, Miroslav (2)
 Mrázová, Marie (1)
 Mřsková, H. (1)
 Müller, Václav (5)
 Müller, R. (1)
 Müllerová, M. (1)
 Musil, Jan (1)
 Myslík, Jan (1)
 Nádaš, A. (1)
 Nádvorník, Miroslav (7)
 Nádvorníková, Milada (1)
 Nahorný, Rudolf (1)
 Národová, Olga (3)
 Navrátil, Jaroslav (2)
 Nedbalová, Eliška (1)
 Nedro, J. (1)
 Nekoksová, B. (1)
 Nenadál, Radoslav (1)
 Nepil, František (1)
 Nepovimová, Milena (1)
 Netáhlík, Ladislav (1)
 Noge, Július (1)
 Nogol, Jaromír (1)
 Novák, Jan (1)
 Novák, Miroslav (2)
 Novák, Oldřich (1)
 Novák, Otakar (2)
 Novák, Zdeněk (1)
 Nováková, Marta (2)
 Nováková, Olga (1)
 Novotná, Ludmila (2)
 Novotný, František (10)
 Novotný, Jiří (2)
 Nový, Vilém (2)
 Očadílková, Miluše (1)
 Ochman, František (7)
 Oklešťková, Evelyn (1)
 Oleríny, Vladimír (1)
 Opltová, Zora (1)
 Opluštil, Antonín (5)
 Orbanová, I. (1)
 Osolobě, E. (1)
 Ostrý, František (1)
 Otýsová, Taťána (1)
 Pacovský, Ludvík (5)
 Padák, K. (1)
 Palivec, Viktor (4)
 Palkovská, Jarmila (1)
 Paloch, Blažej (5)
 Pancíř, Josef (7)
 Papírník, Miloš (1)
 Parolek, Radegast (1)
 Partlová, Marie (1)
 Pařízková, J. (3)
 Pasiar, Štefan (4)
 Pastor, František (1)
 Paška, Juraj (4)
 Patera, Ludvík (2)
 Paulinyová, Hana (2)
 Pavlíček, Josef (2)
 Pavlík, Ján (2)
 Pavlová, Daniela (6)
 Pawlikowska, Ewa (2)
 Pazderková, Věra (2)
 Pazderníková, J. (1)
 Pech, Karel (1)
 Pechová, Ludmila (1)
 Pejchva, H. (1)
 Pekárek, Svatopluk (2)
 Pekař, Jiří (2)
 Pelikán, Bohumil (2)
 Pelíšek, V. (1)
 Pellerová, Jaroslava (3)
 Perůtka, Ferdinand (1)
 Pesserová, Hana (3)
 Pešat, V. (1)
 Petráň, Rudolf (2)
 Petrásková, Jaroslava (2)
 Petřík, Vladimír (1)
 Petrtýl, Miroslav (19)
 Piačeková, Mária (1)
 Pilková, Soňa (1)
 Pinkasová, Anna (1)
 Píša, Aleš (1)
 Pišínová, Libuše (3)
 Pištora, Jiří (1)
 Plachý, Josef A. (2)
 Pleva, J. (2)
 Plevková, Eva (1)
 Plch, Jaromír (24)
 Pludek, Alexej (3)
 Podzimek, Jaroslav (6)
 Polachová, V. (1)
 Polínková, Štěpánka (1)
 Popel, Richard (6)
 Popelka, Svetozár (1)
 Postler, Miroslav (3)
 Prchal, Václav (1)
 Procházka, Alois (4)
 Procházka, Boris (3)
 Procházková, Hana (1)
 Procházková, Helena (1)
 Procházková, M. (1)
 Prskavec, Jaroslav (2)
 Příbylová, Věra (1)
 Psůtková, Zdeňka (1)
 Pšenička, Antonín (1)
 Raděj, Jan (1)
 Rafaj, Emil (1)
 Rak, Jan (1)
 Reimann, Zdeněk (1)
 Reinerová, Hana (2)
 Rejlek, A. (1)
 Repčák, Jozef (1)
 Ressler, Miroslav (1)

Riegler, Boris (2)
 Robová, Inka (2)
 Romanová, L. (1)
 Rosenbaum, Karol (3)
 Róthová, P. (1)
 Rozkopalová, Zdena (1)
 Ruda, Zdeněk (8)
 Rumler, Josef (1)
 Růžička, Jiří (1)
 Ryba, Miroslav (4)
 Rydvalová, R. (1)
 Rychlík, A. J. (2)
 Ržaksenskij, M. (1)
 Řehák, Miroslav (1)
 Řezáč, Antonín (1)
 Řezníček, Zdeněk (1)
 Říha, Bohumil (2)
 Salačová, L. (1)
 Sedlmayerová, Zora (1)
 Sego, Josef (2)
 Seifertová, Dita (8)
 Sejkora, František (1)
 Sekera, Josef (4)
 Semilská, Marie (1)
 Semrád, Ladislav (1)
 Scherf, Walter (1)
 Schmidtová, Magda (1)
 Schweinerová, A. (1)
 Schweinerová, M. (1)
 Skřivanová, D. (1)
 Slabý, Z. K. (3)
 Slámová, Lenka (5)
 Slavík, Milan (13)
 Slavík, Miloslav (6)
 Slavíková, Věra (1)
 Sloboda, Jan (2)
 Slouka, Tomáš (1)
 Smejkal, Bohuslav (1)
 Smešná, Brigita (1)
 Souček, Josef (1)
 Soukup, Vilém (2)
 Sousedíková, J. (2)
 Spurník, Mirko (3)
 Sroková, Olga (1)
 Stehlík, Ladislav (1)
 Steklač, V. (1)
 Stiborek, M. (1)
 Stiebitz, Jan (1)
 Stiebitz, Miroslav (2)
 Stoják, Ján (1)
 Straka, Josef (1)
 Straka, Martin (1)
 Stratil, Václav (1)
 Strnad, Karel (1)
 Strnadel, Josef (1)
 Strohsová, Eva (1)
 Stříž, Jaromír (10)
 Studecký, Jiří (1)
 Stupka, Jan (2)
 Stýblová, Valja (1)

Suchánová, Erna (2)
 Suchý, Jaroslav (6)
 Svejkovský, Jiří (1)
 Svobodová, Edita (1)
 Svobodová, Jarmila (1)
 Sýkora, Jozef (4)
 Šafr, Václav (2)
 Šajner, Donát (3)
 Šamanová, Věra (1)
 Šavel, Otakar (1)
 Šeda, Václav (1)
 Šedý, Cyril (2)
 Šeiner, Ivan (1)
 Šenka, Ivan (1)
 Ševčík, Jindřich (5)
 Ševčíková, Irena (1)
 Ševčíková, R. (1)
 Ševrová, Libuše (14)
 Šichová, Lydie (2)
 Šikurová, Alojzia (1)
 Šiler, Rudolf (1)
 Šíma, Jiří (1)
 Šíma, Rudo (1)
 Šimrová, Marie (1)
 Šíp, Jaromír (1)
 Škovránek, Juraj (1)
 Škrabalová, Zd. (1)
 Škranc, Ludvík (3)
 Šlapka, Karol (1)
 Šlehofer, František (1)
 Šlosiar, Dezider (5)
 Šmahelová, Helena (1)
 Šmejkal, Václav (1)
 Šmíd, Zdeněk (1)
 Šmidák, Alois (2)
 Šmigáň, Ján (1)
 Šnobl, Jan (1)
 Šošková, Z. (1)
 Šotola, Jiří (1)
 Špánik, T. (1)
 Špecinger, Otakar (4)
 Šperl, Robert (1)
 Šplíchalová, Marie (2)
 Štefánek, Josef (1)
 Štefanovičová, M. (1)
 Štěpánek, Ladislav (4)
 Štěpánková, Pavla (1)
 Štern, Jan (1)
 Štika, M. (1)
 Štingl, Stanislav (1)
 Štolba, Zdeněk (1)
 Štolbová, Eva (1)
 Štrba, I. (1)
 Šturcová, Jiřina (1)
 Štverák, J. (1)
 Šťastný, Jaroslav (1)
 Šukal, Jiří (2)
 Šustek, Josef (1)
 Švarc, L. (1)
 Švehla, Karel (1)

Švestka, Jan (1)
 Tenčíková, Marta (1)
 Těšitel, Alois (2)
 Thon, Jan (1)
 Tichá, Mária (2)
 Tichý, A. (1)
 Tichý, Josef (1)
 Tilingerová, Dana (2)
 Tobiáš, Jiří (2)
 Tögelová, Anna (1)
 Toman, Josef (1)
 Tomanová, Miroslava (1)
 Tomášková, Olga (2)
 Tomšík, Josef (1)
 Tóth, G. (1)
 Toth, Josef (3)
 Továrková, M. (1)
 Trägrová, Jarmila (4)
 Trejbalová, Růžena (1)
 Trnka, Bohuslav (28)
 Trnka, Soběslav (2)
 Trojan, Josef (1)
 Trost, Pavel (1)
 Trst'án, Robert (1)
 Truhlář, Břetislav (1)
 Trylčová, E. (2)
 Turek, Milan (2)
 Tvrzník, Jaroslav (13)
 Uhlíř, Zdeněk (1)
 Ulrychová, J. (1)
 Urban, Zdeněk (10)
 Urbánková, Emma (1)
 Ušák, T. (1)
 Vaculík, Milan (1)
 Vajda, Václav (1)
 Valentovič, Štefan (1)
 Valová, B. (1)
 Vančura, Dalibor (55)
 Vaňková, Ludmila (1)
 Vašák, Čestmír (2)
 Vášová, Lidmila (2)
 Vávra, Jaroslav (1)
 Vavruch, Pavel (9)
 Vavřík, Z. (1)
 Vecker, Václav (1)
 Vedral, Jaroslav (3)
 Velinský, Mirko (10)
 Velkoborský, Jan Petr (1)
 Venera, Rudolf (3)
 Vícha, Vladimír (1)
 Vilikovský, Ján (1)
 Vinárek, Josef (7)
 Vinař, Josef (15)
 Vinařová, Milena (2)
 Viskupová, Etela (1)
 Višková, Marie (4)
 Vištein, I. (1)
 Víta, Jaroslav (1)
 Vizváry, E. (1)
 Vlasák, Jindřich (2)

Vlčková Ludmila (1)
Vobořil, Gustav (1)
Vodičková, Hana (1)
Vojtek, Zdeněk (16)
Vokálová, Alena (1)
Vokroj, Milan (11)
Volfová, Jana (2)
Vondra, Josef (10)
Vongrej, Pavol (1)
Vošalík, Antonín (1)
Voštová, Blanka (1)
Vrána, František (1)
Vrba, Karel (1)
Vrbacký, Andrej (1)
Vrbová, Miroslava (1)

Vrchotka, Jaroslav (2)
Vukovičová, Višnja (1)
Vybral, J. (1)
Vydrová, Hana (1)
Vychodil, František (1)
Vysloužilová, Věra (1)
Waceková, Helena (1)
Wagnerová, Tamara (3)
Wlachovský, Karel (4)
Zacharová, M. (1)
Zámečnicková, Blažena (1)
Zatloukal, Vladimír (1)
Závada, Vilém (1)
Zbránková, V. (1)
Zejbrlík, Jiří (1)

Zelinka, Antonín (4)
Zeman, František (1)
Zemánková, M. (1)
Židek, Miloš (2)
Zichová, Milada (1)
Zlatníková, A. (2)
Zoubek, Ladislav (1)
Zoubková, M. (1)
Žantovský, Jiří (1)
Žibritová, Gabriela (2)
Židlický, Václav (1)
Živný, Jan (2)
Žižka, Petr (1)
Žižkovský, Karel (1)

Abecední jmenný rejstřík – 70. léta

- Adámek, Zdeněk (1)
Alschner, Christian (1)
Alt, Karel (1)
Andrlová, Jana (1)
Andrýšek, František (2)
Antošová, Zdenka (1)
Artjunov, Nikolaj (1)
Asmus, Valentin (1)
Atkinson, Hugh C. (1)
Bačaldin, B. (2)
Bagrovová, J. (1)
Bachmutskaja, I. (2)
Balakovský, J. (1)
Bartlová, Vlasta (1)
Bartóková - Pařízková, E. (1)
Bartů, Z. (1)
Beljakov, L. V. (1)
Benešová, Dagmar (6)
Bietzová, Adelheid (1)
Bílá, Irena (2)
Bimková, Anna (1)
Binder, Jan (2)
Biolková, Jaroslava (2)
Blahová, Irena (1)
Blahynka, Milan (5)
Blaňarová, Olga (1)
Blažková, L. (1)
Blažková, Svatava (1)
Bleha, Josef (1)
Bodnár, Gábor (1)
Bogdanowiczová, Marie (1)
Bohdal, Adolf (1)
Böhm, Václav (3)
Bolková, Helena (10)
Braunfuchs, Alois (1)
Brázdová, Zdena (1)
Brett, Vladimír (1)
Brett, Vladimír (1)
Bröstlová, Viktória (2)
Brozmannová, Želmíra (1)
Brůžek, Miloslav (1)
Buček, Josef (1)
Budínská, Alena (2)
Burdková, Hana (1)
Bušo, Milan (4)
Cap, Vojtech (1)
Cejpková, Iljuše (1)
Cempírková, Květa (1)
Čapek, Zdeněk (1)
Čeledová, Vladana (1)
Čelko, Jaroslav (1)
Čermák, Svatopluk (1)
Čermáková, Zdeňka (3)
Černá, Daniela (1)
Černý, Václav (1)
Černý, Vladimír (4)
Černyšov, L. (1)
Červinka, Karel (1)
Čumpl, Stanislav (2)
Čumplová, Ludmila (1)
Damborský, Jiří (10)
Dandová, Marta (1)
Daskalov, Mosko (1)
Dauletovová, N. K. (1)
David, Jan (2)
Derfl, Antonín (1)
Dimitrov, Danko (1)
Ditmar, René (1)
Divilová, Hana (1)
Dobroslávková, Alena (1)
Dobřemysl, Jiří (1)
Doktor, Jiří (3)
Doležal, Stanislav (1)
Doležalová, Milena (1)
Domanský, Ivo (1)
Doskočilová, Věra (7)
Dostál, Rostislav (2)
Dostálová, Ivana (1)
Doubrava, Aleš (2)
Doubravová, Marie (1)
Doubravová, Miloslava (1)
Doucha, Karel (2)
Droženová, Květuše (1)
Dřínovský, Oldřich (1)
Dusilová, Jitka (1)
Dušková, Jana (1)
Dvořáčková, Marta (2)
Dvořák, Vlad. (1)
Ďurčanská, Alžběta (1)
Effenberger, František (2)
Eliáš, Michal (1)
Engel, Štěpán (5)
Englišová, Marta (3)
Fabiánová, Eva (1)
Faltysová, M. (1)
Filipová, Miloslava (2)
Findová, Dagmar (1)
Fingl, Jaroslav (1)
Fischer, Jan O. (1)
Fischerová, Blanka (1)
Fojtíková, Jana (3)
Forst, Vladimír (1)
Franěk, J. (1)
Franěk, Otakar (1)
Frey, Jaroslav (1)
Frol, H. (24)
Frumertová, Radoslava (1)
Frýdová, J. (1)
Gajerová, Nad'a (1)
Gawrecki, Drahoslav (7)
Genčiová, Miroslava (2)
Glivický, Josef (2)
Gloss, Vojtěch (5)
Groh, Kamil (10)
Grohmann, Josef (1)
Guth, Miroslav (1)
Hajdušek, Jozef (1)
Hakenová, Jana (1)
Haliens, Ján (3)
Hampl, Jaroslav (1)
Hamžová, Marie (1)
Hanuš, Libor (1)
Hanušová, Vlasta (1)
Hanzálková, Jarmila (2)
Hanzlíčková, Jaroslava (1)
Hartmanová, Alena (1)
Hás, Vlastimil (1)
Heckel, Bedřich (4)
Hejl, František (1)
Hejlková, Božena (1)
Hejna, Zdeněk (2)
Hekl, Bedřich (1)
Helbichová, Dana (20)
Hepner, Vladimír (1)
Hillová, E. (1)
Hladná, Helena (2)
Hoefkeová, Eva (1)
Hoffmanová, Ludmila (4)
Hoffmeisterová, B. (2)
Holéczy, Pavol (1)
Holešovský, František (1)
Holštejn, Vladimír (3)
Holub, Radovan (10)
Holý, Bohuslav (11)
Horáčková, Eva (2)
Horák, František (3)
Horák, Jan (1)
Horák, Karel (4)
Horáková, Dana (1)
Horáková, Ivana (3)
Horáková, Marie (1)
Horáková, Růžena (1)
Horálková, Valerie (1)
Hošek, Josef (1)
Houdková, Jiřina (1)
Houšková, Jarmila (16)
Hrabová, Jaroslava (2)
Hromádka, Milan (7)
Hromádka, Miloslav (1)
Hrzalová, Hana (4)
Hříbek, Bruno (1)
Hubálek, Jiří (1)
Hubená, Věra (1)
Huberová, Marie (19)
Chaloupka, Otakar (4)
Chladná, M. (1)
Chovanová, Margita (1)
Chroust, Jaroslav (1)
Chytilová, Helena (1)
Išová, Jana (1)
Ivanov, Stefan (1)
Jagošová, Jarmila (1)
Jahelková, J. (1)
Jahodová, Jana (3)
Jakubiček, Milan (15)
Jalovecký, Alois (1)
Jančová, Vlasta (2)

Jandová, Svatava (1)
 Janíčková, Marie (1)
 Janovský, Jiří (1)
 Jarošová, Věra (1)
 Javůrková, Michaela (1)
 Jedlička, Jaromír (1)
 Jelenská, L. (4)
 Jeřábek, Antonín (3)
 Jesenská-Jakubková, J. (1)
 Ježková, A. (2)
 Ježková, Naděžda (7)
 Ježková, Zuzana (1)
 Jíravová, Jana (1)
 Jirečková, Olga (2)
 Jirkalová, Hana (8)
 Jirkovská, Věra (13)
 Jiruškova, M. (1)
 Jonák, Zdeněk (5)
 Jungmann, Milan (1)
 Jurčíková, Eva (1)
 Jurčíková, Truda (1)
 Jurdová, Zdena (1)
 Justl, Vladimír (1)
 Kabele, Jiří (1)
 Kabiček, Jaroslav (2)
 Kábrt, Jiří (5)
 Kádnerová, Jiřina (3)
 Kalajdžijevová, K. (1)
 Kalčík, Rudolf (1)
 Kalinová, Vlasta (2)
 Kalkušová, Slávka (4)
 Kanyzová, A. (10)
 Kaplický, Václav (1)
 Karhánek, Milan (1)
 Karpatská, Ema (1)
 Karpišková, Zdeňka (1)
 Kasáč, Zdenko (1)
 Käster, Dirk (1)
 Kastner, Jan (1)
 Kašpárek, Rudolf (1)
 Kašparová, Jaroslava (1)
 Kaštovská, Marie (2)
 Kder, Jaroslav (11)
 Khel, Richard (13)
 Klaban, Miroslav (5)
 Kleinová, Lidmila (1)
 Klemšová, Eva (1)
 Kleskeňová, Dagmar (4)
 Kliment, Karel (1)
 Klímová, Mária (2)
 Knobloch, Čestmír (1)
 Kobza, Bohumil (1)
 Kohout, Jan (1)
 Koch, Rudolf (1)
 Kolářová, Helena (1)
 Kolínová, Hana (1)
 Kollmann, Vítězslav (1)
 Kolodziejska, Jadwiga (1)
 Kondrát, Josef (5)
 Konečná, Helena (1)
 Königová, Marie (5)
 Kopcová, Svatava (1)
 Koplík, Jiří (1)
 Kopřivová, Zuzana (1)
 Korluss, Wolfgang (3)
 Korsakovič, A. N. (1)
 Kořínek, Václav (1)
 Kosová, Marie (2)
 Kotek, Jaroslav (1)
 Kovář, Blahoslav (31)
 Kozelek, Karel (8)
 Kožík, František (1)
 Králíček, Josef (1)
 Kratochvíl, Ladislav (3)
 Kratochvílová, Milena (5)
 Krebsová, Ursula (1)
 Krejčí, Karel (1)
 Kršková, Věra (1)
 Krupauerová, Věra (1)
 Křesťan, František (13)
 Křivanová, Jarmila (2)
 Křivinková, Julie (5)
 Křížová, Anna (1)
 Kubálek, Vratislav (1)
 Kubata, Karel (2)
 Kubátová, Daria (2)
 Kubiček, Jaromír (4)
 Kučera, Vladimír (1)
 Kudějová, Z. (1)
 Kudrna, V. (1)
 Kuklík, Jan (4)
 Kukučín, Martin (1)
 Kulas, Václav (1)
 Kún, Vilém (1)
 Kuncová, Julie (4)
 Kupcová, Dana (1)
 Kupetzová, Dana (7)
 Kusá, Dagmar (1)
 Kyjovská, Božena (2)
 Laně, Tomáš (1)
 Lányová, Bohdana (1)
 Legátová, Božena (2)
 Lehečka, Miroslav (1)
 Lehký, Ján (1)
 Lepšík, V. (2)
 Levinská, Blažena (1)
 Líbal, Otakar (1)
 Libenská, Marie (2)
 Lifka, Michal (1)
 Lichtenbergerová, Z. (1)
 Linhart, Lubomír (3)
 Lipovský, Jaroslav (3)
 Lišková, Vítězslava (2)
 Lobotková, Jana (2)
 Lón, František (1)
 Loudátová, Milena (1)
 Loukotková, Jarmila (1)
 Ludlow, Felicy (1)
 Lukeš, Evžen (1)
 Lukšíčková, Alena (2)
 Macek, Jaromír (1)
 Makovička, Zdeněk (1)
 Malá, Marie (1)
 Malec, Jindřich (6)
 Málek, Rudolf (2)
 Malinová, Jiřina (1)
 Marek, Jiří (1)
 Marek, Miroslav (1)
 Marešová, Gabriela (1)
 Marhounová, Jana (15)
 Maršíková, Bohumila (1)
 Masopust, Z. (2)
 Mašek, Otakar (1)
 Matějovcová, Svatava (2)
 Matoušová, Miroslava (3)
 Maur, Jan (4)
 Mayer, Ladislav (1)
 Med, Josef (1)
 Měsíčková, Věra (3)
 Mešková, Miriam (1)
 Mešša, Eugen (1)
 Michálková, Soňa (1)
 Michalová, Milada (1)
 Mikeš, Petr (1)
 Mikolášek, Vladimír (5)
 Mlčoch, Karel (12)
 Mlčochová, Marcela (1)
 Moráň, Milan (1)
 Moravcová, Olga (1)
 Morávek, Jaroslav (1)
 Moric, Rudo (1)
 Mračková, Božena (1)
 Mravcová, Marie (14)
 Müller, Zdeněk (1)
 Myslík, Jan (1)
 Myška, Věroslav (2)
 Nadberežný, Julius (1)
 Nádor, István (1)
 Nádorník, Miroslav (5)
 Nálepková, Olga (9)
 Nálevková, M. (1)
 Navrátilová, V. (1)
 Nejedlá, Hana (2)
 Nejedlá, Jaromíra (1)
 Nejman, V. (1)
 Němcová, Miroslava (1)
 Nemeškalová, I. (2)
 Nenadál, Radoslav (1)
 Nepovímová, Milena (2)
 Neradová, K. (1)
 Neubergerová, A. (1)
 Nezvalová, Helena (2)
 Novák, Otakar (1)
 Novák, Tomáš (2)
 Nováková, Vlasta (1)
 Nováková, Zdeňka (1)
 Novotná, Ludmila (1)
 Novotný, František (3)
 Nyklesová, Anna (1)
 Nypl, Petr (1)

Ochman, František (6)
 Oleríny, Vladimír (2)
 Olferová, Marie (1)
 Osipova, Irina (1)
 Oslíková, Jana (1)
 Pálfy, Václav (1)
 Paloch, Blažej (4)
 Paloney, Evžen (1)
 Panoš, Stanislav (1)
 Papiežová, A. (1)
 Parma, Miloš (2)
 Parolek, Radegast (1)
 Pátková, Eva (1)
 Pavlík, Josef (1)
 Pazderková, Věra (1)
 Pazourek, Vladimír (1)
 Peerová, Anna (1)
 Pech, Karel (31)
 Pechmanová, Daniela (2)
 Pejša, Miloslav (1)
 Pelikán, Bohumil (3)
 Pernica, Rudolf (1)
 Perstická, Dagmar (1)
 Petr, Václav (1)
 Petrtýl, Miroslav (1)
 Pilař, Jan (1)
 Pilková, Soňa (2)
 Pinc, Zdeněk (3)
 Plachá, Zdeňka (1)
 Pleskotová, Petra (1)
 Plich, Jaromír (61)
 Pludek, Alexej (1)
 Pluhař, Zdeněk (1)
 Podroužková, Jaroslava (1)
 Pohanková, Jana (3)
 Pokorná, H. (1)
 Polendová, Růžena (11)
 Polínková, Štěpánka (1)
 Polubojarinov, M. (1)
 Poslední, Alena (1)
 Pospíchalová, Eliška (1)
 Pospíšilová, Hana (1)
 Potůčková, Jarmila (3)
 Pražáková, Dáša (1)
 Pražáková, Iva (1)
 Prchal, Václav (1)
 Procházka, Boris (9)
 Procházka, Miroslav (2)
 Procházková, Dana (2)
 Prokopová, Věra (1)
 Průcha, Miloš (1)
 Průcha, Stanislav (4)
 Prvanovová, Jordanka (1)
 Příbický, Vladimír (1)
 Příbylová, Věra (5)
 Pšikalová, A. (1)
 Puchtová, Helena (1)
 Rákos, Petr (1)
 Rehbeinová, Brigitte (1)
 Reinišová, Marie (1)
 Renč, Karel (1)
 Režná, Julie (2)
 Richter, Václav (2)
 Richt, Jan (1)
 Ročňová, Marie (1)
 Ručková, Blanka (1)
 Rumler, Josef (1)
 Rumreichová, Marie (7)
 Růžičková, Kamila (3)
 Rychlík, A. J. (3)
 Řepková, Marie (1)
 Říha, Bohumil (2)
 Sadílek, Josef (2)
 Sakálová, Elena (2)
 Saková, Magda (2)
 Sedláčková, Anna (1)
 Sedláčková, Marie (1)
 Sedmidubský, J. (1)
 Sedmíková, Marie (1)
 Seifertová, Dita (5)
 Seláková, Věra (1)
 Serov, V. V. (3)
 Schumannová, Ilse (1)
 Sikorskij, N. M. (1)
 Skalák, Jiří (2)
 Skalský, František (2)
 Skopalíková, Milena (4)
 Slabá, Svatava (3)
 Slabý, Z. K. (1)
 Sladká, Eva (2)
 Slavík, Milan (1)
 Slavíková, Věra (4)
 Slezák, Dušan (1)
 Slezáková, Marie (1)
 Smešná, Brigita (1)
 Smetáček, Vladimír (25)
 Smetanová, Jindřiška (2)
 Sobotík, Milan (2)
 Sodomková, Jana (2)
 Sochůrková, Hana (1)
 Sokolov, Vadim (1)
 Součková, Taťana (1)
 Spieglová, Hanna (1)
 Staňková, Jaroslava (1)
 Starý, Rudolf (1)
 Stefanov, Dimitr (1)
 Stehlíková, Blanka (24)
 Stelmachová, V. D. (1)
 Straka, Václav (1)
 Straková, Eva (1)
 Strážný, Vladimír (1)
 Strnadel, Josef (3)
 Stříž, Jaromír (1)
 Stupka, Jan (1)
 Sudačevskij, G. M. (1)
 Sudický, Rudolf (1)
 Suchá, Milada (1)
 Suchohradský, Oldřich (4)
 Suchopárek, František (1)
 Suchý, Jaroslav (4)
 Surkov, A. A. (1)
 Svatková, Dagmar (1)
 Svoboda, Mojmír (1)
 Svobodová, Hana (1)
 Svobodová, Jarmila (1)
 Sýkorová, Blanka (2)
 Sýkorová, Ludmila (2)
 Synek, Luboš (1)
 Syrový, Karel (3)
 Šafářová, Věra (1)
 Šajner, Donát (2)
 Šauflová, M. (1)
 Šerých, Jiří (1)
 Ševčík, Jindřich (2)
 Ševrová, Libuše (2)
 Šikurová, Alojzia (2)
 Šikurová, Eva (1)
 Šimrová, Marie (3)
 Šindelková, Květa (2)
 Šišmová, Ivana (2)
 Škraňková, Věra (1)
 Škvor, Jaroslav (1)
 Šlapák, Kamil (1)
 Šlapáková, Anna (2)
 Šnabr, Jan (8)
 Špecinger, Otakar (5)
 Špot, Josef (4)
 Šrámek, Miloš (3)
 Šrůtek, Antonín (1)
 Štěpánková, Pavla (1)
 Štěrbová, Alena (1)
 Štilla, M. (1)
 Štokrová, M. (2)
 Štolbová, Helena (1)
 Šturcová, Jiřina (5)
 Šťastná, Vilma (1)
 Švagera, Josef (7)
 Švejnarová, Dana (1)
 Terešín, V. I. (1)
 Tilingerová, Dana (1)
 Tmé, Miroslav (8)
 Tomandlová, Marie (5)
 Tomanová, Miroslava (1)
 Trágrová, Jarmila (1)
 Trčková, Blanka (1)
 Trejbalová, Růžena (2)
 Trendařilov, V. (1)
 Trnka, Bohuslav (35)
 Trnka, Soběslav (1)
 Trojan, Jaroslav (1)
 Trojanová, Jiřina (3)
 Trubinová, J. P. (1)
 Truhlář, Břetislav (1)
 Turnovská, Jiřina (1)
 Ulbrichtová, Eva (1)
 Urbánková, Emma (2)
 Urbanová, L. (1)
 Vacek, Jiří (2)
 Vacina, Ladislav (10)
 Vadimirovová, V. (1)

Vajdová, Zdena (2)
Valenta, Edvard (1)
Valentovič, Štefan (1)
Vančura, Dalibor (9)
Vaňková, Františka (1)
Vaňová, Olga (1)
Vargová, Marie (1)
Vašková, Milada (1)
Vávra, Jaroslav (4)
Velinská, Eva (9)
Velinský, Mirko (22)
Veselá, Božena (1)
Vinárek, Josef (1)
Vinař, Josef (4)
Vít, Jan (1)
Vítnerová, Jiřina (1)
Vítnerová, Marie (1)
Vlahá, S. (1)
Vlašín, Štěpán (1)
Vlčková, Iva (1)

Vojtášek, Ján (1)
Vojtek, Zdeněk (6)
Vojtková, Jarmila (2)
Vokroj, Milan (9)
Vondráčková, Věra (1)
Vondruška, Milan (1)
Voňavková, Věra (2)
Voštová, Blanka (3)
Votínská, Marie (1)
Voznička, Vladimír (32)
Vráblová, Viola (5)
Vrba, Tomáš (1)
Vrbová, Miroslava (1)
Vrchotka, Jaroslav (2)
Vyčichlo, Jaroslav (1)
Wagnerová, Tamara (3)
Weidlová, Marta (4)
Zabašta, N. (1)
Zádorová, Markéta (6)
Zahradil, Jiří (2)

Zajcev, V. G. (1)
Zatloukalová, Věra (1)
Závada, Vilém (1)
Závadová, Milena (1)
Zazerskij, J. J. (1)
Zdráhalová, Jana (1)
Zelenka, Jan (1)
Zelený, Luboš (1)
Zíbarová, Stanislava (2)
Zichová, Milada (1)
Zíková, Irena (1)
Zitková, Irena (2)
Zoubek, Ladislav (4)
Zubková, Alena (1)
Zykmundová, Alena (2)
Živný, Jan (1)
Žižkovský, Karel (20)
Žohová, Zdena (3)
Žuffa, Cyril (1)

Abecední jmenný rejstřík – 80. léta

- Abraham, Roman (1)
Adam, Milan (1)
Achrer, Karel (1)
Antošová, Zdenka (1)
Augustinová, Věra (1)
Baborová, Dana (1)
Bačuvčíková, Jitka (2)
Bahníková, Jaroslava (1)
Bakalářová, Jarmila (1)
Balaš, J. (1)
Balcar, Jan (1)
Bauerová, J. (1)
Becková, Hana (1)
Bednářková, Libuše (1)
Bednářová, Věra (1)
Bělka, František (1)
Ber, František (1)
Beránek, Jaroslav (5)
Berka, Ivan (2)
Bernátová, Ludmila (1)
Bicanová, Jaroslava (1)
Bicanová, Lenka (1)
Bielik, Miroslav (3)
Bílková, Jitka (1)
Bílková, Marie (2)
Bimková, Anna (4)
Bína, Ladislav (1)
Biolková, Jaroslava (1)
Bízková, Eva (1)
Blažková, Božena (1)
Blažková, Ivona (1)
Bleha, Josef (1)
Blechová, Zdena (3)
Blinková, Naďa (1)
Bohatcová, Mirjam (1)
Bokníková, Ludmila (1)
Bolková, Helena (3)
Bouza, Erik (1)
Brandejsová, Václava (1)
Brázdová, Věra (2)
Brettová, Olga (1)
Bromová, Marie (1)
Brucková, Zdenka (1)
Brunclíková, Věnceslava (1)
Bryknar, Jaroslav (1)
Brzobohatý, Rudolf (1)
Břeský, Miroslav (1)
Bünter, Miroslav (4)
Buriánek, František (2)
Buršíková, Zdeňka (1)
Buzková, Alena (1)
Byrtusová, Irena (1)
Cábová, Libuše (1)
Cais, Martin (1)
Cejpek, Jiří (15)
Cejpková, Iljuše (1)
Cempírková, Květa (5)
Cend-Očir, L. (1)
Císař, Dalibor (2)
Císař, Jaroslav (11)
Coufalová, Alena (1)
Čechová, Stanislava (1)
Čejková, Stanislava (1)
Čepická, Stanislava (1)
Čerevka, Vladimír (1)
Čermáková, Dana (1)
Čermáková, Zdeňka (2)
Červinková, Blanka (3)
Čiklová, Marie (1)
Čipka, Vladimír (1)
Čmejlová, Jaroslava (1)
Čumplová, Ludmila (3)
Čutková, Marie (1)
Dalecká, Božena (1)
Damborský, Jiří (1)
Danešová, Vítězslava (1)
Daňková, Zdeňka (1)
Dewetterová, H. (1)
Divilová, Hana (1)
Dobešová, L. (1)
Dobiášová, Božena (1)
Dokládalová, Lenka (1)
Doksanský, Josef (1)
Dolečková, Anna (1)
Dorskanský, Josef (1)
Doubek, Fedor (1)
Doubková, Věra (5)
Doubrava, Aleš (1)
Douchová, Clotilda (1)
Drbal, Pavel (1)
Dudová, Dana (1)
Dusilová, Jitka (1)
Dvořák, Jan (1)
Dvořák, Otomar (1)
Dvořák, Pavel (2)
Dvořáková, Helena (1)
Dvořáková, Jaroslava (4)
Ekrtová, Daniela (1)
Embersmann, Hans (1)
Falada, V. (1)
Farkašová, Etela (1)
Fedáková, Alžběta – 1962 (1)
Fejlová, Hana (1)
Felt, Karel (1)
Fexová, Jaroslava (1)
Fiala, Oldřich (3)
Fialová, Anežka (4)
Fiedlerová, Milena (1)
Filipová, Eva (1)
Filipová, Miloslava (3)
Fingl, Jaroslav (2)
Fischer, Jan O. (1)
Fišerová, Ivana (1)
Fišerová, Jitka (1)
Fišerová, Lenka (2)
Flajšhansová, Bronislava (1)
Fořtová, Emilie (1)
Franc, Zdeněk (9)
Frantál, Zdeněk (2)
Frey, Jaroslav (1)
Fröschner, Günter (1)
Funk, Bohuslav (1)
Funková, Ladislava (3)
Gawrecki, Drahoslav (2)
Gebová, Ivana (1)
Geltnerová, Ivana (2)
Gerbéryová, Klára (2)
Glimmová, Renate (1)
Gottvald, Miroslav (1)
Greifonerová, A. (1)
Gric, Jan (1)
Groh, Kamil (6)
Gruber, David (20)
Gruber, Josef (1)
Grulichová, Marie (1)
Grünwaldová, Olga (3)
Grzecznowska, Anna (1)
Gvardová, Hana (1)
Hájek, Pavel (1)
Hakenová, Milada (1)
Hála, Vlastimil (6)
Haliena, Ján (1)
Halířová, Marie (2)
Hálová, Marie (1)
Haman, Aleš (22)
Hanačíková, Jarmila (1)
Hanakovič, Štefan (1)
Hančilová, Miluše (2)
Hanušová, Květuše (1)
Hanušová, Vlasta (3)
Haňáková, Václava (2)
Harantová, Lydie (1)
Hartmann, Vítězslav (1)
Havlas, Drahoslav (1)
Havlíček, Martin (1)
Havlíčková, Dagmar (1)
Havlíková, Alice (2)
Heerenová, Petra (18)
Hejnová, Miroslava (4)
Helbichová, Dana (7)
Hemola, Hanuš (7)
Henžlíková, Jana (6)
Hertová, Dagmar (1)
Herzlíková, Vlasta (5)
Hillerová, Vlasta (1)
Hiřmanová, A. (1)
Hlaváčková, Zdena (1)
Hloušek, Jiří (1)
Hoffmeisterová, B. (1)
Hofmannová, Vlasta (1)
Holá, Lucie (1)
Holasová, Marie (2)
Holštejn, Vladimír (1)

Holub, Radovan (1)
 Horák, Jan (2)
 Horáková, Hana (1)
 Horálková, Valerie (2)
 Horyna, Martin (1)
 Hořejší, J. (1)
 Hošek, Josef (2)
 Hošek, Květoslav (1)
 Houdková, Ludmila (1)
 Houřová, Zdena (1)
 Houšková, Jarmila (80)
 Hrabová, Jaroslava (1)
 Hradcová, Jaroslava (1)
 Hradil, Milan (3)
 Hrbatová, Anežka (1)
 Hromádka, Milan (8)
 Hromádka, Miloslav (1)
 Hromník, Milan (1)
 Hrozková, Jana (3)
 Hrubá, Vlasta (1)
 Hrušková, Zdenka (1)
 Hřebacková, Marie (1)
 Huberová, Marie (31)
 Hůlek, Julius (4)
 Chalupecká, Hana (1)
 Chlapcová, Jaroslava (1)
 Chlebná, Libuše (1)
 Chromková, Oldřiška (1)
 Chudobová, Jaromíra (1)
 Chudziaková, Marta (14)
 Chybová, Lia (1)
 Chytilová, Helena (1)
 Iliev, Jiří (1)
 Ivanov, Miroslav (1)
 Jakubíček, Milan (12)
 Janeczková, Helena (1)
 Janík, Oldřich (7)
 Janská, Karla (1)
 Jelenová, Irena (1)
 Jelínek, Petr (3)
 Jelínková, Antonie (1)
 Jelínková, Věra (2)
 Jeřábek, Antonín (1)
 Ježková, Zdenka (1)
 Jílek, Jan (7)
 Jílková, E. – 1963 (2)
 Jiráčková, Jarmila (1)
 Jiráková, Věra (1)
 Jiránková, Olga (1)
 Jírek, Václav (1)
 Jireš, Stanislav (1)
 Jirkalová, Hana (3)
 Jirkovská, Věra (2)
 Jiříčková, Marie (1)
 Jiříková, Magdalena (1)
 Jiskrová, Vanda (1)
 Jochová, Věra (1)
 Jonák, Zdeněk (16)
 Juhász, J. (1)
 Jurčíková, Truda (12)

Juríková, Stanislava (1)
 Kabele, Jiří (1); 1980 (1)
 Kabiček, Jaroslav (1)
 Kábrt, Jiří (3)
 Kadaňková, Ladislava (1)
 Kadleček, Ladislav (1)
 Kádnerová, Jiřina (6)
 Kalátová, Renata (1)
 Kalická, Jana (1)
 Kalinová, Tatiana (1)
 Kalkušová, Slávka (4)
 Kamenský, Milan (1)
 Kánský, Jiří (1)
 Kaňkovská, Eva (1)
 Karaangov, P. (1)
 Kartašov, N. S. (1)
 Kašmerová, Alexandra (1)
 Kder, Jaroslav (1)
 Khel, Richard (2)
 Kindl, Josef (1)
 Klaban, Miroslav (7)
 Klásková, Jitka (2)
 Klausnerová, Eva (3)
 Klement, Vladimír (1)
 Klementová, Jaroslava (1)
 Klimentová, Petra (1)
 Klofáčová, H. (1)
 Kloudová, Jaroslava (1)
 Kloudová, Milada (1)
 Klusák, Milan (1)
 Knížetová, Dagmar (1)
 Knoll, Adolf (1)
 Knot, Richard (1)
 Kohout, Jan (3)
 Kofnovec, Ladislav (1)
 Kojanová, Bohuslava (1)
 Koliňová, Miluše (1)
 Kolka, Karel (1)
 Kološová, Dana (1)
 Komendová, Eva (1)
 Königová, Marie (1)
 Kopcová, Svatava (1)
 Kopecká, Hana (3)
 Kopelentová, Alena (1)
 Koplík, Jiří (2)
 Korčák, Josef (1)
 Korluss, Wolfgang (5)
 Kosíková, Ludmila (3)
 Köster, Dirk (1)
 Košinová, Věra (1)
 Kotálová, Helena (3)
 Koudelková, Lia (1)
 Kovačka, Miloš (1)
 Kovář, Blahoslav (1)
 Kozáková, Olga (1)
 Kozelek, Karel (3)
 Kožíšek, Jiří (1)
 Krajíčková, Věra (1)
 Králová, Anežka (6)
 Kranátová, Eva (1)

Kratochvíl, Ladislav (1)
 Kratochvílová, Milena (1)
 Krauseová, F. (1)
 Krivuš, Štefan (2)
 Krohová, Alena (1)
 Kršková, Věra (1)
 Krupauerová, Věra (1)
 Kružíková, J. (1)
 Křenek, Emanuel (1)
 Křešák, Tomáš (1)
 Křivanová, Jarmila (2)
 Křivinková, Julie (16)
 Křižanová, Anna (1)
 Ksandrová, Jaroslava (1)
 Kuba, Ludvík (1)
 Kubalová, Hana (4)
 Kubíček, Jaromír (8)
 Kubínová, Helena (1)
 Kubový, Jaromír (3)
 Kučera, Miloslav (1)
 Kučerová, Věra (1)
 Kudrna, Jaroslav (1)
 Kudrnová, Libuše (1)
 Kuldásková, Věra (4)
 Kuncová, Martina (1)
 Kunčarová, Jana (1)
 Kupcová, Dana (1)
 Kupcová, Marie (2)
 Kurka, Ladislav (2)
 Kútík, Vincent (1)
 Kvapil, Josef (1)
 Kyjovská, Božena (1)
 Láco, Blažej (1)
 Lagová, Hana (1)
 Langmajer, Jaroslav (1)
 Lánský, Lumír (1)
 Laudová, Věra (96)
 Lauková, Olga (1)
 Lehečka, Miroslav (1)
 Lehovcová, Jana (1)
 Leitnerová, Marie (1)
 Lenzová, Dagmar (1)
 Lesochinová, V. (3)
 Lešek, František (2)
 Lipovská, Dagmar (1)
 Lipovský, Jaroslav (1)
 Lišková, Zuzana (2)
 Lobotková, Jana (4)
 Lorenzová, Gerda (1)
 Lukeš, Evžen (1)
 Luxová, Jana (5)
 Lůžek, Bořivoj (1)
 Lžičarová, Vladimíra (1)
 Mackovík, Jaroslav (1)
 Mahrová, Helena (1)
 Machová, Elena (3)
 Majzelová, Dagmar (1)
 Malinová, Jiřina (1)
 Marek, Jiří (1)
 Mareš, Antonín (1)

Mareš, Stanislav (1)
 Marhounová, Jana (30)
 Mariánek, Jaromír (1)
 Marková, Zuzana (1)
 Markuzy, Roman (2)
 Martínezová, M. (1)
 Matějovcová, Svatava (3)
 Matouš, R. (1)
 Matoušková, Marta (1)
 Matoušová, Miroslava (1)
 Maťová, Věra (4)
 Mayer, Ladislav (1)
 Mazancová, Jaroslava (1)
 Medunová, Miroslava (1)
 Meier, Jan (8)
 Melčová, Václava (4)
 Menšíková, Miluše (1)
 Merkulov, M. I. (1)
 Merta, Augustin (1)
 Mertová, Dagmar (2)
 Měsíčková, Věra (1)
 Mezníková, Marie (1)
 Mička, Zdeněk (1)
 Mičková, Jana (1)
 Mikeš, Karel (1)
 Mikešová, Věra (3)
 Mikulková, Jarmila (4)
 Milerová, Růžena (1)
 Mirvaldová, Hana (1)
 Misíková, Jiřina (1)
 Mlnářiková, Hana (1)
 Mokrá, Anna (1)
 Moštašová, Františka (1)
 Motjašov, Igor – 1980 (1)
 Motlová, Milada (1)
 Motyka, Karel (1)
 Mračková, Božena (4)
 Mráz, Miroslav (1)
 Mruškovič, Viliam (1)
 Muczková, Eliška (1)
 Musil, Jan (1)
 Musilová, Helena (1)
 Muzikář, Josef (8)
 Myška, Věroslav (1)
 Nádvořníková, Marie (6)
 Nakládalová, Michaela (1)
 Nalepová, Dana (1)
 Nedomá, Oldřich (1)
 Nechybová, Irena (1)
 Nejedlá, Helena (2)
 Nejezchlebová, Jana (6)
 Němeček, Jaroslav (1)
 Nepovímová, Milena (4)
 Nešický, Jan (5)
 Neubertová, Věra (1)
 Nhean, Yen (1)
 Novák, Jaroslav (1)
 Novák, Josef (1)
 Novák, Tomáš (1)
 Nováková, Marcela (1)
 Nováková, Nad'a (2)
 Nováková, Zdeňka (1)
 Novosadová, Helena (1)
 Novotná, Eva (2)
 Novotná, Jaroslava (1)
 Novotná, Marie (2)
 Novotná, Vlasta (1)
 Novotný, Vladimír (1)
 Nový, František (11)
 Nový, Václav (1)
 Nowicki, J. (1)
 Oharková, J. (1)
 Okrouhlíková, Jarmila (1)
 Ondra, Jaroslav (1)
 Ondryáš, Josef (1)
 Orálková, Stanislava (1)
 Ordeltová, Zdenka (2)
 Orličková, Marie (1)
 Otrubová, Alena (1)
 Oujezdská, Dana (4)
 Ouřadníková, Květa (2)
 Paclík, Bohumil (1)
 Palivec, Jiří (1)
 Palivec, Viktor (1)
 Pálková, Helena (6)
 Pálková, Jaroslava (1)
 Paloch, Blažej (1)
 Paloncy, Evžen (1)
 Papírník, Miloš (1)
 Parma, Miloš (1)
 Pařízková, Marie (1)
 Patočková, Anna (2)
 Paveza, Miroslav (1)
 Pavlík, Josef (8)
 Pavloňová, Dagmar (1)
 Pazderková, Věra (2)
 Pechalová, Zdena (1)
 Pechová, Pavla (1)
 Pejša, Miloslav (6)
 Pekárková, Marie (1)
 Pelikán, Bohumil (3)
 Pelíšková, Alena (1)
 Pepničková, Eva (1)
 Perstická, Dagmar (1)
 Pesserová, Hana (1)
 Pešková, Jitřenka (1)
 Petrtýl, Miroslav (2)
 Pfeiferová, Hana (1)
 Pilař, Jan (1)
 Pilař, Jindřich (1)
 Pinerová, Jolana (2)
 Pírek, Zdeněk (1)
 Pírková, Eva (1)
 Pišínová, Libuše (2)
 Pištora, Ladislav (4)
 Pitner, Zdeněk (1)
 Plecháček, Jiří (1)
 Podešvová, Květa (7)
 Pohl, Josef (1)
 Pokorná, Jaroslava (1)
 Polák, Vladimír (1)
 Polendová, Růžena (9)
 Popescu-Bradiceňová, A. (1)
 Popovou, T. I. (1)
 Poslední, Alena (3)
 Pospíchalová, Eliška (1)
 Pospíšilová, Hana (1)
 Prchalová, Marie (1)
 Procházka, Miroslav (3)
 Procházka, Zdeněk (1)
 Prokop, Vladimír (1)
 Prokopová, Věra (1)
 Provazník, Jaroslav (1)
 Provazová, Jana (1)
 Průcha, Stanislav (2)
 Přerostová, Lea (2)
 Příbylová, Věra (8)
 Radová, Jana (3)
 Rakovská, Dana (1)
 Ranková, Jitka (1)
 Rašťák, František (1)
 Regálová, Marie (2)
 Rechtořík, Jaroslav (2)
 Reinišová, Marie (1)
 Ressler, Miroslav (1)
 Richter, Václav (1)
 Richter, Vít (9)
 Richterová, Eugenie (3)
 Rimlová, Ludmila (1)
 Robová, Inka (2)
 Ročeň, František (1)
 Roubíčková, Alena (1)
 Roubíčková, Hana (1)
 Roušalová, Marie (1)
 Rusnáková, Luba (1)
 Růžičková, Emilie (1)
 Růžičková, Vlasta (1)
 Rybáček, Václav (1)
 Rybáková, Jitka (3)
 Ryklová, Miluše (1)
 Ryšková, Magdalena (1)
 Řeháková, Jana (1)
 Řezníčková, L. (1)
 Říha, Josef (1)
 Říhová, Marie (1)
 Sagalová, V. L. (1)
 Saláková, Věra (1)
 Sedláček, Jan (1)
 Sedláček, František (1)
 Sedláčková, Anna (1)
 Sedláčková, Marie (7)
 Sedlák, Jiří (11)
 Sedláková, Ludmila (5)
 Selner, S. (1)
 Schmid, Ludvík (2)
 Schnerch, Jaroslav (1)
 Schreil, Fr. (1)
 Schubertová, Věra (1)
 Schusterová, Radka (1)

Simonová, Jaroslava (1)
 Sitko, Jiljí (1)
 Skopalíková, Milena (2)
 Skýpala, Zdeněk (1)
 Sládková, Marie (1)
 Slavík, Stanislav (1)
 Slavíková, Nella (1)
 Slavíková, Věra (1)
 Sluková, Eva (1)
 Smetáček, Vladimír (12)
 Smetanová, Jindřiška (3)
 Smetanová, M. (1)
 Smilková, Svatoslava (1)
 Sobotková, Marie (1)
 Sodomková, Jana (11)
 Sokolík, Viliam (1)
 Sokolíková, Lydie (1)
 Soldánová, Radomila (1)
 Somrová, Vlasta (1)
 Sošková, Eva (1)
 Soudská, Dagmar (5)
 Soukupová, Jiřina (1)
 Soukupová, Jitka (1)
 Staňková, Jana (1)
 Staňková, Jaroslava (1)
 Staňková, Zdenka (1)
 Stavinoha, František (1)
 Stehlíková, Blanka (24)
 Stehlíková, Jitka (1)
 Steinerová, Ilona (1)
 Stolařová, Jana (1)
 Straka, Josef (3)
 Stránský, Jaroslav (4)
 Strnad, Josef (1)
 Stromková, Zdeňka (1)
 Stuchelová, Věra (3)
 Suchohradský, Oldřich (6)
 Suchý, Jaroslav (19)
 Svatková, Dagmar (4)
 Svátková, Marta (1)
 Sviták, Jaroslav (1)
 Svoboda, Martin (1)
 Svobodník, Jan (3)
 Svobodová, Jarmila (1)
 Svobodová, Jiřina (1)
 Svobodová, Jitka (1)
 Sýkorová, Blanka (3)
 Sýs, Karel (1)
 Szaffnerová, Stanislava (3)
 Sztablová, Marta (1)
 Šabaka, Oldřich (1)
 Ševčík, Jindřich (1)
 Ševčíková, Hana (1)
 Ševčíková, Jitka (1)
 Šigutová, Dagmar (1)
 Šikurová, Alojzia (1)
 Šimečková, Renata (4)
 Šimková, Marie (1)
 Šimlová, Eva (1)
 Šindelář, Karel (10)
 Šindelková, Květa (9)
 Šinkmajer, Ladislav (1)
 Škoda, Eduard (1)
 Škraňková, Věra (2)
 Šlajchrt, Viktor (1)
 Šmidák, Alois (1)
 Šmídová, Věra (1)
 Šonská, Blažena (1)
 Špaček, Miroslav (1)
 Špačková, Blanka (1)
 Špot, Josef (3)
 Šrajber, Miroslav (1)
 Šrámek, Miloš (1)
 Štanclová, Jitka (1)
 Štěpánková, Alexandra (2)
 Štěrbová, Naděžda (1)
 Števec, Pavol (2)
 Štrossová, Ivana (2)
 Šuláková, Ludislava (1)
 Šulc, Miloslav (1)
 Šulcová, Marie (1)
 Šumbera, Jan (2)
 Šustrová, Jana (1)
 Švagera, Josef (1)
 Švankmajer, Milan (2)
 Švec, Jiří (2)
 Švecová, Marta (1)
 Švéda, František (1)
 Švihlová, Radka (1)
 Teimer, Jan (1)
 Tesařík, Bohumil (1)
 Těsnohlídková, Ladislava (1)
 Tichý, Miroslav (2)
 Titzová, Renáta (1)
 Tmě, Miroslav (1)
 Tojšl, Pavel (3)
 Toman, Jaroslav (1)
 Toman, Josef (1)
 Tomandlová, Marie (1)
 Tomanová, Anděla (1)
 Traplová, Anna (1)
 Trnka, Bohuslav (14)
 Trnková, Libuše (1)
 Trochtová, Dagmar (1)
 Trochtová, Věra (1)
 Trojanová, Jaromíra (2)
 Trojanová, Jiřina (2)
 Troup, Zdeněk (1)
 Tuláček, Jan (1)
 Tulová, Eva (1)
 Tůmová, Dana (2)
 Tutakovskaja, J. (1)
 Tvaroh, Přemysl (1)
 Tvrdíková, Svatava (1)
 Uhrin, Jiří (1)
 Uličný, Oldřich (8)
 Unucková, Božena (1)
 Urbanczyková, Jana (2)
 Urbánková, Emma (1)
 Urbanovský, Zdeněk (1)
 Vacek, Jiří (4)
 Vacina, Ladislav (22)
 Vacková, Milada (1)
 Vaculík, Milan (1)
 Vácha, Lumír (1)
 Vajdová, Zdena (4)
 Válka, Miroslav (1)
 Valtová, Stanislava (1)
 Vančura, Dalibor (10)
 Vaňkátová, Monika (1)
 Vargová, Libuše (2)
 Vargová, Margita (1)
 Vášová, Lidmila (5)
 Vávra, Antonín (1)
 Vávra, Jan (1)
 Vávrová, Alena (1)
 Vavrušová, Růžena (1)
 Vejvarová, Anna (1)
 Velinská, Eva (2)
 Velinský, Mirko (21)
 Venturová, R. (1)
 Veselá, Božena (2)
 Veselá, Ludmila (1)
 Veselá, Milada (1)
 Veselá, Vlasta (1)
 Vičarová, Hana (2)
 Viskupová, Etela (1)
 Víta, Jaroslav (1)
 Vítek, Jiří (1)
 Vlahá, S. (2)
 Vlachý, Jan (1)
 Vlasák, Rudolf (1)
 Vlčková, Iva (6)
 Vlčková Ludmila (1)
 Vobr, Jaroslav (1)
 Vodvářková, Věra (2)
 Voit, Petr (2)
 Vojtěchová, Anna (1)
 Vokroj, Milan (19)
 Voláková, Milena (1)
 Voleman, Rudolf (1)
 Volfová, Vlasta (1)
 Vondra, Josef (1)
 Vondráčková, Věra (1)
 Vondru, Marie (1)
 Vondřichová, Naďa (1)
 Voňavková, Věra (1)
 Vosáhlová, Marie (1)
 Vošahlíková, Dana (6)
 Voznička, Vladimír (17)
 Vráblová, Viola (6)
 Vrbová, Miroslava (1)
 Vrchoťka, Jaroslav (5)
 Vyčichlo, Jaroslav (1)
 Vykoukalová, Dana (2)
 Vyorálková, D. (1)
 Weidlová, Marta (2)
 Wenzlová, Anna (1)
 Wernerová, Jitka (1)
 Wimětalová, Barbora (1)

Winklerová, H. (1)
Wlosoková, Dagmar (1)
Zádorová, Markéta (1)
Zahrádková, Marie (1)
Zálešiková, Věra (1)
Zámecká, Stanislava (1)
Závada, Vilém (3)
Závadová, Milena (3)

Zejda, Ivan (2)
Zelený, Luboš (1)
Zemánková, Ladislava (1)
Zmrzlá, Milena (1)
Zoubek, Ladislav (1)
Zrůst, Liboslav (1)
Zubková, Alena (5)
Zykmundová, Alena (6)

Žabková, Stanislava (1)
Žačiková, Lýdia (1)
Žáková, Eva (1)
Žákovský, Richard (1)
Žaludová, Pěva (1)
Železná, Marta (10)
Žohová, Zdena (2)

